

ΑΚΤΙΝΕΣ

ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΗΣ «ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ»

ΕΤΟΣ ΚΑ'. ΙΟΥΛΙΟΣ—ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ—ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 1961 ΑΡΙΘ. 223

ΝΕΚΡΟΛΟΓΙΑ

ΚΑΡΟΛΟΣ ΓΙΟΥΓΚ

Τὴν 7ην Ἰουνίου 1961 ἀπέθανεν εἰς ἡλικίαν 86 ἐτῶν ὁ Κάρολος Γιούγκ, εἰς ἓκ τῶν μεγίστων ψυχολόγων τοῦ 20οῦ αἰῶνος.

Νομίζω, ὅτι εἶναι ὠφέλιμον νὰ γίνῃ δημοσία λόγος περὶ τῆς ψυχολογικῆς διδασκαλίας καὶ περὶ τοῦ βίου τοῦ ἀνδρὸς τούτου, ὅστις ἀπολαύει φήμης παγκοσμίως.

Παρὰ τὸν Φρόυντ καὶ ἀνεξαρτήτως αὐτοῦ, τοῦ ὁποίου ὁ Γιούγκ ἦτο νεώτερος κατὰ 19 ἔτη, ἤχθη οὗτος εἰς τὴν ἔρευναν τῶν προβλημάτων τῆς ψυχολογίας τοῦ βάθους (τοῦ ἀσυνειδήτου). Διὰ τῆς κληθείσης *συνειρμικῆς* μεθόδου εὑρεν, ὅτι ἀφετηρία ψυχικῶν διαταραχῶν εἶναι ἡ ἐνέργεια ἀσυνειδήτων γεγονότων, τὰ ὁποῖα ἀνήκουν εἰς τὰ ὑπ' αὐτοῦ κληθέντα *συμπλέγματα* (Komplexe), τὰ ὁποῖα φέρουν σφοδρὸν συναισθηματικὸν τόνον.

Ἐπὶ μακρὸν ὁ Γιούγκ ὑπῆρξε συνεργάτης, *οὐχὶ μαθητῆς*, τοῦ Φρόυντ. Ἄλλ' ὁ φανατισμὸς, μὲ τὸν ὁποῖον οὗτος ὑπεστήριξε τὴν δογματικὴν αὐτοῦ μονομερῆ διδασκαλίαν περὶ τῆς γενετήσιου ὁρμῆς, ἠνάγκασε τὸν Γιούγκ νὰ ἀποχωρισθῇ αὐτοῦ ὀριστικῶς.

Ὁ Γιούγκ διακρίνει δύο πτυχὰς τοῦ ἀσυνειδήτου, τὴν πτυχήν τοῦ *προσωπικοῦ ἀσυνειδήτου*, ἣτις περιλαμβάνει ψυχικὰ γεγονότα ἀνήκοντα εἰς ὄρισμένον τι πρόσωπον, καὶ τὴν πτυχήν τοῦ *ἀπροσώπου, τοῦ κοινού* εἰς πάντας τοὺς ἀθρώπους, ἀσυνειδήτου.

Τὸ ἀπρόσωπον ἀσυνειδήτον ἀποτελεῖται ἐκ κληρονομικῶς μεταδιδόμενων προδιαθέ-

σεων πρὸς γένεσιν εἰκόνων, παραστάσεων, αἰτινες ὑπνώττων ἐν πάσῃ ἀνθρώπινῃ ψυχῇ.

Τὸ γεγονός τοῦτο ἐρμηνεύει τὸ ἐκ πρώτης ὄψεως παράδοξον φαινόμενον, ὅτι ἐφ' ὀλοκλήρου τῆς γῆς ἐπαναλαμβάνονται πρωταρχικὰ τινὰ περιεχόμενα μυθικῶν παραδόσεων.

Ἐσαύτως ἐκ τῆς κληροδοτήσεως τοιούτων προδιαθέσεων ἐρμηνεύεται καὶ τὸ φαινόμενον, ὅτι φρενοβλαβεῖς εἶναι δυνατόν νὰ ἀναπαράγουν τὰς αὐτὰς εἰκόνας καὶ συνδέσεις γεγονότων, τὰς ὁποίας εὐρίσκωμεν εἰς παλαιὰ κείμενα. Τὰς εἰκόνας αὐτὰς ὁ Γιούγκ ὠνόμασεν «ἀρχετύπους», ἧς λέξεως ἔχει κάμει χρῆσιν πρὸ αὐτοῦ ὁ Αὐγουστίνος.

Οἱ ἀρχετύποι δὲν ὁρμῶνται ἐκ προσωπικῶν ἀναμνήσεων, ἀλλ' εἶναι ἐκδηλώσεις τῆς βαθυτάτης πτυχῆς τοῦ ἀσυνειδήτου, τῆς βαθυτάτης πτυχῆς ἐν γένει τῆς ψυχῆς.

Ἡ ἀνακάλυψις τοῦ ἀπροσώπου ἀσυνειδήτου εἶναι μία τῶν μεγίστων ἀνακαλύψεων τῆς νεωτέρας ψυχολογίας. Ὁφείλεται δὲ αὕτη εἰς τὸν Γιούγκ, βαθὺν ψυχολογικὸν ἐρμηνευτὴν τῶν μύθων καὶ τῶν δοξασιῶν πρωτογόνων, οὓς ἐγνώρισε καὶ ἐκ προσωπικῆς μετ' αὐτῶν συναναστροφῆς.

Τοιοῦτοτρόπως, ἐνῶ κατὰ μὲν τὸν Φρόυντ τὸ ἀσυνειδήτον ἀποτελεῖται ἐξ ἀποθήσεων ἀναφερομένων εἰς γενετήσιον ὁρμὴν, κατὰ δὲ τὸν Ἄντλερ ἐξ ἀποθήσεων ἀναφερομένων εἰς τὴν ὁρμὴν πρὸς κτῆσιν δυνάμεως καὶ κύρους, κατὰ τὸν

Γιούγκ πλὴν τῶν ἀποθήσεων τούτων ὑπάρχουν εἰς τὰ βάθη τῆς ψυχῆς *αὐτοτελεῖς ἔμφυτοι πνευματικαὶ ἀρχαί*. Τὸ πνεῦμα κατὰ τὸν Γιούγκ δὲν εἶναι ἐπιφανόμενον, δὲν εἶναι «ἐξάγνισμα» ὁρμῆς τινος, ἀλλ' ἀρχὴ ἰδιορρυθμίας (ein Prinzip sui generis) καὶ δὴ ὑψίστη ἐν τῷ ἀνθρώπῳ διοριστικὴ ἀρχή, ἔργον τῆς ὁποίας εἶναι νὰ διαπλάτῃ ὀρθῶς τὰς ὁρμῆς.

Τὸ ἀπρόσωπον ἀσυνειδήτον εἶναι ἡ ἀνεξάντλητος θετικὴ πηγὴ ἐν γένει τῆς ψυχικῆς ἐνεργείας τοῦ ἀνθρώπου. Εἶναι ἡ τροφός, ἣτις τρέφει διαρκῶς τὸν συνειδητὸν βίον, εἶναι ἡ πηγὴ, ἐξ ἧς πηγάζουν τὰ δημιουργήματα ἀνωτέρου πολιτισμοῦ, τὰ ὁποῖα ἐπομένως δὲν εἶναι ἐξαγνίσματα (Sublimierungen) ἀποθήσεων τῶν ἐπιθυμιῶν τῶν ὁρμῶν, ὡς διδάσκουν ὁ Φρόντ καὶ ὁ Ἄντλερ.

Ἐκ τῶν *ἀρχετύπων* τοῦ ἀπρόσωπου ἀσυνειδήτου ὁρμάται πᾶν διανόημα βαθύτερον, πᾶσα ἀνωτέρα ἰδέα, πᾶν εὐγενὲς συναίσθημα. Αἱ δὲ προδιαθέσεις πρὸς γένεσιν ἀρχετύπων εἶναι, ὡς ἐλέχθη, αἱ αὐταὶ εἰς πάντας τοὺς λαούς.

Ἐκ τῶν σημαντικωτάτων ἀρχετύπων εἶναι ὁ τοῦ *ἡλικιωμένου σοφοῦ*, ὅστις εἶναι ἡ ἐνσάρκωσις τῆς πνευματικῆς ἀρχῆς. Ὡσαύτως ὁ τῆς *μεγάλης μητρός*. Αἰσθηταὶ δὲ ἐκδηλώσεις ἀρχετύπων, δηλαδή ἀρχετύποι, οἵτινες λαμβάνουν αἰσθητὰς μορφάς, εἶναι: Πατὴρ-Μήτηρ-Υἱός-Θυγάτηρ, anima, δηλαδή ἡ ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ ἀνδρὸς λανθάνουσα εἰκὼν τῆς γυναικός, animus, δηλαδή ἡ ἐν τῇ ψυχῇ τῆς γυναικός λανθάνουσα εἰκὼν τοῦ ἀνδρὸς.

Πολεμιστῆς-ἱερεὺς-Σωτήρ-Θεός-Προφήτης-ἱέρεια κλπ. Ἴνα δὲ ἀρχετύπος τις γίνῃ συνειδητός, ἵνα δηλαδή ἐκφρασθῇ διά τινος συγκεκριμένου βιώματος, ἀναγκαῖον εἶναι νὰ δοθῇ ἀφορμὴ ἐκ τινος συγκεκριμένης περιστάσεως τῆς ζωῆς.

Τοιαῦται δὲ περιστάσεις εἶναι: Κίνδυνος, ἀγῶνες κατὰ δυσυπερβλήτων δυσχερειῶν, κατὰ δυνάμεων ὑπερτέρων, γέννησις, θάνατος, αἱ σχέσεις πρὸς τὸν πατέρα, πρὸς τὴν μητέρα, πρὸς τὸ τέκνον κλπ.

Τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος ἐν γένει αἱ

ρίζαι ὑπάρχουν βαθύτατα ἐν εἴδει ἀρχετύπων ἐν τῷ ἀσυνειδήτῳ.

Διὰ τῆς ἀνακαλύψεως τοῦ ἀπρόσωπου ἀσυνειδήτου ὁ Γιούγκ ἤρρινε κατὰ πολὺ τὰ ἐρευνήματα τοῦ Φρόντ καὶ τὰ τοῦ Ἄντλερ καὶ ἀπληθεύρωσε τὸ ἀσυνειδήτον ἀπὸ τὴν ἀρνητικὴν ἐκτίμησιν, εἰς ἣν κατεδίκασεν αὐτὸ ὁ Φρόντ παραστήσας αὐτὸ ὡς κάλαθον ἀπορριμμάτων.

Συμφώνως πρὸς τὴν περὶ τοῦ ἀσυνειδήτου διδασκαλίαν ταύτην ὁ Γιούγκ συνιστᾷ εἰς τοὺς ἀναλαμβάνοντας θεραπείαν ψυχικῶν ταραχῶν νὰ εἶναι ὅλος μὲν ἀπληλαγμένοι πάσης προκαταλήψεως ὑπὲρ τῆς διδασκαλίας τοῦ Φρόντ ἢ τῆς τοῦ Ἄντλερ, νὰ ἐρευνοῦν δὲ αὐτὰ τὰ *πράγματα*, ἵνα εὑρουν τὸ πραγματικὸν αἷτιον πάσης ταραχῆς. Διδάσκει δὲ πρὸς τούτους, ὅτι ψυχικαὶ διαταραχαὶ γεννῶνται πρὸ πάντων εἰς ἐνηλικίους καὶ ἔνεκα ἀπωθήσεως ἀνωτέρων τοῦ πνεύματος ἀρχῶν, τῆς ἠθικότητος καὶ τῆς θρησκευτικότητος. Διὰ δὲ τοῦτο συνιστᾷ εἰς τοὺς ἐνηλικίους νευρωτικούς ὡς φάρμακον ἀποτελεσματικὸν τὸ *φάρμακον ἀθανασίας*, ἣν φράσιν γράφει οὗτος Ἕλληνησί. Τὴν ψυχολογίαν αὐτοῦ ὀνομάζει ὁ Γιούγκ ἀναλυτικὴν ψυχολογίαν, βραδύτερον δὲ *συμπλεγματοκίνη*. Τὴν διδασκαλίαν περὶ τῆς αὐτοτελείας τοῦ πνεύματος μετὰ τὸν Γιούγκ ἀναπτύσσει εὐρύτερον ὁ νῦν ἐν Βιέννῃ δρῶν ἐπιφανὴς ψυχίατρος Βίκτωρ Φράνκλ.

Ὁ Γιούγκ εἶναι πρὸς τούτους εἰς ἐκ τῶν εὐδοκίμωτατα ἀσχοληθέντων περὶ τὴν διάκρισιν τῶν ἀνθρώπων εἰς ψυχολογικοὺς τύπους. Τὸ βιβλίον αὐτοῦ «Ψυχολογικοὶ τύποι» μαζὺ μὲ τὸ βιβλίον τοῦ Κρέτσεμερ «Σώματος κατασκευὴ καὶ χαρακτῆρ» θεωροῦνται τὰ ἄριστα εἰς τὸ εἶδος τῶν.

Αὕτη εἶναι ἡ διδασκαλία τοῦ Γιούγκ ἐν μεγίστῃ συντομίᾳ. Εὐρύτατα δὲ ἐκθέτει αὐτὴν οὗτος εἰς πολυαίριθμα δημοσιεύματα, ἐκ τῶν ὁποίων πολλὰ μετεφράσθησαν εἰς ξένας γλώσσας, ἐν δὲ «Οἱ ψυχολογικοὶ τύποι» καὶ εἰς τὴν ἑλληνικὴν ὑπὸ τῆς κυρίας Μεραναίου. Μεγάλη δὲ εἶναι ἡ ἐπίδρασις αὐτῆς ἐπὶ τῶν πνευματικῶν ἰδία ἐπιστημῶν καὶ τῆς φιλοσοφίας, μάλιστα δὲ ἐπὶ τῆς παιδαγωγικῆς. Σκόπιμον δὲ κρίνομεν νὰ

παράσχωμεν νῦν βιογραφικὰς τινὰς πληροφορίας.

★

Ὁ Γιούγκ ἐγεννήθη ἐν Κεσβίλ τοῦ Ἑλβετικοῦ καντονίου Τουργκαόν ἐκ πατρὸς ἱερέως. Μετὰ τὰς γυμνασιακὰς σπουδὰς καὶ τὰς ἰατρικὰς ἐν Βασιλείᾳ εἰδικεῦθη ψυχίατρος ἐν Ζυρίχῃ καὶ παρὰ Zanet ἐν Παρισίοις. Τὸ 1903 ἐνυμφεῦθη τὴν Ἑμμαν Ταουσιενμπάχ, ἐκ τῆς ὁποίας ἀπέκτησεν ἓνα υἱὸν καὶ τέσσαρας θυγατέρας. Ἀπὸ τοῦ 1905-1913 ὡς ὑφηγητὴς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς Ζυρίχης ἐδίδασκε περὶ ψυχονευρώσεων καὶ περὶ ψυχολογίας, εἰργάζετο δὲ ἐπὶ τινὰ ἔτη ὡς ἀνώτερος ἰατρός ἐν τῇ ψυχιατρικῇ κλινικῇ τῆς Ζυρίχης, ἐκ τῆς ὁποίας ἐνωρὶς παρητήθη, ἵνα ἀσκήσῃ ὡς ἰδιώτης τὸ ἐπάγγελμα τοῦ ἱατροῦ ἐν τῷ προαστίῳ τῆς Ζυρίχης Küssnacht. Τὸ 1906 ἐγνώρισεν τὸν Φρούντ, μὲ τὸν ὁποῖον συνειργάσθη ἐπὶ ἑπτὰ ἔτη. Πολλὰκις ἐκαλεῖτο νὰ διδάξῃ εἰς Πανεπιστήμια ἀγγλικὰ καὶ ἀμερικανικὰ. Ἀπὸ τοῦ 1924 μέχρι τοῦ 1926 ἐταξίδευσεν χάριν ψυχολογικῶν ἐρευνῶν εἰς πρωτογόνους λαοὺς, εἰς Ἀριζόνα, εἰς Νέον Μεξικὸν καὶ εἰς Ἀφρικήν. Τὸ 1933 ἐξελέγη πρόεδρος τῆς διεθνοῦς ἰατρικῆς Ἐταιρείας περὶ ψυχοθεραπείας καὶ διεκρίθη ὡς ἐκδότης τοῦ

«Κεντρικοῦ περιοδικοῦ περὶ ψυχοθεραπείας». Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ἐξελέγη καθηγητὴς τῆς ψυχολογίας ἐν τῷ ἐν Ζυρίχῃ ὁμοσπονδιακῷ Πολυτεχνεῖῳ τῆς Ἑλβετίας. Τὸ δὲ 1945 ἐκλήθη εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Βασιλείας. Ἀπὸ τοῦ 1947 ἔζη ὡς ἰδιώτης ἐν τῇ παρὰ τῇ Ζυρίχῃ κομοπόλει Küssnacht ἀφιερωμένος εἰς τὰς μελέτας του.

Τὸ Ἰνστιτοῦτον **Καρόλου Γιούγκ** ἐν Ζυρίχῃ μορφώνει ψυχοθεραπευτὰς συμφώνως πρὸς τὴν διδασκαλίαν αὐτοῦ.

Κατ' ἔτος ἀπὸ τοῦ 1933 ἐκδίδονται ὑπὸ ὁμοφρόνων του «Eranos Zahrbücher» (Χρονικὰ καλούμενα Ἔρανος).

Περὶ τῆς διδασκαλίας τοῦ Γιούγκ γίνεται ἑλληνιστὶ λόγος εἰς τὰ ἀκόλουθα συγγράμματα μου: 1) Χαρακτῆρες ἢ ψυχολογικοὶ τύποι 1935, 2) Ψυχολογία τοῦ βάθους, 1950, 3) Διάγραμμα τῆς ψυχολογίας τοῦ βάθους, μελέτη δημοσιευθεῖσα εἰς τὴν ἐπετηρίδα τῆς φιλοσοφικῆς σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν τοῦ ἔτους 1958-1959.

Σ ΠΥΡ. Μ. ΚΑΛΛΙΑΦΑΣ

Πρώην Καθηγητὴς τῆς Παιδαγωγικῆς
ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν

Ο Σ Τ Α Υ Ρ Ο Σ

Ὅποιος τὸν σταυρὸ τοῦ παίρνει
δίχως πόνο δὲν τὸν φέρνει,
πάντα ἀνήφορο ἀνεβαίνει
πότε-πότε ξαποσταίνει
γιὰ βραχὺ μονάχα χρόνον
ν' ἀπαλύνη κάποιον πόνον.
Μὰ θὰ ἴρῃ ἢ μοιραία δύση
μὰ κορφὴ πού θ' ἀτενίσῃ
κι' ἐκεῖ πέρα ὅταν φθάσῃ,
φῶς καινούργιον θ' ἀντικρύσῃ,
θὰ χαρῇ καὶ θὰ ἡσυχάσῃ.

ΙΩ. Χ. ΠΟΛΙΤΗΣ

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΟΙ ΕΓΚΕΦΑΛΟΙ

Β'.

Προβλήματα.

Τὸ πρῶτον πρόβλημα, τὸ ὁποῖον μᾶς θέτουν οἱ ἠλεκτρονικοὶ ἐγκέφαλοι εἶναι καθαρῶς πρακτικόν. Εἶναι τὸ πρόβλημα τῆς ἀνεργίας⁽¹⁾. Ἦδη ἡ μηχανὴ ἔχει ἀντικαταστήσει τὸν ἄνθρωπον εἰς τὸς τομεῖς. Εἰς τὰ μεταλλεῖα, εἰς τὴν καλλιέργειαν τῆς γῆς, εἰς τὰ ἐργοστάσια, παντοῦ ἡ μηχανὴ ἐκδιώκει τὸν ἐργάτην. Κατ' ἀρχὴν βέβαια ἐκδιώκεται ὁ ἀνειδίκευτος ἐργάτης, ὁ ὁποῖος δὲν διαθέτει παρὰ τὴν δύναμιν τῶν χειρῶν του. Ἄλλ' ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἡ μηχανὴ τελειοποιεῖται. Ἀρχίζει νὰ ἐκτοσίξη καὶ τὸν εἰδικευμένον ἐργάτην, εἰς ὄλον ἐν καὶ εὐρύτεραν κλίμακα. Μὲ τὴν εἰσαγωγὴν τώρα τῶν ἠλεκτρονικῶν ἐγκεφάλων ὁ ἄνθρωπος ἀρχίζει νὰ χάνη καὶ τὰς «διανοητικὰς» ἀκόμη ἐργασίας. Π. χ. ὅλοι οἱ λογαριασμοί, μισθοὶ κ.λ.π. τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς Ἑλλάδος ὑπολογίζονται αὐτομάτως ἀπὸ τὸν ἐγκέφαλον IBM 650 εἰς Ἀθήνας. Ἡ στατιστικὴ ὑπηρεσία, αἱ διάφοροι στρατιωτικαὶ ὑπηρεσίαι κ. ἄ. χρησιμοποιοῦν ὄλον ἐν καὶ περισσότερον τοὺς ἠλεκτρονικοὺς ἐγκεφάλους. Γενικῶς δὲ ἡ αὐτοματοποιήσις, ἡ μηχανοποιήσις ὄλων τῶν ἐργασιῶν αὐξάνει συνεχῶς τοὺς ἀνέργους. Τὸ θέμα ἀρχίζει νὰ παίρῃ πλέον διαστάσεις.

Τὸ περιοδικὸν Time τῆς 24-2-61 δίδει ὀρισμένα στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα δεικνύουν τὴν σοβαρότητα τοῦ προβλήματος ἀκόμη καὶ εἰς χώρας πλουσίας ὅπως αἱ Ἡν. Πολιτεῖαι. Σημειώνεται π. χ. ὅτι ἡ Ἑλ. Πολιτεία Ἀπογραφῆς χρησιμοποιεῖ σήμερον 50 μόνον πρόσωπα, ἐκεῖ ὅπου ἐχρησιμοποῖε 4100 στατιστικούς τὸ 1950! Εἰς τὴν χημικὴν βιομηχανίαν ἔχομεν αὐξήσιν τῆς παραγωγῆς κατὰ 27% ἀπὸ τὸ 1956 ἐνῶ οἱ ἐργάται ἠλαττώθησαν κατὰ 3%. Ἀνάλογα συμ-

βαίνουν εἰς τὴν βιομηχανίαν χάλυβος, εἰς τὴν βιομηχανίαν αὐτοκινήτων, εἰς τὰς μεγάλας Τραπεζὰς κ. λ. π. Ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος ὁμοῦς ὁ πληθυσμὸς αὐξάνει. Ἐπομένως ὁ ἀριθμὸς τῶν «ἀνέργων λόγῳ αὐτοματοποιήσεως» αὐξάνει συνεχῶς. Οὕτως αἱ Ἡν. Πολιτεῖαι ἔφθασαν σήμερον νὰ ἔχουν 5.000.000 ἀνέργους, πρᾶγμα πρωτοφανὲς διὰ τὴν χώραν αὐτήν.

Καὶ αὐτὰ μὲν συμβαίνουν σήμερον. Τί θὰ γίνῃ ὁμοῦς αὔριον, ὅποτε ἡ αὐτοματοποιήσις θὰ ἐπεκταθῇ εἰς ὄλους τοὺς τομεῖς; Τί θὰ γίνῃ αὔριον ὁ ἐργάτης; Ὁ Ν. Wiener ἐπεσήμανε ἐγκαίρως τὰ κοινωνικὰ προβλήματα ποῦ θὰ προέκυπτον ἀπὸ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν ἠλεκτρονικῶν ἐγκεφάλων. Καὶ πρὶν ἀκόμη αἱ ἰδέαι του τεθοῦν εἰς ἐφαρμογὴν ἐζήτησε νὰ ἐνημερώσῃ καὶ νὰ προετοιμάσῃ τοὺς «ἀρμόδιους». Καὶ ἀπηυθύνθη εἰς τὰς ἐργατικὰς ἐνώσεις. Ἀλλὰ οἱ «ἀρμόδιοι» δὲν ἀντελήφθησαν τὴν σημασίαν τοῦ προβλήματος. Ἡ σκέψις τῶν ἡγετῶν τοῦ ἐργατικοῦ κόσμου ἦτο ἐστραμμένη εἰς τὰ τρέχοντα προβλήματα, τὴν αὐξήσιν τῶν μισθῶν, τὴν βελτιώσιν τῶν ὄρων ἐργασίας κ.λ.π. καὶ δὲν εἶχον τὴν ἰκανότητα νὰ ἴδουν ὅτι μία νέα ἐπανάστασις ἤρχετο ν' ἀνατρέψῃ τὸ ὅλον σύστημα τῆς ἐργασίας των καὶ νὰ ἀχρηστεύσῃ ὅλα αὐτὰ τὰ μικρὰς προοπτικῆς ἐπιτεύγματα τοῦ ἐργατικοῦ κόσμου.

Σήμερον βεβαίως τὰ προβλήματα ἀρχίζουν νὰ γίνονται αἰσθητά. Οὕτως εἰς τὰς Ἡν. Πολιτεῖας τὸ πρόβλημα τῆς αὐτοματοποιήσεως θεωρεῖται σήμερον ὡς τὸ δεύτερον εἰς σπουδαιότητα πρόβλημα τοῦ Ἀμερικανικοῦ ἔθνους, (τὸ πρῶτον βεβαίως εἶναι ἡ εἰρήνη). Τί νὰ σκεφθοῦν ἄλλα πτωχὰ ἔθνη, ὅπως ἡ Ἑλλάς, ὅπου ἡ ἀνεργία ἤδη ἀποτελεῖ ἓνα σοβαρὸν ἐθνικὸν πρόβλημα;

★

Μία ἄλλη πλευρὰ τοῦ ἰδίου προβλήματος εἶναι ὅτι διὰ τῆς μηχανῆς, καὶ ἀκόμη

(1) Ἰδὲ καὶ δύο τελευταῖα σχετικὰ ἄρθρα τοῦ κ. Ε. Βρυζάκη, Ὁ ἀνεργὸς μπροστὰ στὴν τεχνικὴ πρόοδο. Περιοδικὸν «Συζήτησις», 2 57, καὶ 78, 1961.

περισσότερον διὰ τῶν ἠλεκτρονικῶν ἐγκεφάλων, ἐπιτυγχάνεται μία τεραστία συγκέντρωσις δυνάμεως εἰς τὰς χεῖρας ὀλίγων ἀνθρώπων. Ἐς φαντασθῶμεν ἓνα ἀπολυταρχικὸν κράτος, ὅπου μία ὁμὰς ἀνθρώπων διευθίνει καὶ ρυθμίζει κατὰ βούλησιν τὰ πάντα. Εἰς ἓνα τοιοῦτον καθεστῶς ἡ ἀνάπτυξις τῶν ἠλεκτρονικῶν ἐγκεφάλων καθιστᾷ δυνατὴν τὴν συστηματικὴν παρακολούθησιν καὶ τὸν ἔλεγχον ὅλων τῶν λειτουργιῶν τοῦ κράτους ἀλλὰ καὶ ὅλων τῶν ἐνεργειῶν τῶν πολιτῶν του διὰ τῆς χρησιμοποιήσεως ἐλαχίστων σχετικῶς «ἀφωσιωμένων» ὑπαλλήλων.

Ἴσως δὲν εἴμεθα πολὺ μακρὰν ἀπὸ τὴν ἡμέραν πού θὰ πραγματοποιηθῇ ἡ φανταστικὴ εἰκὼν τοῦ Walt Disney, ὁ ὁποῖος περιγράφει ἓνα κράτος ὅπου τὰ πάντα, στρατός, ἀστυνομία, ἐργοστάσια, ὅλα διευθύνονται ἀπὸ ρομπότ.

Ὁ Ν. Wiener μὲ πολλὴν θλίψιν ἀναγνωρίζει τοὺς κινδύνους, τοὺς ὁποῖους συνεπάγονται αἱ ἀνακαλύψεις του. «Τότε διατί τὰς ἔκαμε;» θὰ ἐρωτήσῃ ἴσως κανεὶς. Μήπως ἄραγε θὰ ἔπρεπε νὰ ἐφαρμόσωμεν εἰς τὰ σοβαρὰ τὴν πρότασιν πού ἔκαμεν ἀστειρευόμενος ὁ G. Duhamel, δηλαδὴ νὰ θέσωμεν ὑπὸ περιορισμὸν ὅλους τοὺς ἐφευρέτας;

Καὶ ὅμως ἡ ἐξήγησις εἶναι ἀπλῆ. Δὲν ἠμποροῦμεν νὰ σταματήσωμεν τὸν ροῦν τῆς ἐπιστημονικῆς προόδου. Διότι ἡ πρόοδος δὲν ἐξαρτᾶται μόνον ἀπὸ τὴν μεγαλοφυΐαν ἑνὸς ἀνθρώπου. Εἶναι ἓνας ὄριμος καρπός, ἀποτέλεσμα τῆς ἐργασίας τοῦ συνόλου, ὁ ὁποῖος ἂν δὲν ἐμφανισθῇ σήμερον, θὰ ἐμφανισθῇ αὔριον ὅπωςδήποτε. Καὶ ἂν δὲν γίνῃ ἡ ἀνακάλυψις ἀπὸ τοὺς πρωτοπόρους τῆς ἐπιστήμης, θὰ γίνῃ αὔριον ἀπὸ ἄλλους περισσότερον ἀνευθύνους, ἢ μᾶλλον περισσότερον ὑποκειμένους εἰς πολιτικὰ σκοπιμότητας καὶ ἐπιδιώξεις.

Εἶναι ἐπείγουσα ἀνάγκη λοιπὸν οἱ ἡγέται τῶν λαῶν (οἱ πολιτικοὶ ἡγέται, ἀλλὰ καὶ οἱ ἐργατικοί, οἱ οἰκονομικοὶ καὶ οἱ πνευματικοὶ ἡγέται) νὰ φροντίσουν νὰ ἀντιμετωπισθοῦν οἱ κίνδυνοι καὶ τὰ προβλήματα, τὰ ὁποῖα προκύπτουν ἀπὸ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς μηχανῆς, καὶ εἰδικώτερον

τῆς ἠλεκτρονικῆς μηχανῆς. Ὁ κίνδυνος τῆς ἀνεργίας καὶ ὁ κίνδυνος τῆς δικτατορίας.

Τὸ πρόβλημα εἶναι δυστυχῶς ἰδιαίτερος πολὺπλοκον διότι οἱ δύο κίνδυνοι εἶναι τρόπον τινὰ «συμπληρωματικοί». Διὰ τὴν ἀντιμετώπισιν τῆς ἀνεργίας χρειάζεται μεγάλη ὀργάνωσις τῆς ἐργασίας καὶ τῆς κατανομῆς τῶν ἀγαθῶν ὑπὸ τοῦ κράτους, ἐπομένως ὀλιγοτέρα ἀτομικὴ πρωτοβουλία καὶ περισσότερα κρατικὴ ἐξουσία. Ἀντιθέτως ὁ κίνδυνος τῆς δικτατορίας μόνον μὲ περισσότεραν ἀνάπτυξιν τῆς ἐλευθερίας εἶναι δυνατὸν νὰ ἀποφευχθῇ.

Ἡ λύσις δὲν εὑρίσκεται τόσον εἰς τὴν «μέθοδον», ὅσον εἰς τὰ «πρόσωπα». Δηλαδή εἰς τὸ τέλος τῆς ἀναλύσεως τὸ πρόβλημά μας ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ἠθικὴν ποιότητα αὐτῶν, οἱ ὁποῖοι κυβερνοῦν ἢ θὰ κυβερνήσουν τὸν κόσμον. Καὶ ἀσφαλῶς τὸ πρῶτον πρόβλημα δι' ὅλον τὸν κόσμον εἶναι ἡ δημονοργία μᾶς ἡγεσίας μὲ συναίσθησιν τῆς «εὐθύνης» τῆς ἀπέναντι τῶν ἀνθρώπων καὶ ἀπέναντι τῆς ἀνθρωπότητος.

Τὰ ἐπὶ μέρους προβλήματα θέλουν βεβαίως μελέτην καὶ προσπάθειαν ἀντιμετωπίσεως ἀπὸ ὅλους. Θὰ ἦτο ὅμως οὐτοπία νὰ εἴπῃ κανεὶς ὅτι θὰ λυθοῦν χωρὶς τὴν προϋπόθεσιν ἑνὸς ἠθικοῦ κριτηρίου, τὸ ὁποῖον θὰ διέτῃ ἄτομα καὶ λαοὺς καὶ κυρίως τοὺς κυβερνήτας τῶν λαῶν.

★

Ἐς ἔλθωμεν ὅμως τώρα εἰς τὰ φιλοσοφικὰ προβλήματα, τὰ ὁποῖα μᾶς θέτουν οἱ ἠλεκτρονικοὶ ἐγκέφαλοι. Καὶ εἰδικώτερον εἰς τὸ ἐρώτημα. Σκέπτεται ὁ ἠλεκτρονικὸς ἐγκέφαλος; Ἡ ἀπάντησις εἰς τὸ ἐρώτημα αὐτὸ εἶναι συνήθως μία ἀπορία: Μὰ πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ σκέπτεται ὁ ἠλεκτρονικὸς ἐγκέφαλος; Ἐς ἐξετάσωμεν ὅμως τὸ ζήτημα περισσότερον.

Ἐς ὑποθέσωμεν ὅτι εἰσερχόμεθα εἰς ἓν κατάστημα. Ὅπισθεν ἑνὸς παραπετάσματος εὑρίσκεται «κάποιος». Ζητοῦμεν ὀρισμένας πληροφορίας, τὰς ὁποίας αὐτὸς μᾶς δίδει εὐχαρίστως. Π. χ. πόσον κοστίζει κάθε εἶδος, πόσῃν ἔκπτωσιν ἠμπορεῖ νὰ μᾶς κάμῃ, ἢ ἀκόμη πού εὑρίσκεται ὁ διευθυντὴς τοῦ καταστήματος, ὀλίγα τινὰ

περὶ καιροῦ κ.λ.π. Προσθέτω ὅτι αὐτὸς ὁ «κάποιος» ἤμπορεῖ νὰ μᾶς καλέσῃ νὰ παίξωμεν σκάκι καὶ νὰ μᾶς κερδίσῃ μάλιστα, ἢ ἀκόμη νὰ μᾶς ἀπαγγεῖλῃ στίχους τοῦ Σαίκσπηρ, ἢ νὰ μᾶς τραγουδήσῃ μίαν ἄρια κ.λ. Ποῖος θὰ ἤμποροῦσε νὰ εἶπῃ ὅτι αὐτὸς ὁ «κάποιος» εἶναι μόνον μία μηχανή, ἕνας ψυχρὸς ἠλεκτρονικὸς ἐγκέφαλος, ὁ ὁποῖος «δὲν σκέπτεται»;

Ἐνας σύγχρονος ἄγγλος «μαθηματικὸς λογικὸς», ὁ Α. Μ. Turing ἔχει γράψῃ ἕνα ἐνδιαφέρον ἄρθρον μὲ τίτλον: «Can a machine think?» (World of Mathematics, Vol. 4, p. 2099). Ἡμπορεῖ μία μηχανὴ νὰ σκέπτεται; Ὁ Turing δίδει τὸν ἐξῆς ὁρισμὸν τῆς σκεπτομένης μηχανῆς. Μία μηχανὴ «σκέπτεται», ἂν ἤμπορῇ νὰ μιμητῆ ἐπιτυχῶς ἕνα ἄνθρωπον καὶ νὰ ἀπαντᾷ εἰς τὰς ἐρωτήσεις τὰς ὁποίας τῆς θέτουν, κατὰ τοιοῦτον «λογικὸν» τρόπον, ὥστε νὰ μὴ εἶναι δυνατόν νὰ διακρίνῃ ὁ ἐρωτῶν ἂν πρόκειται περὶ μηχανῆς ἢ περὶ ἀνθρώπου. Ὁ ὁρισμὸς αὐτός, δὲν ἀσχολεῖται μὲ τὴν οὐσίαν τοῦ ἠλεκτρονικοῦ ἐγκεφάλου, ἀλλὰ μὲ τὴν «συμπεριφορὰν» του, συμφώνως πρὸς τὰς τάσεις τῆς ψυχολογικῆς σχολῆς τοῦ Behaviorism (ψυχολογίας τῆς συμπεριφορᾶς).

Ὁ Turing καὶ ἄλλοι πιστεύουν ὅτι ἐντὸς ὀλίγων δεκαετιῶν θὰ κατασκευασθοῦν πολύπλοκοι ἠλεκτρονικοὶ ἐγκέφαλοι, οἱ ὁποῖοι πράγματι θὰ «σκέπτονται». Τὰ ἐπιχειρήματα τῶν ὁπαδῶν τῆς ἀτόφους αὐτῆς εἶναι πολλά. Θὰ ἀναφέρω ἐδῶ τὰ κυριώτερα.

α) Ὁ ἠλεκτρονικὸς ἐγκέφαλος ἤμπορεῖ νὰ λύσῃ ταχύτατα πλῆθος προβλημάτων, τὰ ὁποῖα εἶναι ἀδύνατον πρακτικῶς νὰ τὰ λύσῃ ὁ ἄνθρωπος, ἔστω καὶ ἂν ἐργασθῇ ἐπὶ ἔτη ὀλόκληρα. Βεβαίως οἱ σημερινοὶ ἠλεκτρονικοὶ ἐγκέφαλοι ὑστεροῦν σημαντικῶς εἰς ποικιλίαν ἐκδηλώσεων καὶ ἐνεργειῶν. Αὐτὸ ὅμως, λέγουν, ὀφείλεται μόνον εἰς τὸ μικρὸν «μέγεθος» τῶν σημερινῶν ἠλεκτρονικῶν ἐγκεφάλων. Πράγματι οἱ σημερινοὶ ἐγκέφαλοι εἶναι δυνατόν νὰ περιλάβουν μόνις μερικὰς δεκάδας χιλιάδων λυχνίας τὸ πολὺ. Ἀντιθέτως ὁ ἀνθρώπινος ἐγκέφαλος περιέχει τοῦλάχιστον 10.000.000.000 νευρικὰ κύτταρα. Εἶναι

δηλαδή περὶ τὸ ἕν ἑκατομμύριον φορὰς «μεγαλύτερος».

Ὁ ὄγκος τοῦ ἀνθρωπίνου ἐγκεφάλου εἶναι μικρὸς, δεδομένου ὅτι ἕν νευρικὸν κύτταρον εἶναι κάπου 1.000.000.000 φορὰς μικρότερον εἰς ὄγκον ἀπὸ μίαν συνήθη ἠλεκτρονικὴν λυχνίαν. Ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος ὅμως ἡ «ταχύτης» τῆς λυχνίας εἶναι μεγαλύτερα τοῦ νευρικοῦ κυττάρου. Μία λυχνία εἶναι δυνατόν νὰ χρησιμοποιηθῇ 1.000.000 φορὰς τὸ δευτερόλεπτον καὶ περιοσσότερον, ἐνῶ τὸ νευρικὸν κύτταρον ἔχει ἕνα χρόνον ἀδρανείας, ποῦ δὲν τοῦ ἐπιτρέπει νὰ χρησιμοποιηθῇ περισσότερον ἀπὸ 200 φορὰς κατὰ δευτερόλεπτον. Ἐχομεν ἐπομένως μίαν ὑπεροχὴν τῶν ἠλεκτρικῶν λυχνιῶν κατὰ 5.000 φορὰς.

Εἰς τὸ μέλλον ὑπολογίζεται ὅτι θὰ κατασκευασθοῦν ἠλεκτρονικοὶ ἐγκέφαλοι πολὺ «μεγαλύτεροι» εἰς χωρητικότητα, ἐνῶ θὰ εἶναι μικροὶ σχετικῶς εἰς ὄγκον. Ἡ κυρία πρόοδος πρὸς τὴν κατεύθυνσιν αὐτὴν ἔχει ἀρχίσει τὰ τελευταῖα μόλις ἔτη χάρις εἰς τὴν εἰσαγωγὴν τῶν transistors, οἱ ὁποῖοι εἶναι πολὺ μικρότεροι ἀπὸ τὰς συνήθεις λυχνίας. Ὑπολογίζεται ὅτι εἰς τὸ μέλλον θὰ κατασκευάζωνται τοιαῦται λυχνία, μικροσκοπικῶν διαστάσεων, κατὰ δισεκατομμύρια, ὁπότε θὰ εἶναι δυνατόν οἱ ἠλεκτρονικοὶ ἐγκέφαλοι νὰ ἀναπτύξουν μεγάλην ποικιλίαν λειτουργιῶν καὶ δυνατοτήτων. Εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν, λέγουν, θὰ εἶναι δυνατόν ὁ ἠλεκτρονικὸς ἐγκέφαλος ν' ἀνταγωνισθῇ ἐπιτυχῶς τὸν ἀνθρώπινον νοῦν⁽²⁾.

β) Ὁ ἠλεκτρονικὸς ἐγκέφαλος ἔχει πολλὰς ὁμοιότητας πρὸς τὸν ἀνθρώπινον ἐγκέφαλον. Ἡ μνήμη π. χ. εἶναι κάτι τὸ πολὺ ὅμοιον καὶ εἰς τὰς δύο περιπτώσεις. Γενικῶς τὰ νευρικὰ κύτταρα λειτουργοῦν ἐν πολλοῖς ὅπως αἱ ἠλεκτρονικαὶ λυχνία. Ἀκολουθοῦν καὶ αὐτὰ ἐν εἶδος δυαδικοῦ ἀριθμητικοῦ συστήματος. Δηλαδή κάθε νευρικὸν κύτταρον δὲν ἔχει παρὰ δύο βασικὰ καταστάσεις, αἱ ὁποῖαι ἀντιστοιχοῦν πρὸς τοὺς ἀριθμοὺς 1 ἢ 0 τοῦ δυαδικοῦ συστήματος. Εἶναι διηγερμένον ἢ ὄχι. Μία εἰκὼν π. χ. τὴν ὁποίαν βλέπομεν ἢ

(2) Ἴδὲ π. χ. τὸ περιοδικὸν Time τῆς 20 Ἰανουαρίου 1961, σελ. 42.

ἐνθουσιάζομεθα δὲν εἶναι κάτι τὸ συνεχές, ἀλλὰ σύνολον ἐρεθισμῶν, οἱ ὅποιοι μεταβιάσθησαν ἀπὸ τὰ ὀπτικά κύτταρα τῶν ὀφθαλμῶν εἰς τὴν ὀπτικήν μοῖραν τοῦ ἐγκεφάλου καὶ ἀπεθηκεύθησαν ἐκεῖ κατὰ τρόπον ἀνάλογον πρὸς τὸν τῆς τηλεοράσεως.

Βεβαίως ὑπάρχουν πολλὰ διαφορὰ μετὰ τὴν τῆς λειτουργίας τοῦ ἀνθρώπινου ἐγκεφάλου καὶ τῆς τῶν ἠλεκτρονικῶν λυχνιῶν⁽³⁾. Ὅμως αἱ ὁμοιότητες εἶναι τόσαι, ὥστε οἱ ἠλεκτρονικοὶ ἐγκέφαλοι ἔδωσαν ἀφορμὴν εἰς ἐξήγησιν διαφόρων λειτουργιῶν, φυσιολογικῶν ἢ παθολογικῶν, τοῦ ἀνθρώπινου ἐγκεφάλου. Π. χ. ἂν ἓνας ἠλεκτρονικὸς ἐγκέφαλος ὑποστῇ βλάβην, διοχετεύομεν εἰς αὐτὸν ἓν ἰσχυρὸν ρεῦμα μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι θὰ ἐξουδετερωθῇ τὸ ἐμπόδιον. Ἄν αὐτὸ ἀποτύχη, ἀπομονώομεν ἢ ἀφαιροῦμεν τὸ βλαβέν μέρος καὶ ὁ ἐγκέφαλος λειτουργεῖ μὲ τὰς ὑπολοίπους λυχνίας του. Ἡ πρώτη μέθοδος ἀντιστοιχεῖ εἰς τὰ ἠλεκτροσόα, τὰ ὅποια ἐφαρμόζονται εἰς τοὺς ψυχοπαθεῖς, ἐνῶ ἡ δευτέρα εἰς τὴν ἐγγείρησιν, καὶ ἐιδικώτερον τὴν λοβεκτομήν. Δυστυχῶς ἡ τρίτη μέθοδος, ἡ ὅποια ἐφαρμόζεται εἰς τοὺς ἠλεκτρονικοὺς ἐγκέφαλους, δηλαδὴ ἡ ἀντικατάστασις τῶν βλαβεσῶν λυχνιῶν δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐφαρμοσθῇ εἰς τὸν ἀνθρώπινον ἐγκέφαλον.

γ) Ἐχομεν τὴν δυνατότητα νὰ προικίσωμεν ἓνα ἠλεκτρονικὸν ἐγκέφαλον μὲ ὅλας τὰς αἰσθήσεις⁽⁴⁾ τοῦ ἀνθρώπου. Ἀκοήν, ὄρασιν, ἀφήν, ἐνδεχομένως δὲ καὶ ὄσφρησιν καὶ γεῦσιν.

δ) Ὁ ἠλεκτρονικὸς ἐγκέφαλος εἶναι δυνατὸν νὰ «μαθαίνη». Ἐν πρώτοις «μαθαίνει» αὐτὰ, τὰ ὅποια τὸν «διδάσκομεν»,

(3) Οὕτω π. χ. ὁ McCulloch ἔδειξεν ὅτι τὸ ποσὸν τῶν ἀπονημνευομένων πραγμάτων εἶναι τόσον μέγα, ὥστε θὰ ἀπητοῦντο πολὺ περισσότερα νευρικά κύτταρα ἀπ' ὅσα ὑπάρχουν εἰς τὸν ἐγκέφαλον. Ἐπίσης τὸ ὑποσυνείδητον, τὸ ἀσυνείδητον καὶ ἄλλα πλευρὰ τῆς μυκτικῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου δὲν ἐξηγούνται διὰ τῶν ἠλεκτρονικῶν ἐγκεφάλων. (1st Automata Studies, Princeton 1956, p. 4).

(4) Ἐδῶ ἐννοοῦμεν ὅτι ὁ ἠλεκτρονικὸς ἐγκέφαλος ἠμπορεῖ νὰ δεχθῇ ὀπτικά, ἀκουστικά κ.λ.π. ἐρεθίσματα καὶ ν' ἀντιδράσῃ εἰς αὐτά, ὅπως περίπου ἀντιδρᾷ ὁ ἄνθρωπος.

αὐτὰ δηλαδὴ τὰ ὅποια τοῦ θέτομεν εἰς τὴν «εἴσοδον». Καὶ μάλιστα εἶναι δυνατὸν νὰ «μάθη» πλείστα ὅσα πράγματα, τὰ ὅποια ἠμπορεῖ νὰ μᾶς τὰ παρουσιάσῃ ἀμέσως μόλις τοῦ ζητηθῶν. ἠμπορεῖ π. χ. νὰ «μάθη» ἱστορίαν, γεωγραφίαν, γλώσσας κλπ. Ὅλα αὐτὰ τὰ ἀποθηκεύει εἰς τὰς μνήμας του καὶ τὰ παρουσιάζει, ὅταν χρειασθῶν, ἐντὸς ἐνὸς μικροῦ κλάσματος τοῦ δευτερολέπτου.

Ἄλλὰ εἶναι δυνατὸν νὰ μάθη ἀκόμη πλεόν σύνθετα πράγματα. Εἶναι δυνατὸν π. χ. νὰ κατασκευασθῶν αὐτόματα τὰ ὅποια ἀναζητοῦν καὶ εὐρίσκουν τὸν δρόμον των μέσα εἰς ἓνα λαβύρινθον. Ἄπαξ τὸν εὐρον, τὴν ἐπομένην φορὰν προχωροῦν ἀσφαλῶς πρὸς τὴν ἔξοδον «ἐνθουσιάζομεν» τὴν ὁδὸν τὴν ὅποιαν εὐρον ἀρχικῶς.

Εἶναι δυνατὸν κάλλιστα νὰ φαντασθῇ κανεὶς ὅτι εἰς τὸ μέλλον οἱ μεγάλοι ἠλεκτρονικοὶ ἐγκέφαλοι θὰ μαθαίνουν μόνον των, χωρὶς τὴν ἐπέμβασιν τοῦ ἀνθρώπου. Ἀρχεῖ ὁ κατασκευαστὴς των νὰ τοὺς προικίσῃ μὲ μερικὰ βασικὰ «ἐνστικτα»⁽⁵⁾. «Ἐνστικτα» ἐδῶ ὀνομάζομεν ὀρισμένας γενικὰς ὁδηγίας αἱ ὅποια ἔχουν ἐντυπωθῇ εἰς τὸ τμήμα τοῦ ἐλέγχου τοῦ ἠλεκτρονικοῦ ἐγκεφάλου, ὅπως: «Ὅσάκις μία μέθοδος εἶναι ταχύτερα νὰ προτιμᾶται» ἢ «νὰ συγκρατοῦνται μόνον πληροφορίες ὀρισμένου εἶδους, αἱ ἄλλαι δὲ νὰ ἀπορρίπτονται» κ.ο.κ.

Ἀκόμη ἀργότερον, ὅταν οἱ ἠλεκτρονικοὶ ἐγκέφαλοι θὰ κινοῦνται μόνον των, θὰ τοὺς χρειασθῶν μερικὰ βασικὰ «ἐνστικτα» ὅπως τὸ τῆς αὐτοσυντηρήσεως, τῆς ἀναπαραγωγῆς κ.λ.π.

Οὕτω π. χ. θὰ μάθουν νὰ μὴ διέρχονται ἀπὸ τὰς διαβάσεις, ὅταν φαίνεται τὸ κόκκινο φῶς, νὰ μὴ πηγαίνουν πολὺ πλησίον εἰς τὸ χεῖλος ἐνὸς κρηνοῦ, νὰ προφυλάσσονται ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς κατὰ τὸν πόλεμον κ. ο.κ., ἀκριβῶς ὅπως μαθαίνουν καὶ τὰ παιδιὰ, εἴτε ἀπὸ τοὺς γονεῖς των, εἴτε ἀπὸ τὴν ἰδίαν των ἐμπειρίαν. Ὑποτίθεται δηλαδὴ ὅτι οἱ ἠλεκτρονικοὶ ἐγκέφα-

(5) Ἀκριβέστερον «ἀντανεκλαστικὰς κινήσεις». Τὰ ἐνστικτα εἶναι κάτι τὸ πολὺ πολυπλοκώτερον ἀπ' ὅ,τι μία ἀντανεκλαστικὴ κίνηση.

λοι θὰ ἀποκτήσουν μερικά «ὑποθετικά ἀντανακλαστικά», ὅπως οἱ σκύλοι τοῦ Ρανλον. Θὰ μάθουν νὰ «ζοῦν» μίαν ὁμαλήν καὶ νοικοκυρευμένην «ζωήν», ν' ἀποφεύγουν τοὺς κινδύνους καὶ νὰ ἱκανοποιοῦν ἐπιμελῶς τὰ «ἔνστικτά» των, ὅπως ἀκριβῶς κάμνουν τόσοι καὶ τόσοι ἄνθρωποι σήμερον. Ἄν μάλιστα προικισθοῦν καὶ μὲ ἓνα μόνιμον χαμόγελον, ὅπως ἡ Ολυμπία τῶν παραμυθίων τοῦ Hoffmann, καὶ μάθουν μερικὰς φράσεις περὶ πολιτικῆς καὶ περὶ τέχνης ἢ περὶ ἐπιστήμης καὶ περὶ θρησκείας ἢ ἔστω περὶ καιροῦ καὶ περὶ μόδας, θὰ εἶναι ἀσφαλῶς ἀξιόλογοι «συνάνθρωποι».

Ἄνάλογα ἰσχύουν καὶ μὲ τὸ «ἔνστικτον» τῆς ἀναπαραγωγῆς, τῆς κατασκευῆς δηλαδὴ ἀπογόνων καθ' ὄρισμένα χρονικά διαστήματα, τοὺς ὁποίους θὰ πλουτίσουν μὲ ὅλην τὴν πείραν καὶ σοφίαν τῶν προηγουμένων ἠλεκτρονικῶν ἐγκεφάλων.

Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ὑπολογίζεται ὅτι θὰ δημιουργοῦνται ὀλονὲν καὶ τελειότεροι ἠλεκτρονικοὶ ἐγκέφαλοι, οἱ ὁποῖοι θὰ ὑπερβοῦν, λέγουν, κατὰ πολὺ τοὺς ἀνθρωπίνους ἐγκεφάλους. Δηλαδὴ ἀπαξ δημιουργηθοῦν ἐγκέφαλοι ἱκανοί, ἀφ' ἑνὸς νὰ διδάσκωνται ἀπὸ τὴν πείραν, καὶ ἀφ' ἑτέρου νὰ δημιουργοῦν ἀπογόνους, ἢ πρόοδος των θὰ εἶναι ταχεῖα καὶ θὰ ὑπερβοῦν μοιραίως τὸν ἄνθρωπον.

★

Ἄρα αὐτὰ τὰ ἐπιχειρήματα ἐνισχύονται σημαντικῶς ἀπὸ τὴν προκατάληψιν πολλῶν ὅτι ὁ ἄνθρωπος κατὰ βάθος δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ μία πολυπλοκὸς

μηχανή. Πολλοὶ εἶναι πεπεισμένοι ὅτι δὲν ὑπάρχουν παρὰ φυσικοχημικοὶ νόμοι, οἱ ὁποῖοι διέπουν ὅλα τὰ βιολογικὰ καὶ τὰ διανοητικὰ ἀκόμη φαινόμενα. Καὶ ἀσφαλῶς ἂν ὑπάρχουν ἢ εἶναι δυνατόν νὰ ὑπάρξουν μηχαναί, αἱ ὁποῖαι «σκέπτονται», καὶ δὴ καλύτερον ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον, τότε ὀδηγοῦμεθα εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι οὐσιωδῶς ὁ ἄνθρωπος δὲν διαφέρει ἀπὸ τὴν μηχανήν.

Ὁρισμένοι μάλιστα ὁμιλοῦν καὶ περὶ «ἐλευθέρας βουλήσεως» τῶν ἠλεκτρονικῶν ἐγκεφάλων. Ἐγκέφαλοι μὲ «ἐλευθεράν βούλησιν» ὀνομάζονται ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι περιέχουν ἐν «στοιχείῳ τύχης» ἀνάλογον πρὸς τὴν ρίψιν ἑνὸς ζαριοῦ, ὅποτε ἡ συμπεριφορὰ των εἶναι ἀδύνατον ἐντελῶς νὰ προβλεφθῇ ἐκ τῶν προτέρων. Τοιοῦτοι ἐγκέφαλοι π. χ. χρειάζονται διὰ τὴν δημιουργίαν κρυπτογραφικῶν κωδίκων, οἱ ὁποῖοι δὲν ἔχουν καμμίαν τάξιν καὶ κανονικότητα καὶ τοὺς ὁποίους ἐπομένως εἶναι ἐντελῶς ἀδύνατον νὰ τοὺς ἀποκρυπτογραφήσουν οἱ ἀντίπαλοι.

Ἴδου λοιπὸν ἐν συντομίᾳ τὰ κύρια ἐπιχειρήματα τῶν ὑποστηρικτῶν τῆς ἀτόψεως ὅτι οἱ ἠλεκτρονικοὶ ἐγκέφαλοι «σκέπτονται» καὶ γενικώτερον ὅτι δὲν διαφέρουν οὐσιωδῶς ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον. Ἐπανερχόμεθα λοιπὸν ἂν ὄχι εἰς τὸν «ἄνθρωπον μηχανήν» τοῦ La Mettrie, πάντως εἰς τὴν «μηχανὴν ἄνθρωπον» τῆς ἐποχῆς μας, πού εἶναι οὐσιαστικῶς τὸ αὐτό. Τί θὰ εἶχε ν' ἀπάντησιν κανεὶς εἰς ὅλα αὐτὰ;

Γ. ΚΟΝΤΟΠΟΥΛΟΣ

Καθηγητῆς τῆς Φυσικομαθηματικῆς Σχολῆς
τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης

ΑΜΑΡΤΙΑΣ ΚΕΡΑΣΜΑ

Τὸ χέρι σου, ἄμαρτία, τὸ γλυκὸ κρασί κερνᾷ.

Μὰ στὸ κρυστάλλινον ποτήρι, πὺ μού δίνεις,
ἰὸν τοῦ ὄφρους, κρυφά, φαρμάκι μέσα χύνεις.

Ἔτσι στὸ γέλιο ἢ καρδιά μου ξαφνικὰ πονᾷ
καὶ τὸ χαμόγελό μου σβήνει σὲ σπασμὸ ὀδύνης.

Η ΓΕΝΕΤΗΣΙΟΣ ΔΙΑΠΑΙΔΑΓΩΓΗΣ ΕΙΣ ΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟΝ

Ἄραγε δὲν ἠμπορεῖ τὸ σχολεῖον ν' ἀναλάβῃ τὴν γενετήσιον διαπαιδαγωγώσιν τοῦ παιδιοῦ;

Ἀπὸ ὅσα ἀνεφέρθησαν εἰς προηγούμενον ἄρθρον φαίνεται ὅτι τὸ καθήκον, ἀλλὰ καὶ τὸ δικαίωμα, μιᾶς ὀρθῆς γενετήσιου διαπαιδαγωγήσεως, ὅπως τὴν ἀντιλαμβάνομεθα μέσα εἰς τὰ πλαίσια τῆς ὅλης ἀγωγῆς, κατὰ πρῶτον καὶ κύριον λόγον ἀνήκει εἰς τὴν οἰκογένειαν.

Εἰδικῶς διὰ τὸ ὑπεύθυνον ἔργον τῆς διαφωτίσεως, ἐκτὸς τῆς οἰκογενείας, οὐδεὶς ἄλλος παράγων εἶναι καταλληλότερος. Ἀκόμη καὶ τὸ σχολεῖον δὲν εἶναι πάντοτε κατάλληλος χώρος διὰ τὴν μύσιν. Τί γίνεται ὅμως ὅταν ἡ οἰκογένεια ἀρνήται νὰ πράξῃ τὸ καθήκον τῆς, ἢ, ὅταν ἀπλῶς δὲν εἶναι ἱκανὴ νὰ τὸ ἐκπληρώσῃ, ἢ, ὅταν δὲν ὑπάρχῃ οἰκογένεια;

Εἶναι πιθανόν, ἐὰν οἱ γονεῖς ἔπρατταν τὸ καθήκον των, νὰ μὴ ἐτίθετο κἀν πρόβλημα γενετήσιου διαφωτίσεως εἰς τὸ σχολεῖον, ὅπως λέγει ὁ Berge.

Πάρα πολλοὶ ἐξ ἄλλου, οἱ ὅποιοι ἠσχολήθησαν μὲ τὸ θέμα, ἀντιδρῶν εἰς τὴν ἰδέαν τῆς μαζικῆς διαφωτίσεως ἢ ὅποια θὰ παρείχετο ἀπὸ τὸ σχολεῖον.

«Διότι ὅ,τι εἰς αὐτὸ τὸ σημεῖον δὲν εἶναι ἀσθηρῶς ἀτομικόν, δὲν ἠμπορεῖ παρὰ νὰ βλάβῃ, καθὼς δὲν εἶναι δυνατόν νὰ προσαρμωσθῇ εἰς τὴν ἡλικίαν, τὸν χαρακτήρα, τὸ περιβάλλον καὶ τὰς ἀντιδράσεις κάθε παιδιοῦ», γράφει ἡ Vérine. Ὑπάρχουν θέματα τὰ ὅποια δὲν ἐπιτρέπουν ποτὲ νὰ συζητοῦνται δημοσίᾳ· ὑπάρχουν ἀλήθειαι, αἱ ὅποια δὲν ἀρμόζει νὰ δίδονται ἐξ ὀλοκλήρου καὶ βιαστικά, ἀλλ' ὀλίγον κατ' ὀλίγον καὶ ἀναλόγως τῆς στιγμῆς. Τίποτε δὲν εἶναι περισσότερο μεταβλητὸν ἀπὸ τὴν ἡλικίαν τῆς μύσεως. Ἀκόμη καὶ μεταξὺ παιδιῶν τῆς ἰδίας ἡλικίας, ἀλλὰ εἶναι ἀπαθῆ, ἀλλὰ εὐσυγκίνητα· ἀλλὰ πολὺ ἄθῳα, ἀλλὰ πονηρευμένα». Ἄλλα «ιδεαλισταῖς»

καὶ ὄνειροπόλοι, ἀλλὰ «ρεαλισταῖς» καὶ αἰσθησιακοί. Κανένα παιδί δὲν θ' ἀντιδράσῃ κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον... Ἐὰν τὸ παιδί εἰς τὸ βάθος τοῦ ἑαυτοῦ τοῦ ἔχῃ ἰσχυρὰς περιεργείας, ἔχει ἐπίσης ἀπίστευτον εὐαισθησίαν, καί, παρὰ τὴν προσοχὴν τοῦ παιδαγωγοῦ, κάθε ὀμαδικὴ μύσις εἶναι κατ' ἀνάγκην, πολὺ ἢ ὀλίγον, ἔξω ἀπὸ τὰ μέτρα τοῦ συγκεκριμένου ἀνθρώπου.

Ὅσον διὰ τὸ πρόγραμμα τῆς διδασκαλίας εἰς τὰ σχολεῖα ὑπάρχει ὁ φόβος πολὺ συχνὰ νὰ εὐρίσκη τὰ παιδιά ἤδη πληροφορημένα ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἀμοιβαίαν διδασκαλίαν μεταξὺ των ἀπὸ τὴν ὁποῖαν ἀκριβῶς ζητεῖ νὰ τὰ προφυλάξῃ. Ἦδη ὅταν τὸ σχολεῖον π. χ. ἀρχίξῃ νὰ διδάσκῃ τὸν τρόπον τοῦ πολλαπλασιασμοῦ εἰς τὰ φρυτά, πολλοὶ ἀπὸ τοὺς μαθητὰς ἔχουν ἀρκετὰ σαφεῖς γνώσεις, ἀν ὄχι πάντοτε ὀρθὰς, περὶ τοῦ τρόπου τοῦ πολλαπλασιασμοῦ εἰς τὰ θηλαστικά ἢ καὶ τὸν ἄνθρωπον. Ἡ μεγάλῃ δυσκολία τῆς διδασκαλίας εἰς τὸ σχολεῖον εὐρίσκειται πράγματι εἰς τὰς πολὺ μεγάλας διαφορὰς ἐπιπέδου γνώσεων ἐπ' αὐτοῦ τοῦ θεματος, τὰς ὁποίας συναντᾷ μεταξὺ παιδιῶν τῆς αὐτῆς ἡλικίας.

★

Ἀλλὰ, ἐρχόμεθα τώρα εἰς τὴν ἄλλην ἀποψιν, πῶς εἶναι δυνατόν τὸ σχολεῖον ν' ἀφήσῃ τὸ παιδί εἰς αὐτὸ τὸ θέμα ἀβοήθητον; Πῶς εἶναι δυνατόν ν' ἀγνοῖ ἓνα τόσο σοβαρὸν θέμα;

«Ἦδη τὸ ἔργον τῆς ἐκπαιδεύσεως εἶναι ἀρκετὰ βαρὺ· διανοητικὴ καλλιέργεια, φυσικὴ ἀγωγή, ἠθικὴ ἀγωγή, ἀγωγή τοῦ πολιτοῦ. Θὰ προσθέσωμεν τὴν γενετήσιον ἀγωγήν; Χωρὶς δισταγμὸν θ' ἀπαντήσω ναί, διότι δὲν ἠμποροῦμεν νὰ διακρίνωμεν τὴν γενετήσιον ἀγωγήν ἀπὸ τὴν γενικὴν ἀγωγήν. Ἐὰν ἐργαζώμεθα διὰ νὰ ἐλευθερώσωμεν τὰ παιδιά ἀπὸ τὴν ἄγνοιαν, δὲν ἠμποροῦμεν νὰ τ' ἀφήνωμεν νὰ παλαίσουν μόνον μέσα εἰς τὴν ἄγνοιαν, εἰς τὰς ἐλλειπτεῖς γνώ-

σεις, εἰς τὴν περιέργειαν, τὰς προκλήσεις, τὰς ἐρωτικὰς φαντασίας. Τὸ σχολεῖον ἔχει προορισμὸν νὰ διαμορφώῃ ἄνδρας καὶ γυναῖκας εὐφυεῖς καὶ καλλιεργημένους, πολίτας φωτισμένους, τιμίους, μὲ συνειδησὶν τῶν προσωπικῶν καὶ κοινωνικῶν εὐθυνῶν των», γράφει ὁ Louis François, γενικῶς ἐπιθεωρητὴς τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως, πρόεδρος τῆς ἐπιτροπῆς ἣ ὅποια συνεστήθη τὸ 1947 εἰς τὴν Γαλλίαν ἀπὸ τὸ Ὑπουργεῖον Παιδείας μὲ σκοπὸν νὰ μελετήσῃ μέχρι ποίου σημείου καὶ ὑπὸ ποίαν μορφήν εἶναι δυνατὸν νὰ δοθῇ γενετήσιος διαφώτισις ἀπὸ τὰ σχολεῖα.

Ἄλλοι ἀρνοῦνται ἐπιμόνως εἰς τὸ σχολεῖον κάθε ἀνάμειξιν εἰς αὐτὸ τὸ πεδίον, ἄλλοι δέχονται διὰ τὸ σχολεῖον νὰ προσφέρῃ συμπληρωματικὸν ἔργον, ἀναγνωρίζοντες ὅτι εἰς πολλὰς περιπτώσεις οἱ γονεῖς ἀποφεύγουν ν' ἀναλάβουν τὸ καθήκον των, τὸ ἀμελοῦν, ἢ εἶναι τελειῶς ἀκατάλληλοι. Ἄλλοι τέλος νομίζουν ὅτι ὅπωςδήποτε τὸ σχολεῖον ὀφείλει νὰ προσθέτῃ εἰς τὴν οἰκογενειακὴν διαπαιδαγωγίαν τὰ στοιχεῖα διαφωτίσεως καὶ καλλιέργειας τὰ ὅποια λογικῶς θὰ εὑρίσκων τὴν θέσιν των εἰς τὸ μάθημα τῆς φυσικῆς ἱστορίας ἢ τῆς ἠθικῆς. Δὲν εἶναι περιεργον διὰ τὸ παιδί, λέγουν, νὰ βλέπῃ εἰς τὸ μάθημα τῆς φυσικῆς ἱστορίας π. χ. εἰς τὸ ὅποιον μανθάνει μὲ τόσας λεπτομερείας τὸν τρόπον τῆς ἀναπαραγωγῆς τῶν φυτῶν καὶ τῶν κατωτέρων ζώων, νὰ σταματᾷ μυστηριωδῶς αὐτὸ τὸ κεφάλαιον, ὅταν πρόκειται διὰ τ' ἀνώτερα ζῶα καὶ τὸν ἄνθρωπον; Τέλος ἄλλοι νομίζουν ὅτι τὸ σχολεῖον ὀφείλει νὰ βοηθῇ τοὺς γονεῖς εἰς τὸ ἔργον των διὰ τῆς δημιουργίας εἰδικῶν cours.

Ὅπωςδήποτε ὅμως, εἴτε ἡ μῆσις εἶναι ἀποκλειστικὸν ἔργον τῆς οἰκογενείας εἴτε ἀφήνομεν εἰς τὸ σχολεῖον τὴν δυνατότητα συμπληρωματικῆς διαφωτίσεως, ὅλοι συμφωνοῦν ὅτι γενικῶς ἡ γενετήσιος ἀγωγὴ πρέπει νὰ εἶναι καρπὸς τῆς συνεργασίας οἰκογενείας καὶ σχολείου.

Ἀκριβῶς ἐπειδὴ πρόκειται περὶ τοῦ βασικοῦ προβλήματος τῆς προετοιμασίας διὰ τὴν ζωὴν, ἀπαιτεῖται ἐπιτακτικῶς ἡ συνεργασία γονέων, διδασκάλων, πνευματικοῦ, σχολιάτρων, ἀρχηγῶν παιδικῶν κινήσεων.

Συμπέρασμα τῆς ἐπιτροπῆς ἣ ὅποια ἀνεφέρθη, εἰς τὴν Γαλλίαν, ὑπῆρξεν ὅτι, ἂν καὶ ἀναγνωρίζεται ρητῶς ὅτι οἱ γονεῖς ἔχουν πρῶτοι τὴν εὐθύνην τῆς γενετήσιος διαπαιδαγωγίσεως τῶν παιδιῶν, ἂν καὶ εἶναι φανεραὶ αἱ δυσκολίαι τῆς διαπαιδαγωγίσεως, μέσα εἰς τὸ ὁμαδικὸν περιβάλλον τοῦ σχολείου, ἐν τούτοις τὸ σχολεῖον καλεῖται νὰ ὑποβοηθήσῃ τοὺς ἔργον τῶν γονέων παρέχον «ἠθικὴν καὶ ἐπιστημονικὴν διδασκαλίαν στενῶς συντονισμένας».

Τὰ συμπεράσματα ἔμειναν «εἰς τὰ χαρτιά», περιορίσθησαν εἰς τὸ νὰ ἐκφράσουν τοὺς ὄρους μιᾶς προσπαθείας, ἐπιθυμητῆς μὲν, ἀλλ' ἀκόμη δυσκόλου, ἂν ὄχι ἀκατορθότου, ἐὰν δὲν ἐπέλθουν ὠρισμένα μεταβολαὶ εἰς τὴν ὅλην διαμόρφωσιν τῆς σχολικῆς ζωῆς.

Μεταξὺ αὐτῶν σπουδαιότερα προϋπόθεσις διὰ τὴν γενετήσιον ἀγωγὴν εἰς τὸ σχολεῖον ἀφορᾷ τὸ πρόσωπον τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ.

Ἄναζητεῖται ἡ προσωπικότης τοῦ γονέως, τῆς μητέρας καὶ τοῦ πατέρα, οἱ ὅποιοι μὲ συνειδησὶν τῆς εὐθύνης θ' ἀντιμετωπίσουν τὸ ἔργον των. Ἄναζητεῖται καὶ ἡ προσωπικότης τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ, ὁ ὅποιος μὲ γνώσιν τῶν σχετικῶν προβλημάτων, θὰ ζητήσῃ νὰ τὰ ἀντιμετωπίσῃ ἐπιτυχῶς. Καὶ εὐτυχῶς ὑπάρχουν πολλοί, πού θὰ ἠμποροῦσαν νὰ φέρουν εἰς πέρας μίαν τόσον δύσκολον ἀποστολήν.

Ποία λοιπὸν ἠμπορεῖ νὰ εἶναι ἡ προσφορά τοῦ σχολείου;

Ἀφοῦ τὸ παιδί πάρῃ ἀπὸ τὸ σπῆτι τὰς βασικὰς γνώσεις ἐπὶ τοῦ γενετήσιου θέματος, τὸ σχολεῖον θὰ ἐπέμβῃ διὰ νὰ τὰς τακτοποιήσῃ καὶ συστηματοποιήσῃ. Ἡ διδασκαλία εἰς τὸ σχολεῖον ἔχει τριπλοῦν σκοπὸν, α) Νὰ δώσῃ ἀκριβεῖς πληροφορίας, βιολογικὰς, ἀτομικὰς, φυσιολογικὰς, β) Νὰ δώσῃ ὀδηγίαν ὑγιεινῆς εἰς τὸ γενετήσιον πεδίον, γ) Νὰ μελετήσῃ τὰ προβλήματα κοινωνικῆς ἠθικῆς, τὰ ὅποια θέτει τὸ γενετήσιον θέμα⁽¹⁾.

Ἄνεξαρτήτως ἀπὸ τὸ πρόβλημα τῆς διαφωτίσεως ἐπὶ τοῦ γενετήσιου θέματος, τὸ

(1) André Berge: «L' éducation sexuelle chez l'enfant». Paris 1952.

σχολεῖον δύνανται νὰ συνεχίσῃ τὴν καθαρῶς λεγομένην γενετήσιον ἀγωγήν, διὰ τῆς ὁργανώσεώς του καὶ τῆς ἀτμοσφαιρας τὴν ὁποίαν δημιουργεῖ, ὄχι μόνον διότι ἀναπτύσσει εἰς τὸ παιδί τὴν προσωπικὴν εὐθύνην, τὸ κοινωνικὸν αἰσθημα καὶ τὸν αὐτοέλεγχον, ἀλλὰ καὶ διότι συντελεῖ εἰς τὴν γενικὴν καλλιέργειαν καὶ ἐξύψωσιν.

Μεγάλη εἶναι ἡ βοήθεια τὴν ὁποίαν ἡμπορεῖ καὶ ὀφείλει νὰ προσφέρει τὸ σχολεῖον διὰ τὴν «κάθαρσιν» τοῦ παιδιοῦ ἀπὸ τὰς εἰκόνας τοῦ δρόμου, τοῦ κινηματογράφου καὶ ἀπὸ ὁποιαδήποτε ἄλλην ἀρνητικὴν ἐπίδρασιν. Ὅταν λέγωμεν σχολεῖον, ἔννοοῦμεν ὁλόκληρον τὸ περιβάλλον τῶν διδασκάλων, συμμαθητῶν, τὴν ἀτμόσφαιραν γενικῶς. Ἀλλὰ, καθάριε πράγματι πάντοτε ἡ ἀτμόσφαιρα τοῦ σημερινοῦ σχολείου; Τὸ ἐρώτημα δέχεται συζητήσιν. Ἐν τούτοις, καὶ παρὰ τὰς πολλὰς τυχόν ἀντιρροήσεις, θὰ εἴπωμεν ὅτι ἐν σχέσει μὲ τὸ ὑπόλοιπον περιβάλλον τὸ σχολεῖον ἀποτελεῖ ὅσιν. Τοῦλάχιστον, λόγῳ θέσεως, τὸ σχολεῖον εἶναι κεκλιμένον νὰ βοηθῇ εἰς αὐτὸ τὸ σημεῖον.

Ἄν καὶ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἀνεγνωρίσθη πλέον ἡ ἀνάγκη ν' ἀντιμετωπισθῇ ἀπὸ τὰ σχολεῖα καὶ τὰς νεανικὰς ὁργανώσεις τὸ θέμα τῆς γενετησίου ἀγωγῆς, πρακτικῶς μόνον ὀλίγα βήματα ἔχουν γίνῃ πρὸς αὐτὸ τὸ σημεῖον καὶ αὐτὰ πειραματικῶς (εἰς τὴν Γαλλίαν, Ἀγγλίαν, κλπ).

Ἰδοὺ μερικὰ συμπεράσματα ἀπὸ τὰς δοκιμὰς αἱ ὁποῖαι ἔγιναν:

Ἡ διαφώτισις εἰς τὸ σχολεῖον ἐπιτυγχάνει ὅταν γίνεται εἰς ἓνα ἔδαφος προσητομασιμένον ἀπὸ τὴν οἰκογένειαν.

Τὸ σχολεῖον εἶναι δυνατόν νὰ βοηθῇ τὸ παιδί εἴτε ἀτομικῶς εἴτε ὁμαδικῶς. Εἰς τὴν πρώτην περίπτωσιν ἐξουδετεροῦνται πολλὰ ἀπὸ τὰς ἀτελείας τῆς ὁμαδικῆς διαπαιδαγωγήσεως. Ἐπειδὴ ὁμως φαίνεται σχεδὸν ἀκατόρθωτον διὰ τὸν παιδαγωγὸν νὰ ἡμπορῇ νὰ παρακολουθῇ καὶ νὰ συζητῇ κειχωρισμένως μὲ καθένα ἀπὸ τὰ παιδιὰ, διὰ τοῦτο ἡ ἀτομικὴ διαπαιδαγώγησις περιορίζεται εἰς τὸ νὰ βοηθῇ, ὅταν παρουσιάζωνται ἰδιαίτεροι δυσκολία.

Ἡ γενετήσιος ἀγωγή πρέπει νὰ εἰσάγεται μέσα εἰς τὴν γενικὴν μόρφωσιν ἐπιδεξίως, κατὰ φυσικὸν τρόπον· πρέπει νὰ

εἶναι προοδευτικὴ, νὰ μέρη ὅσον τὸ δυνατόν ἀτομικὴ καὶ κυρίως ἐν πλήρει συμφωνίᾳ μὲ αὐτὴν ποὺ προσφέρεται ἀπὸ τὴν οἰκογένειαν. Ἡ συνεργασία μὲ τὴν οἰκογένειαν εἶναι ἀπαραίτητος, διότι διάφορος στάσις τοῦ ἐνὸς μέρους, μία λέξις ἀκόμη, εἶναι ἱκανὴ νὰ καταστρέψῃ ὁλόκληρον τὴν προσπάθειαν τοῦ ἄλλου.

Ὁ παιδαγωγὸς ὀφείλει νὰ λαμβάνῃ ὑπ' ὄψιν ὅτι τὸ σύνολον τῶν παιδιῶν τῆς ἰδίᾳς τάξεως δὲν εἶναι καθόλου ὁμοιογενές· ἀκόμη καὶ μεταξύ μαθητῶν τῆς αὐτῆς ἀποδόσεως εἰς τὰ μαθήματα, ὑπάρχουν διαφοραὶ ἀγωγῆς, οἰκογενειακοῦ περιβάλλοντος καὶ διαφωτίσεως ἐπ' αὐτοῦ τοῦ σημείου. Ἐξ ἄλλου ὑπάρχει ἡ νοσοτροπία μὲ τὴν ὁποίαν τὰ παιδιὰ συνήθως ὁμιλοῦν περὶ αὐτῶν τῶν προβλημάτων. Εἶναι πολὺ δύσκολον νὰ δημιουργηθῇ εἰς μίαν τάξιν ἡ ἀτμόσφαιρα ἡ ὁποία δὲν θ' ἀφήνῃ θέσιν εἰς τοὺς κατὰ κράτος καὶ τὰ κρυφὰ γέλοια. Δύσκολον εἶναι, ἀλλ' ὄχι καὶ ἀδύνατον.

Μεγαλύτεραν σημασίαν ἔχει καὶ ἐδῶ ἡ δημιουργία «κλίματος». Τίποτε δὲν θὰ βοηθήσῃ περισσότερο ἀπὸ τὴν προσπάθειαν διὰ τὴν ἀλήθειαν· περισσότερο ἀπὸ ὑπόθεσις διδασκαλίας εἶναι θέμα γενικῆς στάσεως. Εἶναι τὸ θάρρος τοῦ παιδαγωγοῦ νὰ ὁμιλήσῃ, νὰ εἴπῃ μίαν φράσιν εἰς δεδομένην κατάλληλον στιγμήν. Εὐκαιρίας παρέχουν ὅλα τὰ μαθήματα. Ἡ συνήθης διδασκαλία προσφέρεται εἰς ὅλας τὰς μορφὰς μιᾶς βραδείας καὶ διακριτικῆς γενετησίου ἀγωγῆς.

Δὲν εἶναι δυνατόν ν' ἀποτελῇ ἡ γενετήσιος διαφώτισις ἓνα μάθημα, ὅπως π. χ. τὸ μάθημα τῆς ὑγιεινῆς καὶ τῆς βιολογίας. Πρέπει νὰ λαμβάνονται ὑπ' ὄψιν τὰ φυσικὰ δεδομένα διὰ τ' ἀγόρια ἡ ἐπίδρασις τῆς φαντασίας ἡ ὁποία προκαλεῖ διέγερσιν τῶν αἰσθήσεων· διὰ τὰ κορίτσια ἡ τάσις πρὸς τὸν ρωμαντισμὸν καὶ τὴν πρόκλησιν θαυμασμοῦ.

Εἰλικρίνεια, ἀπλότης, ἀλλὰ καὶ σύνεσις, θὰ εἶναι ἡ ἀρχὴ τῆς γενετησίου διαπαιδαγωγήσεως εἰς τὸ σχολεῖον.

Ἡ διαφώτισις ἡμπορεῖ νὰ εἰσάγεται, κατὰ τρόπον φαινομενικῶς τυχαῖον, εἰς τὴν διδασκαλίαν τῶν ἄλλων μαθημάτων, τὰ

ὅποια εἶναι δυνατόν νὰ ὀδηγήσουν εἰς τὴν προοδευτικὴν γνῶσιν τῆς δημιουργίας τῆς ζωῆς εἰς τὸν ἄνθρωπον. Αὐτὴ ἡ ἐργασία πληροφοριοδοτήσεως θὰ συνδέεται μὲ τὴν προσπάθειαν διὰ τὴν διαμόρφωσιν τῆς συναισθηματικότητος καὶ τῆς ἠθικῆς τοῦ παιδιοῦ.

Ὅπωςδήποτε ὁμως τὸ βάρος διὰ τὴν γενετήσιον διαφώτισιν δέχεται τὸ μάθημα τῆς φυσικῆς καὶ τῆς βιολογίας. Ἀλλὰ γίνεται σήμερον κατὰ τρόπον ἱκανοποιητικὸν τὸ μάθημα τῆς βιολογίας;

Μοῦ ἔτυχε νὰ παρακολουθῆσω μίαν ὁμιλίαν μὲ σκοπὸν τὴν γενετήσιον διαφώτισιν μὲ προβολὴν φωτεινῶν εἰκόνων, ἀναφέρει ὁ Müller-Eckhard⁽²⁾. Ἦτο ἀποκρουστικὴ. Μεταξὺ κοινῶν εἰκόνων (γονιμοποιήσις ἄνθους), ἠκολούθουν τὰ ἐξῆς τὰ ὅποια εἶχον σκοπὸν νὰ κἀνον τὴν μεταφορὰν εἰς τὸν ἄνθρωπον. Ἐνα ὠραῖον τοπίον, ἕνας ἄνδρας καὶ μία γυναῖκα περιπατοῦν εἰς ἕνα ἀνθισμένον λιβάδι. Κατόπιν, χωρὶς τίποτε τὸ ἐνδιάμεσον, ἐμφανίζεται εἰς τὴν ὁθόνην ἡ εἰκὼν τῶν ἀνδρικῶν καὶ γυναικείων γεννητικῶν ὀργάνων, προσβεβλημένων μάλιστα ἀπὸ ἀφροδίσια νοσήματα. Ἐπειτα ἀπὸ αὐτὰς τὰς τρομερὰς καὶ τελείως ἀποκρουστικὰς εἰκόνας ἠκολούθουν ἅλιν κοινῶς τοι φωτογραφία τοπίων μὲ σύννεφα, λιβάδια καὶ δάση. Ἡ φωτογραφία «ὑγιῶν» νέων οἱ ὅποιοι ἐγυμνάζοντο⁽³⁾.

Αὐταὶ αἱ ἀντιαισθητικαὶ καὶ ἀμφίβολοι διαφωτιστικαὶ ὁμιλίαι μετὰ φωτεινῶν εἰκόνων μόνον φρίκην καὶ ἀμετρον ταραχὴν ἢ ἀκόμη καὶ φόβον εἶναι δυνατόν νὰ προκαλοῦν μεταξὺ τῶν παιδιῶν καὶ τῶν νέων.

Εἶναι βέβαιον ὅτι ὅλοι οἱ διδάσκαλοι καὶ καθηγηταὶ τῆς φυσικῆς καὶ βιολογίας δὲν εἶναι εἰς θέσιν νὰ πραγματευθοῦν τὸ γενετήσιον θέμα. Εἶναι φανερόν ὅτι θὰ ἔπρεπε

νὰ δίδεται ἀπὸ τὰς Παιδαγωγικὰς Ἀκαδημίας καὶ τὰς Φυσιολογικὰς Σχολὰς μεγαλύτερα προσοχὴ εἰς τὴν ἀνθρωπίνην ἄποψιν τῆς βιολογίας.

Ὁ Chamber⁽⁴⁾ ἔπειτα ἀπὸ ἕνα πείραμα ποῦ ἔκανε ὁ ἴδιος εἰς ἕνα γαλλικὸν γυμνάσιον ἀρρένων, πιστεύει ὅτι ἡ γενετήσιος διαφώτισις πρέπει νὰ γίνεται εἰς ἕνα κύκλον συζητήσεων προαιρετικῶν, εἰς μίαν σειρὰν causeries ὅπως τὰς ὀνομάζει, ἀπὸ τὸν καταλληλότερον ἐκπαιδευτικόν, πιθανῶς τὸν καθηγητὴν τῆς φυσικῆς ἢ τὸν φιλόλογον. Πλέον κατάλληλον θεωρεῖ ἕνα ἔγγαμον καὶ μάλιστα πατέρα. Ἐπίσης ἐκείνον ὁ ὁποῖος κατορθώνει νὰ δημιουργῇ κλίμα ἐμπιστοσύνης. Ἀλλ' αἱ causeries, προσθέτει, εἶναι τὸ καλύτερον μέσον διὰ τὴν δημιουργίαν αὐτοῦ τοῦ κλίματος.

Αἱ causeries δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἐμφανισθοῦν αἰφνιδίως ἀπὸ τῆς μιᾶς ἡμέρας εἰς τὴν ἄλλην καὶ νὰ προστεθοῦν τεχνικῶς εἰς τὴν διδασκαλίαν τῶν ἄλλων μαθημάτων. Πρέπει ἀπαραιτήτως νὰ εὑρῶν τὴν θέσιν τῶν, μέσα εἰς ἕνα παιδαγωγικὸν σύστημα τὸ ὁποῖον ζητεῖ ν' ἀναπτύξῃ τὰς ἱκανότητας κάθε παιδιοῦ, μὲ σκοπὸν τὴν πλήρη ἀνθρωπίνην καλλιέργειαν.

Ἴδου ἕνας κύκλος τριῶν causeries, μαθημάτων-συζητήσεων:

Πρῶτη συζήτησις:

Τί εἶναι ζωὴ; Προσφέρει ἐξαιρετικὴν ὑπηρεσίαν ὁ μέγας, ὁ ὁποῖος ἐμπνέει εἰς τὸ παιδί τὴν ἔννοιαν τῆς ἀξίας τῆς ζωῆς, τοῦ σεβασμοῦ τῆς ζωῆς. Εἶναι μεγάλο πρῶγμα, εἰς ὃν παιδαγωγὸς βοηθήσῃ τὸ παιδί ν' ἀντιληφθῇ ὅτι ἡ ζωὴ εἶναι θαυμάσιον φαινόμενον. Ἡ διαφορὰ μεταξὺ ἀνοργάνου καὶ ζωντανῆς ὀργανικῆς ὕλης δὲν εἶναι ἀπλῶς ἡ κίνησις καὶ ὅτι ἄλλο διδάσκει ἡ φυσιολογία. Εἶναι κάτι πολὺ βαθύτερον τὸ ὁποῖον δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἐκφρασθῇ, κάτι τὸ ἐξαιρετικῶς ἀφάνταστον καὶ μεγαλειώδες.

Δὲν μένομεν ἐκεῖ. Ἀπὸ τῶν ἀτελεστέρων ὀργανισμῶν προχωροῦμεν εἰς τοὺς τελειότερους ἀπὸ τῶν φυτῶν εἰς τὰ ζῶα καὶ ἀπ' ἐκεῖ εἰς τὸν ἄνθρωπον. Ἐὰν δώσῃ

(2) Hans Müller — Eckhard: «Grundlagen der Geschlechts—Erziehung». Stuttgart 1956.

(3) Ὑπάρχουν ἐν τούτοις ἄλλαι διαφωτιστικαὶ ταινίαι, αἱ ὅποια χρησιμοποιοῦμεν ἀπὸ ἐπιδέξιον παιδαγωγῶν εἶναι δυνατόν νὰ προσφέρουν μεγάλην βοήθειαν. Εἰς τὸ «The practice of sex education» ὑπὸ Eustace Chesser ὑπάρχει κατάλογος ταινιῶν.

(4) Pierre Chamber: «La famille et l'école devant le problème de l'éducation sexuelle». Paris 1948.

ὁ παιδαγωγὸς εἰς τὸ παιδί ν' ἀντιληφθῆ ποία κολοσιαία διαφορὰ διακρίνει τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τοῦ τελειοτέρου τῶν ζώων, ἥδη ἔχει προσφέρει πολλὰ εἰς τὸ θέμα τῆς ἀγωγῆς.

Καὶ ἰδοὺ φθάνομεν εἰς τὸν τρόπον τῆς γεννήσεως. Ἀπὸ τοῦ ἀπλοῦ πολλαπλασιασμοῦ διὰ διχοτομήσεως, ἀπὸ τῆς παρθενογενέσεως, εἰς τὰς συνθετωτέρας μορφὰς ἀναπαραγωγῆς, εἰς τὸν τρόπον πολλαπλασιασμοῦ τῶν φυτῶν, εἰς τὴν ὄστοκίαν μέχρι τῆς γεννήσεως εἰς τὰ ἀνώτερα εἶδη τῶν ζώων. Ἄλλ' ἡ γέννησις εἰς τὸ ἄνθρώπινον ὄν εἶναι τελείως διαφοροτικὸν φαινόμενον· τώρα, ἐκτὸς τῶν βιολογικῶν ἄλλοι λόγοι, ψυχολογικοί, ἠθικοί, κοινωνικοὶ ἐπεμβαίνουν. Προῖον ἀγάπης εἶναι τὸ μικρὸν τοῦ ἀνθρώπου· πρᾶξις δημιουργίας ἢ γέννησις. Τὸ πλάσμα τὸ ὁποῖον διαμορφώνεται ἀπὸ τὴν ἔνωσιν τοῦ ἀνδρικοῦ μὲ τὸ γυναικεῖον κύτταρον δὲν εἶναι ἀπλῶς ἓνα βιολογικὸν εἶδος. Θὰ εἶναι ἓνας ἄνθρωπος μὲ ἱστορίαν, ἢ ὅποια ἠμπορεῖ νὰ εἶναι ἀξία, ἱστορία ἤρωος, ὅπως ἠμπορεῖ νὰ εἶναι μικρὰ καὶ χαμηλῆ.

Καὶ τώρα ὁ λόγος διὰ τὸ μεγαλεῖον τῆς μητρότητος, τοὺς δεσμοὺς οἱ ὅποιοι ἐνώνουν τὸ παιδί μὲ τὴν μητέρα. Διὰ τὸ θαῦμα τῆς προσαρμογῆς!

«Ποῦ εὐρίσχετε σεῖς τὸ ἀκάθαρτον, ἐρωτᾷ ὁ Chambre, τὰ παιδιὰ ἀπὸ τῆς πρώτης ἡδῆ συναντήσεως, εἰς τὰ πράγματα, τὴν φυσικὴν πραγματικότητα, ἢ εἰς τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου;»

Δὲν χρειάζεται περισσότερον διὰ ν' ἀντιμετωπισθῆ ἡ πρώτη ἐκπληξις τῶν παιδιῶν καὶ νὰ δημιουργηθῆ ἢ κατάλληλος ἀτμόσφαιρα διὰ τὴν συνέχειαν τῆς συζητήσεως.

Ὁ παιδαγωγὸς ὁ ὁποῖος ἐξηγεῖ εἰς τὰ παιδιὰ τὸ μυστήριον τῆς ζωῆς καὶ τῆς γεννήσεως, στηρίζεται βεβαίως εἰς τὰ ἐπιστημονικὰ δεδομένα. Δὲν θὰ κἀνῃ ἐν τούτοις ἀπλῆν φυσικὴν ἐπιστήμην, ἢ ὅποια δὲν εἶναι ἢ ἀληθεστέρα εἰς αὐτὸ τὸ πεδῖον, διότι ἀκόμη μίαν φοράν ἡ ἐπιστήμη, ὅταν ἀπτεται τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων, σφάλλει ἔαν συνεχίξῃ νὰ χρησιμοποιῆ τὰς μεθόδους τὰς ὁποίας χρησιμοποιεῖ διὰ τὴν μελέτην τῶν φυτῶν ἢ τῶν ζώων, χωρὶς νὰ

λογαριάξῃ τὴν ἐπιστήμην περὶ τοῦ ἀνθρώπου. Ἐὰν ἀντιμετωπίσωμεν τὴν γενετήσιον λειτουργίαν μόνον ἀπὸ τὴν βιολογικὴν τῆς ἔννοιαν, θὰ τὴν ἐκθέσωμεν εἰς τὸ νὰ μὴ περιλαμβάνῃ ὀλόκληρον τὴν ἀλήθειαν. Εἶναι ἓνα σκοτεινὸν σημεῖον εἰς τὸ ὅλον θέμα, ἐπὶ τοῦ ὁποίου πρέπει νὰ ριθῇ πληθὺς φῶς ἢ νέα ἀγωγή.

Δευτέρα συζήτησις.

Ἡ ἦβη καὶ τὰ κύρια χαρακτηριστικὰ τῆς. Ὁ παιδαγωγὸς περιγράφει τὰς κυριώτερας φάσεις ἀπὸ τὰς ὁποίας διέρχεται ἡ φυσικὴ καὶ ψυχικὴ ἐξέλιξις τοῦ παιδιοῦ. Ἦδη εὐρίσκομεθα εἰς τὴν περίοδον τῆς ἦβης. Περιγραφή καὶ συνάρτησις τῶν φυσικῶν καὶ ψυχολογικῶν μεταβολῶν. Σκοπὸς εἶναι νὰ προετοιμάσῃ τὸ παιδί ἢ νὰ καθησυχάσῃ τυχόν φόβους του καὶ νὰ τὸ ἀπαλλάξῃ ἀπὸ αἰσθήματα ἐνοχῆς. Ἐμφανίζει τὸ φυσιολογικὸν παιδί μὲ τὰ προβλήματα, τὰς ἀνησυχίας, τὰς κάμψεις. Καθέννας θ' ἀναγνωρίσῃ εἰς τὴν περιγραφῆν χαρακτηριστικὰ τοῦ ἑαυτοῦ του. Ἡ συζήτησις προχωρεῖ εἰς τὸ ἔνστικτον, τὴν δυνάμιν του, τὴν θέσιν του εἰς τὴν ζωὴν καὶ τὸ πρόβλημα τῆς αὐτοκυριαρχίας.

Καὶ τότε δημιουργεῖται τὸ ἐρώτημα: «Ἐγὼ ποῦ εὐρίσκομαι;» Εἶναι εὐκαιρία διὰ τὸ παιδί νὰ ἐξετάσῃ εἰς ποῖον σημεῖον εὐρίσκειται. Καὶ διὰ τὸν παιδαγωγὸν νὰ τοῦ ἐξηγήσῃ, ὅτι τώρα δὲν πρόκειται μόνον περὶ τῆς στάσεώς του ἀπέναντι τοῦ γενετησίου προβλήματος. Εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐκλέξῃ μίαν στάσιν, ἢ ὅποια θὰ τοῦ ἐπιτρέψῃ νὰ ἐξελιχθῆ εἰς τέλειον ἄνδρα ἢ εἰς τέλειαν γυναῖκα διὰ νὰ τεθῆ ὡς ἐνήλικος πλέον εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς καὶ τῆς ἀνθρωπίνης κοινωνίας. Καὶ ἀντὶ νὰ παγιδευσθῇ καὶ νὰ ἀποδυσθῆ εἰς τὴν περιπέτειαν τῶν ποικίλων καταστάσεων τῆς ὑποδουλώσεως εἰς τὸ πάθος, νὰ ζῆσῃ μίαν νεανικὴν ζωὴν διὰ τὴν ὁποίαν μεθαύριον θὰ εἶναι ὑπερήφανος ὡς πατέρας ἢ ὡς μητέρα.

Ποῦ εὐρίσκομαι λοιπόν; Τί κάμνω διὰ νὰ περάσω εἰς τὴν ἐνήλικον κατάστασιν; Ἄλλ' ὅταν στρέψῃ τὰ μάτια πρὸς τὸ μέλλον τὸ παιδί ποῦ προχωρεῖ πρὸς τὴν ἐφηβείαν, ἀρχίζει νὰ αἰσθάνεται τὴν εὐθύνην. Μὴ τὸ φοβῆσθε πλέον.

Τρίτη συζήτησις.

Προπαρασκευὴ εἰς τὰ θέματα τοῦ γάμου. (Διὰ τὴν ἔφηβικὴν ἡλικίαν κυρίως). Περιλαμβάνει ἕνα κύκλον θεμάτων γύρω ἀπὸ τὴν ψυχολογίαν τῶν δύο φύλων, τὴν ἔννοιαν τοῦ γάμου, τῆς ἐγγάμου συμβιώσεως, τῆς οἰκογενείας, τῶν προβλημάτων τῆς ἀγωγῆς τοῦ νέου ἀνθρώπου. Τί εἶναι γυναῖκα, ποία ἡ ψυχολογία τῆς γυναικός, τῆς μητέρας, ποία ἡ γυναικεία προσφορά εἰς τὴν ζωὴν καὶ τὸν πολιτισμόν, διὰ τὸ ἀγόρι. Τί εἶναι ἄνδρας, ποία ἡ ψυχολογία καὶ τὰ ἰδιαιτέρα χαρακτηριστικά του, διὰ τὸ κορίτσι, ποία εἶναι ἡ ἀληθὴς ἀγάπη. Τί σημαίνει συντροφικότης, συνεργασία, ἡ ἀγάπη, ὁ γάμος. Σκοπὸς εἶναι ἡ ἀναζήτησις ὁρθῆς ἀντιλήψεως περὶ συναντήσεως τῶν φύλων.

Κατευθυντήριος γραμμὴ: Εἰς κάθε ἄνθρωπον ὑπάρχει ἡ θέλησις νὰ εὖρη τὴν εὐτυχίαν, ἀλλ' ἡ εὐτυχία δὲν συναντᾶται παρὰ ἐν συμφωνίᾳ πρὸς τὴν ζωὴν καὶ τὰς ἀξίας της. Ὁ ἄνθρωπος εἶναι σῶμα καὶ πνεῦμα, στενῶς συνδεδεμένα καὶ ἀλληλοεξαρτώμενα, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα διευθύνει. Κάθε ὄργανον, κάθε λειτουργία ἔχει ἕνα σκοπὸν νὰ τὸν διαστρέψωμεν, σημαίνει κατάλυσις τῆς φυσικῆς τάξεως.

Ἐξέτασις ποικίλων ἀντιλήψεων καὶ κριτικῆς.

—Ἡ «ἐλευθέρα» ζωὴ καὶ ἀσυδοσία. Ἡ ἀντίληψις ἡ ὅποια βλέπει τὸν ἄνθρωπον ὡς σῶμα μόνον, τὸ ὅποιον διευθύνει ἕνας ἔκφυλος ἐγωϊσμός.

—Ὁ ρομαντισμὸς καὶ ὁ ναρκισσιμὸς ὡς ἄλλη μορφή ὑποδουλώσεως εἰς ἀρρωστημένας μορφὰς τῆς ζωῆς. Καὶ εἰς τὰς δύο περιπτώσεις θὰ χρειασθῇ σπουδὴ καὶ ἀνάλυσις, καὶ ἰδιαιτέρως διὰ τοὺς νέους ἀνάπτυξις κριτηρίων, τὰ ὅποια θὰ τοὺς ἐπιτρέψουν νὰ ἀντιμετωπίσουν σωστὰ καὶ μὲ ὑγίαν τὰ «σεξουαλικά» εἶδωλα τῆς λογοτεχνίας, τοῦ κινηματογράφου κ.λ.π.

Ὅλαι αὐταὶ αἱ μορφαὶ δὲν λαμβάνουν

ὑπ' ὄψιν τὸν ἄνθρωπον ὡς ὅλον. Σιχνά, ἀντὶ νὰ καταλήγουν εἰς τὴν ζωὴν, ὀδηγοῦν εἰς τὸν θάνατον καὶ τὴν καταστροφὴν.

Ἡ ἀνθρωπίνη ἀντίληψις περὶ τοῦ φύλου ὀφείλει νὰ λαμβάνῃ ὑπ' ὄψιν ὀλόκληρον τὸν ἄνθρωπον. Τότε λαμβάνουν μέρος ὅλοι οἱ παράγοντες διὰ νὰ ἔχωμεν εἰς τὸν γάμον μίαν μορφήν ζωῆς γεμάτην ἀπὸ ὑγίαν:

Πρῶτος παράγων: ἐνότης τῆς καρδιάς ὁ ρόλος τοῦ αἰσθήματος.

Δεύτερος παράγων: ἐνότης δύο ἀλληλοσυμπληρουμένων ψυχολογιῶν (τῆς ἀνδρικῆς καὶ τῆς γυναικείας).

Τρίτος παράγων: ἐνότης ψυχῶν, πόθος διὰ τὸ αὐτὸ ἰδεῶδες. Ἀγάπη δὲν σημαίνει δύο ὄντα ποὺ ἀλληλοθανυμάζονται, ἀλλὰ ποὺ βλέπουν μαζὶ πρὸς τὴν ἰδίαν κατεύθυνσιν, λέγει ὁ Saint-Exupéry.

Τέταρτος παράγων: ὁ βιολογικός.

Ὁ παιδαγωγὸς ἐν συνεχείᾳ θὰ τονίσῃ τὴν διαφορὰν εἰς τὸ φαινόμενον τῆς ἀναπαραγωγῆς μεταξὺ ἀνθρώπου καὶ ζώου. Τὸ ζῶον εὐρίσκειται κάτω ἀπὸ τὸν νόμον τῆς ἀνάγκης καὶ κυβερνᾶται ἀπὸ τὸ ἔνστικτον ὑπάρχον περιόδοι ὀργασμοῦ. Εἰς τὸν ἄνθρωπον, ἀντιθέτως, ὑπάρχει πλήρης ἐλευθερία. Τὸ γενετήσιον ἔνστικτον, εἰς τὸ ἀνθρώπινον ὄν, ἐνῶ στηρίζεται εἰς τὴν βιολογικὴν σφαῖραν, συνοδεύεται ἀπὸ συναισθηματικὰ καὶ ἠθικὰ στοιχεῖα: στοργήν, τρυφερότητα, προσφοράν, ἐπιθυμίαν τῆς εὐτυχίας τοῦ ἄλλου, θυσίαν.

Δίδεται τώρα εὐκαιρία νὰ τονισθῇ ἡ ἀνάγκη σταθερότητος καὶ πιστότητος μεταξὺ τοῦ ἀνθρώπινου ζεύγους. Καὶ τοῦτο κατορθώνεται μὲ τὴν καταπολέμησιν τοῦ μεγάλου ἐχθροῦ, τοῦ ἐγωϊσμοῦ.

Ἐὰν ὁ παιδαγωγὸς κατορθώσῃ νὰ ἐμπνεύσῃ εἰς τὰ παιδιὰ τὸν σεβασμὸν πρὸς τὸ φύλον, τὸν ἄνδρα, τὴν γυναῖκα, πρὸς τὴν οἰκογένειαν καὶ τὸ κοινὸν ἔργον, ἔχει ἤδη κατορθώσει παρὰ πολλὰ.

ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΗΓΕΣΙΑΣ

Α'.

Τὸ πλήθος ζῆ, ἀγωνιᾷ, ἐλπίζει· ἡ βούλησίς του ἐκφράζει τὰ ἱστορικά περwoμένα τῆς ἐποχῆς του· ἡ ἔλλειψις προσανατολισμοῦ δημιουργεῖ τὸ κενόν, τὴν ἀμηχανία, πού πλαισιώνουν τὶς ἀκαρπες ἱστορικές στιγμές· τὸ ὄραμα τῆς λυτρώσεως ἀπὸ οποιαδήποτε πολιορκία, ἡ προσπάθεια γιὰ τὴν λύσι τῆς ἀγωνίας ἐπιστρατεύουν τὶς δημιουργικές δυνάμεις τοῦ πλήθους γιὰ τὴν ἀνανέωσι τοῦ ἀνθρώπου. Αὐτὴ ἡ ζωὴ, ἡ ἀγωνία, ἡ ἐλπίδα, πού χρωματίζουν κάθε ἐποχὴ, ἀπαιτοῦν ἓνα ὑπεύθυνο διαχειριστὴ· ἡ συνισταμένη τῶν δυνάμεων τοῦ πλήθους πρέπει νὰ ἔχη ἓνα σημεῖο ἐφαρμογῆς· ἡ μᾶζα ζητᾷ ἓναν ἡγέτη. Ἡ μᾶζα ζητᾷ ἓναν ἀνθρώπο πού θὰ τὴν ὀδηγῆ στὴ ζωὴ, σ' ἓνα αἶσθημα πού πηγάζει ἀπὸ τὰ βάθη τῆς ὑπάρξεως.

Β'.

Ἀνάλογα δὲ μὲ τὸ περιεχόμενον τοῦ ὄρου «ζωὴ», μὲ τὰ συγκεκριμένα ἰδανικά τῆς ομάδος, μὲ τὶς πρακτικές συνέπειες των θὰ πλάσῃ τὴν εἰκόνα τοῦ ἡγέτου. Αὐτὸς πού θὰ μπορέσῃ νὰ συλλάβῃ τοὺς μυστικούς θορύβους τοῦ πλήθους καὶ θὰ μπορέσῃ νὰ φορμάρῃ καὶ νὰ ἐκφράσῃ τὶς ἀπαιτήσεις τῆς στιγμῆς μ' ἓνα τρόπο καθοδηγητικό πού νὰ μεταφράζεται σὲ συγκεκριμένα συνθήματα, αὐτὸς ξεχωρίζει καὶ κερδίζει τὴν ἐμπιστοσύνη τοῦ πλήθους πού θὰ τὸν προβάλλῃ.

Στὴν περίπτωσι αὐτὴ ὁ ἡγέτης ἔχει παραχωρήσει ἓνα μεγάλο μέρος τῆς προσωπικότητός του στὸ πλήθος· ἐδῶ χρειάζεται μιὰ διευκρίνησις. Δὲν πρόκειται γιὰ τὴν συναισθηματικὴ προσφορά, τὴν ξεαφάνισι τῶν ἰδιοτελῶν σκοπῶν, γιὰ τὴν προαγωγὴ τῆς ομάδος, πού τὴν στολίζει ἡ ὁμορφιὰ τῆς θυσίας, ἀλλὰ γιὰ κάτι ἄλλο πού δὲν μπορεῖ εὐκόλα νὰ ἐγγραφῆ στὸ ἐνεργητικό τοῦ ἡγέτου.

Τὴν στιγμὴ πού ἡ μᾶζα ὑποβάλλει στὸν ἡγέτη τὴς τὰς διαθέσεις τῆς καὶ αὐτὸς τὰς συλλαμβάνει καὶ τὰς μεταφράζει, ὑπάρχει διπλὸς ὁ κίνδυνος.

Ἡ μᾶζα δύσκολα ἐλέγχεται ἀπὸ τὴν λογικὴ· τὴν διευθύνουν μᾶλλον συναισθηματικές καταστάσεις, γιὰ τὶς ὁποῖες ὑπάρχει τὸ πρόβλημα ἂν εἶναι κἂν ἐνσυνείδητες. Φθηνές ἐκδόσεις τῆς ἀνθρώπινης προσωπικότητος σὲ παραπλήσιες παραλλαγές ἀθροιζόμενες διαμορφώνουν ἓναν μέσο τύπο πού γίνεται ἡ ἀπρόσωπος καὶ ἰσχυρὰ κατάστασις πού κυβερνᾷ πολιτεῖες καὶ δίνει τὴν σφραγίδα τῆς στὸν πολιτισμό.

Ἄν, λοιπόν, ὁ ἡγέτης ἐριμνεύῃ ἀπλῶς τὴν μᾶζα καὶ τίποτε ἐπὶ πλέον, δὲν εἶναι ἄλλο παρὰ ὁ ἀντιπροσωπευτικός μέσος ὄρος τῆς ομάδος—δὲν ταιριάζει σὲ τέτοια περίπτωσι ὁ ὄρος κυβερνάει—πού ἐκφράζει.

Ἄν δὲ κανεὶς προχωρήσῃ ἀκόμη πιὸ πέρα, ἂν δηλαδὴ σκεφθῆ, ὅτι αὐτὸς ὁ τύπος τοῦ ἡγέτου αἰσθανόμενος τὴν διάθεσι τοῦ πλήθους, τὴν ἀσπάζεται μόνον καὶ μόνον γιὰ νὰ τὸ κολακεύσῃ, τότε ἀναφαίνεται ἡ γνωστὴ κατάστασις τῆς φθηνῆς δημαγωγίας καὶ ἡ ζωὴ περιορίζεται στὶς ἀνεξέλεγκτες ἀπαιτήσεις τοῦ πλήθους.

Δὲν χρειάζεται νὰ σημειωθῆ ὅτι πάντα δὲν εἶναι ἐξησφαλισμένη μιὰ τέτοια θέσις. Ὅταν πλέον τὸ πλήθος κορεσθῆ καὶ ἀρχίξῃ νὰ ἀλλάξῃ τάσεις καὶ ἐνδιαφέροντα—πιθανῶς προϊόντα τοῦ φαύλου κύκλου πού προσηγήθηκε—καὶ συμβῆ ὁ προβληθεὶς μέχει χθὲς ἀπὸ τὸ πλήθος νὰ μὴ μπορῆ νὰ ἀνταποκριθῆ στὶς ἐξελισσόμενες ἀπαιτήσεις τοῦ πλήθους, τότε ἀκολουθεῖ ἡ πτώσις καὶ ἐνίοτε ἡ συντριβὴ.

Ἡ ἄνεσις, τὸ μαγικὸ ὄραμα τοῦ ἀνωνίμου πλήθους, γίνεται τὸ κυρίαρχο στοιχεῖο τὴν στιγμὴ πού ἀποκρυσταλλοῦται σὰν τὸ ἀπόλυτο ἰδανικό τοῦ ἀνθρώπου. Γιὰ νὰ σταθῆ λοιπόν ὁ ἡγέτης, ὄχι μόνο σ' ἔ-

να ὀχλοκρατούμενο σύστημα, ἀλλὰ καὶ σὲ μιὰ καλῶς ὀργανωμένη κατάστασι, πρέπει νὰ ὑπηρετῇ καὶ νὰ ἐξελίσῃ διαρκῶς τὴν αὐτῆς μεγαλειότητα τὴν ἀνεσι...

Μόλις συμφιλιωθῇ κανεὶς μαζί της, μόλις γίνῃ ὄργανόν της, τότε ἀνοίγει τὸν δρόμο πρὸς τὴν ἐξουσία, συμβαλλομένη μὲ τὸν προστατευόμενό της γιὰ τὴν ἀποκλειστικότητα τῶν ὑπηρεσιῶν.

Στὶς ἐπαναστάσεις, ὄχι μόνον σ' ἐκείνες πὸν ἀντικειμενικὸς τοὺς σκοποὺς εἶναι ἡ ἐπιτυχία ὑλικῶν κατακτήσεων καὶ ἡ ἀνάπτυξις ἀνέτων καταστάσεων, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ ὅπου ἓνα ἀνώτερο ἰδανικὸ φαίνεται νὰ κυριαρχῇ, ὁ κίνδυνος—ἐνσυνείδητος ἢ μὴ—τῶν ἰδιοτελῶν ἐπιδιώξεων πλανᾶται καὶ ἀποτελεῖ τὴν εὐαίσθητο περιοχὴ, στὴν ὁποία τίθεται σὲ δοκιμασία καὶ ὁ ἄξιος ἡγέτης. Οἱ σχέσεις μεταξὺ ἡγετῶν καὶ πλήθους στὰ πλαίσια μιᾶς προοδευτικῆς ήγεσίας πρέπει νὰ ἔχουν μιὰ φόρμουλα ἀγωνιστικοῦ χαρακτῆρος. Καὶ ἐδῶ χρειάζεται μιὰ διευκρίνησις.

Γ'.

Πρέπει νὰ βροῦμε τὰ στοιχεῖα τοῦ ἄξιου ἡγέτου καὶ νὰ προσδιορίσωμε τὸν ρόλο τοῦ πλήθους καὶ τὶς μεταξὺ τοὺς ἀναφορὰς γιὰ νὰ ἐρμηνευθῇ ἡ τελευταία φράσις.

Ὁ ἡγέτης ἔχει ἓνα καθοδηγητικὸ ρόλο καὶ ἡ καθοδήγησις συνδέεται μὲ μιὰ πορεία. Ἡ πορεία αὕτη ἐνδέχεται νὰ εἶναι μιὰ ὀπισθοδρομική, μπορεῖ νὰ εἶναι πρόοδος, μπορεῖ ὅμως καὶ νὰ ἐκφυλισθῇ σὲ μιὰ ἀσήμαντη ταλάντευσι γύρω ἀπὸ ἓνα status quo. Μιὰ στοιχειώδης ἀναγωγή στὴ μηχανικὴ θὰ μᾶς ἀνάγκαζε νὰ σκεφθοῦμε ὅτι αὐτὲς οἱ ἔννοιες προόδου, στασιμότητος, ὀπισθοδρομώσεως εἶναι σχετικὲς λόγῳ ἑλλείψεως κοινῆς βάσεως. Πάντως εἶναι σαφέστερα ξεκαθαρισμέναι οἱ ἔννοιαι τῆς συντηρητικότητος καὶ τῆς ἀλλαγῆς.

Ἐνας ἡγέτης πὸν φαίνεται νὰ ἰκανοποιῇ τὴν ομάδα τὸν ἐνδεχομένως νὰ ζῆ τὴν μακαριότητα τῆς ἀφελείας πὸν τοῦ κρύβει τὴν θεὰ τῆς ἀληθινῆς προόδου, τοὺς μελλοντικοὺς κινδύνους, τὸ δράμα μιᾶς ἀρτιωτέρας καταστάσεως.

Παράλληλα στὸν τύπο τοῦ ἡγέτου, πὸν

δημιουργεῖται ἀπὸ τὴν μᾶζα, θεοποιεῖται καὶ ὑψοῦται ὑπὲρ τὰς κέδρους τοῦ Λιβάνου γιὰ νὰ ἄγεται καὶ νὰ φέρεται ἀπὸ τὸ πλήθος, ὑπάρχει καὶ ὁ ἄλλος τύπος πὸν κυβερνάει ὑποβάλλοντας καὶ ἐπιβάλλοντας τὶς ἀπόψεις τὸν σ' ἓνα κόσμο πὸν τοῦ ἔχει παραδοθῇ.

Ἐνα γνήσιο χαρακτηριστικὸ τοῦ ἀληθινοῦ ἡγέτου εἶναι τὸ **προφητικὸν στοιχεῖον**.

Οἱ μορφὲς τοῦ πολιτισμοῦ ἔχουν καὶ πρέπει νὰ ἔχουν ἓνα τμήμα μεταβλητό.

Τὰ ἐκάστοτε ἐθνικά, δημιουργικά, οικονομικά, τεχνικά καὶ πνευματικά δεδομένα συνδυαζόμενα δημιουργοῦν προὑποθέσεις πὸν ὀδηγοῦν σὲ μιὰ ἀλλαγὴ. Κι' ἂν τὰ περισοτέρη ἀπὸ τὰ στοιχεῖα αὐτὰ ἔχουν μέσα τοὺς κᾶτι τὸ μηχανιστικὸ, ὁ παράγων τοῦ πνεύματος ἔχει τὸ στοιχεῖο τοῦ ἀπροσδιορίστου καὶ τῆς μεγάλης εὐελιξίας. Μιὰ λανθασμένη πνευματικὴ τοποθέτησις πολλὰς φορὰς ἀποτελεῖ τὸν θεμέλιο λίθο ἑνὸς πολιτισμοῦ ὁ ὁποῖος μπορεῖ νὰ προχωρῇ σχεδιάζοντας γελοιογραφίαις μιᾶς ἀνθρώπινης καρικατούρας.

Καὶ ἐδῶ ἀπαιτεῖται ἡ ἀξιοποίησις τοῦ προφητικοῦ χαρίσματος. Ἡ ἰκανότης τῆς συνθέσεως τῆς ἀρτίας εἰκόνας πλαισιωμένη ἀπὸ μιὰ πλούσια φαντασία, καθοδηγῶν ἀπὸ μιὰ βαθειὰ διεισδυτικὴ ἀνάλυσι, δίδουν τὴν δυνατότητα στὸν ἡγέτη νὰ κἀνῃ τὸ αἴτημα τῆς ἀλλαγῆς πὸν ἀρχίζει σὴν ἓνα ὑπόγειο καὶ ἀφανὲς ρεῦμα καὶ ἐξελλοίσει σὲ μιὰ ἀνεύθυνη καὶ ἐνδεχομένως ἰδιοτελῆ κοινῇ γνώμη, νὰ τὰ μεταμορφῶνῃ σ' ἓνα συγκεκριμένο θετικὸ σύνθημα πὸν νὰ ὑπηρετῇ τὴν μεγάλην ἰδέαν τοῦ ἀρτίου ἀνθρώπου.

Αὕτη δὲ ἀκριβῶς εἶναι ἡ εἰδοποιὸς διαφορὰ αὐτῆς τῆς μορφῆς τῆς ήγεσίας. Ἀπὸ τὸ πλήθος ἐκμεταλλεύεται τὴν γενικὴν ἐπιθυμίαν τῆς ἀλλαγῆς. Τὶς θέσεις τῆς νέας τάξεως τὶς ὑποβάλλει ἄλλοι οὐ ἡγέτης κινούμενος ταχύτερα πρὸς τὰ ἐμπρός, προνόμιον πὸν τοῦ τὸ ἐξασφαλίζει τὸ προφητικὸν στοιχεῖον. Ἀξιολογεῖ τὶς δυνατότητες τῆς τεχνικῆς, τῆς οικονομίας, προσδιορίζει τὶς ἀπαιτήσεις τοῦ πληθυσμοῦ, τῶν ἐθνῶν καὶ τὰ ἐραροχεῖ καὶ τὰ ὑποτάσσει στὸ πνεῦμα. Καὶ ὅταν ἡ συγκεκριμένη

πνευματική έκφρασις τῆς ἐποχῆς του κρίνεται ἀνεπαρκῆς γὰρ νὰ ἀγκυλιώσῃ ὅλα τὰ προηγουμένα προβλήματα ἢ ἀκόμη περισσότερο δοκιμάζεται ἀπὸ τὰ πράγματα καί, σὲ ἀκραίως ἴσως περιπτώσεις, ἀποδεικνύεται ὅτι δὲν λογαριάσθηκε γι' αὐτές, τότε προχωρεῖ περισσότερο. Ἀναζητεῖ στὴν Πηγὴ τοῦ Πνεύματος—ἡ πίστις τοῦ δίδει τὴν μαρτυρία ὅτι ἐκεῖ μπορεῖ νὰ περιμένῃ—μὰ νέα ἔκφρασις πρὸ ἀληθινῆ, πρὸ πλοῦσια σὲ δυνατότητες πὺν νὰ μορῶν καὶ τὰ νέα προβλήματα νὰ τὰ ἐξημεύσῃ καὶ τὰ νέα αἰτήματα νὰ καλύψῃ. Ἐδῶ χρειάζεται μὰ ἐξήγησις.

Δ'.

Ἄ Χριστιανισμὸς περιλαμβάνει τὸ αἰώνιο στοιχεῖο καὶ τὸ ἐπίκαιρο. Ὁ ρόλος τοῦ χριστιανοῦ ἡγέτου εἶναι νὰ ἀνακαλύψῃ τὸν κώδικα καὶ νὰ μεταφράσῃ τὸ αἰώνιο θέλημα Του στὴν συγκεκριμένη πραγματικότητα τῆς ἐποχῆς του. Αὐτὸ βεβαίως εἶναι ἓνας λόγος πὺν εὐκόλα διατυπῶνται ἀλλὰ πὺν δύσκολα ξεκαθαρίζεται.

Ἄ ἄνθρωπος αὐτὸς θὰ πρέπει νὰ ἔχῃ πολλές πνευματικὰς προϋποθέσεις γὰρ νὰ μορῶν νὰ ὀρθοτομῇ τὴν ἀλήθεια. Καὶ ἀσφαλῶς εἶναι ἀπαραίτητη μὰ σχετικὴ δεοντολογία. Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἠθικὴ καθαρότητα καὶ τὴν ἀγνότητα τῶν ἐλατηρίων καὶ τῶν διαθέσεων του θὰ πρέπει νὰ κυριαρχῆται ἀπὸ μὰ ἐσωτερικὴ εἰλικρίνεια, τὴν ὁποία πρέπει διαρκῶς νὰ ἐπαληθεύῃ. Ὁ μὲγάλος κίνδυνος τῶν ἀνθρώπων τοῦ πνεύματος πὺν καταπαύονται μὲ γενικώτερα προβλήματα εἶναι ἡ ἀπολυτοποίησις τοῦ σχετικοῦ, δηλαδὴ ἡ γενίκευσις τῶν ἀτομικῶν προβλημάτων καὶ ἡ ἀναγωγὴ τους σὲ ὁμαδική, σὲ ἐθνικὴ ἢ καί—γιατὶ ὄχι;—σὲ πανανθρώπινη κλίμακα.

Μὴ τέτοια ἀντινομία ἔχει τὰ ἐλαφρυντικά της γιατί ἓνα προσωπικὸ πρόβλημα προκαλεῖ πάντα τὴν συγκεκριμένη πνευματικῶν δυνάμεων γύρω του μὲ τὸν φόβον ἢ λύσις του νὰ θεωρηθῇ πανάκεια ὄχι μόνον γὰρ τὴν λύτρωσι ὡς προσώπου ἀλλὰ καὶ τοῦ ἀνθρώπου γενικώτερον.

Διαφαίνεται λοιπὸν πόσον δύσκολος εἶναι ἡ χαρτογράφησις τοῦ κόσμου τοῦ πνεύματος. Μέσα ἀπὸ τὴν πνευματικὴ κληρο-

νομία πὺν μᾶς παραδόθηκε ὡς τὸν εἰκοστὸ αἰῶνα, χρειάζεται νὰ ξεκαθαρισθῇ πὺν ἀκριβῶς εἶναι ὁ νόμος τοῦ Θεοῦ, πὺν εἶναι τὸ σταθερὸ καὶ ἀναλλοίωτο δεδομένο. Ὁ ναὸς τοῦ θελήματος Του ἀπαιτεῖται νὰ ξεκαθαρισθῇ ἀπὸ τὰ ἀνθρώπινα ἐπιστεγάσματα καὶ νὰ φανῇ τὸ ἀρχικὸ του κάλλος. Ἄλλὰ καὶ ὁ ἀνθρώπινος παράγων χρειάζεται νὰ ἀποσαφηνισθῇ μέσα στὶς ἀνθρώπινες τάσεις ὑπάρχοντες ἀπὸ αἰῶνες θρονασμένα εἰδῶλα πὺν ἔχουν ἴσως θεωρηθῇ συστατικὰ τῆς ἀνθρώπινης ὑφῆς καὶ καπρίτσια πὺν ὑφίστανται δευτερογενῶς καὶ πὺν ὁμως κυριαρχοῦν. Αὐτὰ πρέπει νὰ προσδιορισθοῦν καὶ ἀκόμη περισσότερο νὰ μὴ ἀποτελοῦν ταμποῦ καὶ στοιχεῖα δεσμευτικὰ τῆς γραμμῆς πὺν θὰ χαράξῃ. Ὅταν λοιπὸν ἀνακαλύψῃ τὰ οἰκουμενικὰ δεδομένα πὺν τοῦ προσφέρει ὁ ἑαυτὸς του, ὅταν βρῇ τὰ πρωτογενῆ στοιχεῖα τῆς ἀνθρώπινης ὑπάρξεως καὶ ὅταν τέλος αἰσθανθῇ καθάρια τὴν μεταφυσικὴ παρουσία σὲ ἓνα διατυπωμένο θέλημα, μπορεῖ νὰ συνθέσῃ μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι τὰ συγκεκριμένα συνθήματά του δὲν ἀποτελοῦν ἀπλᾶ ὀργανωτικὰ σχήματα ἀλλὰ ἰδανικὰ μὲ πραγματικὴ ἀνταπόκρισις.

Ἄ ἡγέτης—μπορεῖ νὰ μὴ εἶναι ὁ ὑπεύθυνος διαχειριστῆς τῆς πολιτικῆς ζωῆς—ὁ ἀνθρώπος πὺν ἐπιηρεάζει τὴν κοινὴ γνώμη πρέπει νὰ φλογίζεται ἀπὸ τὸ πάθος τῆς ἀληθείας καὶ νὰ ἀναζητᾷ στὸ βάθος τῆς ὑπάρξεως τὶς πὺν κατάλληλες μορφῆς ὁμαδικῆς ζωῆς.

Ε'.

Οἱ λύσεις πὺν ὁ ἡγέτης δίδει στὰ προβλήματά του, μποροῦν νὰ δημιουργήσουν ἓνα κίνδυνον. Στὴν περίπτωσι αὐτῆ ὁ ἀνθρώπος ζῆ καὶ τὶς δύο ὄψεις τοῦ θέματος· ὀδηγεῖ καὶ ὀδηγεῖται· τὰ ὑποκείμενα καὶ τὰ ἀντικείμενα αὐτῆς τῆς σχέσεως τῆς διοικήσεως εἶναι ἄνθρωποι μὲ ἐλεύθερες προσωπικότητες· καὶ ὅταν ἀντιμετωπίσῃ ἓνα πρόβλημα ὁ ὁποιοσδήποτε ὑπεύθυνος διαχειριστῆς, ὑπάρχει ὁ φόβος νὰ θυσιάσῃ τὸν ἀνθρώπο στὴν ὀργανωτικὴ μέθοδο. Ἀπαιτεῖται λοιπὸν ἡ ὑπαρξις ἑνὸς δευτέρου στοιχείου γὰρ τὸν ἡγέτη: τὸ πάθος γὰρ τὸν ἀνθρώπο. Αὐτὸ εἶναι τὸ δεύ-

τερο χαρακτηριστικό τῆς φωτισμένης ἡγεσίας.

Μπορεῖ νὰ ὑπάρχη ἡ ἀγνή διάθεσις, οἱ ὀρθές λύσεις πού νὰ ὑπηρετοῦν τὸν ἄνθρωπο, ἀλλ' ὅταν ὑπάρχη μιὰ ἀπάνθρωπος μέθοδος πού νὰ δεσμεύη ὄχι τὰ καπρίτσια μας καὶ τὶς ἀντικοινωνικὲς μας διαθέσεις, ἀλλὰ πού νὰ ναρκώνη τὴν προσωπικὴ σκέψι καὶ τὴν δημιουργικὴ διάθεσι, μὲ μιὰ φράσι, πού νὰ ἐξαλείφῃ τὸν σεβασμὸ τῆς προσωπικότητος, τότε σκοτόνομε τὸν ἄνθρωπο καὶ διευθύνουμε πύονια. Τὸ ἄμεσο καὶ ἀπὸ πρακτικὸ ἀποτέλεσμα εἶναι κάτι πού ἀσκεῖ μεγάλη γοητεία, δημιουργεῖ μιὰ σχετικὴ αἴγλη γύρω ἀπὸ τὸ ὄνομα τοῦ ἡγέτου. Καὶ ἂν δεχθοῦμε ὅτι ὑπῆρχε τὸ δικαίωμα σὲ ὅποιονδήποτε νὰ θυσιάσῃ τὴν προσωπικότητα τῶν ἀνθρώπων στὴν ἀρτιότητα ἐνὸς ὀργανωτικοῦ σχήματος, ἡ μακροσκοπικὴ ἀνθρώπινη πείρα θὰ εἶχε ἀντιρροήσεις. Ὅταν χρησιμοποιοῦμε ὅποιεσδήποτε—ἔστω καὶ ἀπαλές—δεσμευτικὲς ἐνέργειες, τὴν στιγμή πού νομίζει κανεὶς ὅτι τὸ σύστημα μεσουρανεῖ, τότε ἀρχίζει ἡ κάμψις, ἡ ἀντίδρασις πού τοῦ ὑπογράφουν μὲ ντετερμινιστικὴ, θάλαγε κανεὶς, συνέπεια τὴν συντριβὴν του. Ἀλλὰ ἡ θεία μεταχειρίσις τοῦ ἀνθρώπου ἀφαιρεῖ ὅπωςδήποτε αὐτὸ τὸ δικαίωμα καὶ φαίνεται νὰ ἐνδιαφέρεται ἀπόλυτα γιὰ τὸν σεβασμὸ τῆς προσωπικότητος.

Πάρα πολλές θὰ εἶναι στὸ σημεῖο αὐτὸ οἱ ἀντιρροήσεις. Ἐκεῖνο ὅμως πού θὰ ἔπρεπε ἐδῶ νὰ σημειωθῇ εἶναι τοῦτο: Ὁ ἡγέτης μὲ τὴν δυνατὴ προσωπικότητα, μὲ τὴν βαθεῖα σκέψι, τοὺς μεγάλους δραματισμούς, τὴν ἰσχυρὰ θέλησι, μὲ ὅλα τὰ στοιχεῖα πού τοῦ δίδουν μιὰ θέσι ὑψηλοτέρου ἐπιπέδου γιὰ νὰ δημιουργήσῃ, πρέπει νὰ θυσιάσῃ τὴν δικήν του ἄνεσι γιὰ τὴν διατήρησι τοῦ στοιχείου τοῦ σεβασμοῦ. Καὶ στὸ μακρὸ αὐτὸ δρόμο, ζώντας τὶς συνέπειες τῶν ἀρχῶν αὐτῶν, θὰ γευθῇ πολλές φορές τὴν πικρία στίς προσπάθειές του καὶ τὴν ἀπομάκρυνσι τῶν ἀποτελεσμάτων. Θὰ ἔχῃ ὅμως τὸ αἶσθημα τῆς ἀσφαλοῦς πορείας μὲ ὑγιέστερες θεμελιώσεις πού θὰ ὑπόσχεται περισσότερα γιὰ τὸ μέλλον. Ἐδῶ θὰ ἐπιχειρήσω νὰ ἀπαντήσω στὴν ὑπόσχεσι πού ἔδωσα.

ΣΤ'.

Σὲ μιὰ τέτοια μορφή ἡγεσίας, ἡ μᾶζα δὲν εἶναι καὶ οὔτε πρέπει νὰ εἶναι ὁ παθητικὸς δέκτης. Ὅσο νὰ εἶναι τὸ ἠθικὸ αἰσθητήριο σὲ χαμηλὴ στάθμη, στὴν ψυχὴ τοῦ συνόλου ὑπάρχει μιὰ διαίσθησις ἀληθείας. Καὶ ἡ ἀντίδρασις τοῦ πλήθους μὲ τὶς συγκεκριμένους ἐκδηλώσεις τῆς ἀποτελεῖ ἓνα τεκμήριον ὀρθότητος τῆς γραμμῆς πού χαράχθηκε ἄνωθεν. Ἡ ἔννοια ἀγωνιστικῆς σχέσις μεταξὺ ἡγέτου καὶ ομάδος δὲν συνεπάγεται τὸν ἀνταγωνισμὸν, ἀλλὰ τὴν διάθεσι προσπαθείας πού πρέπει νὰ ὑπάρχη ἀπὸ τὶς δύο πλευρὲς γιὰ τὴν ἀρτιότερα ὀργανώσει τῆς ὀμαδικῆς ζωῆς. Τὸ πλήθος γοητευμένο ἀπὸ ἓνα συνεπὲς παροδειγμα τῆς ἡγεσίας του μπορεῖ καὶ θέλει νὰ δώσῃ τὴν καλύτερη ἔκδοσι τοῦ ἑαυτοῦ του. Ἐξευγενίζοντας λοιπὸν τὴν διάθεσι τῶν ἀνθρώπων καὶ ὀδηγώντας τὴν σὲ ἐπίπεδα εὐλικρινείας, βλέπομε νὰ δημιουργηθῇ τὸ κλίμα συνεργασίας ἡγέτου καὶ λαοῦ τοῦ πρώτου πού ὀδηγεῖ καὶ τοῦ πλήθους πού ἐλέγχει τὴν ἐφαρμογὴ καὶ κυρίως τὴν ἀνθρωπιὰ τῆς πορείας πού τοῦ δίδεται.

Ὁ νόμος τῆς ἀγάπης καὶ ὁ σεβασμὸς τῆς προσωπικότητος ἐνισχυμένους ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τῆς πανανθρωπίνης ἰσότητος, ὅπως τὴν θεμελιώνει μεταφυσικῶς ἡ Ἁγία Γραφή, ἐπιβάλλουν τὴν δημοκρατικὴ συνείδησι.

Ἄλλ' ὅμως ὁ διαφορισμὸς πού ἐπισημαίνει ἡ παραβολὴ τῶν ταλάντων, πού ἔχει τὸ ἴδιο μεταφυσικὸ κῦρος κατοχυρωμένη μὲ τὴν ἱστορικὴ πραγματικότητα, μᾶς ὀδηγοῦν στὸ συμπέρασμα ὅτι μπορεῖ μὲν σὲ ἓνα γενικὸ ἠθικὸ ἀφορισμὸ νὰ εἶναι ἀπόλυτα δικαιολογημένη ἡ στρογγυλὴ τράπεζα, στὸν τομέα ὅμως τῆς εὐθύνης γιὰ τὴν καθοδήγησι τοῦ πλήθους πού ὁ διανοητικὸς παράγον καὶ ἡ ἀγωνία συνδυασμένη μὲ μιὰ δημιουργικὴ φαντασία γιὰ ἓνα καλύτερο μέλλον παίζουν βασικὸ ρόλο, δίδουν μερικὰ δικαιώματα σὲ μιὰ διακριτικὴ πρωτοκαθεδρία.

Στὸν τομέα τῶν εἰδικῶν γνώσεων οἱ ἄνθρωποι παραδίδονται στίς αὐθεντίας. Μὲ εὐλικρινὲς πνεῦμα μαθητείας ὑποτάσσονται στίς ὀδηγίαις τοῦ ἱατροῦ, στίς κατευθύνσεις τοῦ τεχνικοῦ, στίς γνώσεις τοῦ εἰδι-

κοῦ. Σὲ θέμα κοινῆς ζωῆς ὅμως ὅλοι ἔχουν γνώμη καὶ αὐτὸ εἶναι σωστὸ μέχρι ἐνὸς σημείου.

Κάθε ἄνθρωπος εἶναι μιὰ ἀνεπανάληπτος προσωπικότης, ἔχει μιὰ ἰδιαίτερη ἱστορία, μιὰ δική του πείρα πλουσία ἢ φτωγία, ἕνα δικό του προσωπικὸ στοιχεῖο σπουδαῖο ἢ ἀσήμαντο. Ὅλα αὐτὰ τοῦ δίδουν ἕνα δικαίωμα νὰ συμμετέχη στὴν ὁμαδική ζωὴ κατὰ τρόπο ἐνσυνείδητο ἀλλὰ καὶ συνάμα οἰκοδομητικὸ. Ἡ ἀνεύθυνη καὶ ἄκαρτη κριτική, ἢ προχειρολογία ἀποτελοῦν τὸ ἀρνητικὸ κεφάλαιο τῆς συνεργασίας ὁμάδος καὶ ἡγέτου. Ἡ ἀντίδρασις καὶ τὸ πείσιμα στάθηκαν πολλὰς φορὰς ἀφορμὴ νὰ καταστραφοῦν ὠραῖες καὶ εὐγενεῖς προσπάθειες. Τὸ πνεῦμα τῆς συντηρητικότητος, πὺν δείχνει μιὰ μερὶς τοῦ πλήθους σὲ συμπαγέστερη πλειοψηφία τοὺς μεγαλυτέρους τὴν ἡλικία, ἀποτελεῖ τὸ στοιχεῖον ἀδρανεῖας—τὸν ὄρον θὰ τὸν κατανοήσῃ κανεὶς μὲ τὴν ἔννοια πὺν ἔχει στὴ μηχανική—τῆς ζωῆς τοῦ συνόλου. Τὸ παραδεκτὸν ὄριον τῆς συντηρητικότητος εἶναι ἡ ἐπιφυλακτικότης. Ἡ πείρα τοῦ παρελθόντος, πὺν μπορεῖ στὰ χέρια ἐνὸς προοδευτικῆς ἡγέτου νὰ ἀποτελῆ ἕνα πλούσιο ὕλικὸ γιὰ τὴν διαμόρφωσι μιᾶς νέας καταστάσεως πραγμάτων, γίνεται πολλὰς φορὰς ἐξ αἰτίας μιᾶς κακῶς νοουμένης συντηρητικῆς νοοτροπίας, ἢ τροχοπέδη πὺν δὲν προκαλεῖ ἀπλῶς τὸ φρενάρημα ἀλλὰ τὸν ἐκτροχιασμὸν στὴ ζωὴ.

Τὸ πρόβλημα δὲν εἶναι ἂν θὰ διατηρήσωμε ἐκεῖνο πὺν ἔχομε ἢ ὄχι. Αὐτὸ δὲν ξέρω ἂν εἶναι στὸ χέρι μας. Τὸ στοιχεῖο τοῦ ἀπείρου πὺν ὑπάρχει μέσα μας, τὸ ἀνικανοποίητο, ἢ ἀγωνία, ἢ ἐλπίδα, ἢ λύτρωσις, πὺν ἀποτελοῦν τὶς ζωντανὲς πρα-

γματικότητες τοῦ εἶναι μας, τὰ προβλήματα πὺν ἀνοίγονται ἀπὸ τὴν αὔξησι τοῦ πληθυσμοῦ μᾶς ὀδηγοῦν στὴν ἀνάγκη τῆς ἀλλαγῆς. Τὸ ἐρώτημα εἶναι ποῖα θὰ εἶναι ἢ νέα κατὰστασις. Ὅπως ὁ καλλιτέχνης μὲ τὸ ταλόντο του δημιουργεῖ, ὅπως ὁ τεχνικὸς μὲ τὴν φαντασία του ἐφευρίσκει, ὅπως ὁ ἐρευνητὴς μὲ τὴν διαίθησί του ἀνακαλύπτει, ἔτσι καὶ ὁ ἀληθινὸς ἡγέτης μὲ τὸ προφητικὸ του χάρισμα θὰ δώσῃ τὶς κατευθύνσεις του γιὰ τὴ ζωὴ καὶ τὸ πλῆθος θὰ πρέπει νὰ εἶναι σὲ θέσι νὰ κρίνῃ ἂν αὐτὸ πὺν τοῦ προσφέρεται εἶναι ἢ ἀπάντησις στοὺς ἀληθινούς καὶ βαθεῖς πόθους του.

Ζ'.

Ὁ Χριστιανισμὸς σὺν κίνημα ζωῆς δὲν δεσμεύεται ἀπὸ ἀνθρώπινες ἱστορίες. Τὸ παρελθόν, τὸ παρόν, τὸ μέλλον εἶναι ἔννοιες πὺν ἔχουν μέσα τους τὸ χρόνο. Ὁ Χριστιανισμὸς εἶναι ἐπάνω ἀπὸ αὐτὰ εἶναι αἰώνιος καὶ ἀναλλοίωτος. Θὰ ἦτο ἀφελές, ἂν ὄχι ἀστείον, οἱ ἔννοιες αὐτὲς νὰ δεσμευθοῦν ἀπὸ ὀποιαδήποτε ἱστορικὴ στιγμή, ὅσονδήποτε λαμπρή. Τὸ αἰώνιον εἶναι ὑπὲρ πᾶσαν ἱστορικὴν ἐποχὴν καὶ τὸ ἀναλλοίωτο ἢ ὁμορφία τοῦ ἀπολύτου ἰδανικοῦ, πὺν καμιά ἐποχὴ δὲν μπορεῖ νὰ κανχηθῆ ὅτι τὸ κατέκτησε.

Ἡ φωτισμένη ἡγεσία, ἐμπνευσμένη ἀπὸ χριστιανικὰ κίνητρα, θὰ μπορῆ νὰ αἰσθάνεται ἱκανοποίησιν, ὅταν ὀδηγῆ τὰ πλήθη πρὸς τὰ ἔμπροσ, στὰ αἰώνια καὶ ἀόλυτα ἰδανικά. Αὐτὴ τὴν ἀνάγκη χρειάζεται νὰ αἰσθανθοῦν οἱ χριστιανοὶ ἡγέται καὶ τὸ χριστιανικὸ πλῆρωμα.

ΒΑΣΙΛ. ΣΤΑΘΑΚΗΣ

ΕΙΧΑ ΤΟ ΦΩΣ ΣΟΥ...

Εἶχα τὸ φῶς σου καὶ ἔζησα τόσον καιρὸ στὴν ἄγνοια
—σκοτάδι καὶ σκλαβιά!

Καὶ λευθεριά τὴν νόμιζα τῶν πόθων τὴν τυράγνια
Στὰ δόλοχρυσά κλουβιά.

Μὰ ἦρθες Ἐσὺ καὶ μοῦφερες τὸ φῶς πὺν εἶχα λατρεύει,
Δειλὸς προσκυνητῆς!

Κι' ὦ θαῦμα! Μοῦ λευθέρωσες τὴν δουλωμένη σκέψη.

Κι' ἀνάβλεψα εὐθύς!

ΤΟΥΛΑ ΓΕΩΡΓΙΤΣΑ

Ο ΘΕΣΜΟΣ ΤΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΑΣΦΑΛΙΣΕΩΝ

Αί «'Ακτίνες», δημοσιεύουσαι εύχαρίστως καί τὸ δεύτερον μέρος τοῦ ἄρθρου τοῦ κ. Κ. Ἀργυρίου περὶ τοῦ θεσμοῦ τῶν κοινωνικῶν ἀσφαλίσεων ἐν Ἑλλάδι, ἐπιθυμοῦν νὰ προκαλέσουν μίαν γενικωτέραν συζήτησιν ἐπὶ ἐνὸς θέματος, τὸ ὁποῖον εἶναι καιρίας σημασίας διὰ τὴν κοινωνικὴν πρόοδον καὶ τὸν πολιτισμὸν τῆς χώρας μας. Θὰ εἴμεθα, λοιπόν, ἰδιαίτερος εὐτυχεῖς, ἐὰν ἀρμόδιοι παράγοντες, οἱ ὅποιοι ἔχουν μελετήσει τὰ σχετικὰ προβλήματα, συζητήσουν τὸ θέμα, ἀπὸ τῶν στηλῶν τῶν «'Ακτίνων» καὶ ἐπὶ τῶν προτάσεων καὶ ἰδεῶν, αἱ ὁποῖαι ἐκτίθενται ἐνταῦθα, ἀλλὰ καὶ γενικώτερον, διὰ νὰ συμβάλουν μὲ πνεῦμα ἀντικειμενικὸν καὶ ἀπροκατάληπτον εἰς τὴν ἀνεύρεσιν τῆς ἀληθείας πρὸς ἐποικοδομητικὰς λύσεις.

Β'.

IV. Ἡ ἀσφάλις τοῦ Ι.Κ.Α. κατὰ κλάδους.

1) Ἰατροφαρμακευτικὴ καὶ νοσοκομειακὴ περιθάλψις τοῦ Ι.Κ.Α.

Ὁ κλάδος αὐτὸς παρουσιάζει τὰ μεγαλύτερα προβλήματα καὶ ἔχει ὡς μειονέκτημα, ὅτι ποτὲ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἀποκατασταθῇ ἢ τόσον ἀπαραίτητος ψυχολογικὴ ἐπαφὴ καὶ ἐμπιστοσύνη μεταξὺ ἡσφαλισμένων καὶ τοῦ ἱατροῦ τοῦ Ι.Κ.Α., διότι ὁ ἱατρός εἶναι ὑπάλληλος. Ἰδίως ὁ ἡσφαλισμένος πάντοτε νομίζει, ὅτι ὁ ἱατρός ὡς ὑπάλληλος κάμνει οἰκονομίας καὶ δὲν δίδει τὰ φάρμακα πού πρέπει. Ἀντιθέτως ὅταν ὁ ἀσθενὴς ἐπισκέπτεται τὸν ἰδιώτην ἱατρὸν καὶ πληρώνῃ τὴν ἀξίαν τῆς ἐπισκέψεως, ὁποιοδήποτε φάρμακον καὶ ἂν δοθῇ ἀπὸ τὸν ἱατρὸν, καὶ τὸ εὐθιγότερον εἰς ἀξίαν, θὰ τὸ δεχθῇ καὶ θὰ πιστεύσῃ, ὅτι αὐτὸ εἶναι τὸ κατάλληλον διὰ τὴν θεραπείαν του.

Ἀκόμη ὅλοι μας γνωρίζομεν, ὅτι ὁ ἰδιώτης ἱατρός ἠμπορεῖ νὰ περιποιηθῇ περισσότερο τὸν ἀσθενῆ, διότι ἔχει ἄνεσιν χρόνου, συζητεῖ ἀσκετὰ μαζί του καὶ ἀντιμετωπίζει τὰ προβλήματά του.

Αὐτὰ ὅλα, καίτοι δυνατόν κάποτε νὰ εἶναι ἄσχετα μὲ τὴν καλὴν διάγνωσιν τῆς νόσου καὶ τὸν καθορισμὸν τῆς καταλλήλου θεραπείας, ἐν τούτοις ἐπιδρῶν τόσον πο-

λὸ ψυχολογικῶς, ὥστε ὁ ἀσθενὴς φεύγει ἱκανοποιημένος.

Τὸ αὐτὸ δὲν ἠμπορεῖ νὰ συμβῇ μὲ τὸν ὑπάλληλον-ἱατρὸν, ἐκτὸς βεβαίως τιμητικῶν ἐξαιρέσεων.

Τὸ πρόβλημα λοιπὸν αὐτὸ παραμένει ἄλυτον ἐκ μέρους τῶν κοινωνικῶν ἀσφαλίσεων ὅλων τῶν κρατῶν, καὶ διὰ τὸν λόγον αὐτὸν εἰς τὰ περισσότερα κράτη, ἢ ἱατρικὴ περιθάλψις δὲν ἀνήκει εἰς τοὺς ἀσφαλιστικούς ὀργανισμούς, ἀλλὰ ἀποτελεῖ μέρμυαν τοῦ κράτους, τὸ ὁποῖον ἔχει καθήκον νὰ φροντίσῃ διὰ τὴν ὑγείαν τῶν πολιτῶν του καὶ νὰ ἐξευρίσκη διὰ τῆς φορολογίας καὶ ἄλλων μέσων τοὺς ἀπαραίτητους πρὸς τοῦτο πόρους.

Ἀφοῦ ὅμως τὸ κράτος μας ἔχη προτιμήσει ἢ ἱατροφαρμακευτικὴ περιθάλψις τῶν ἐργαζομένων νὰ γίνεται ὑπὸ τοῦ Ἰδρύματος Κοινωνικῶν Ἀσφαλίσεων, ἃς ἐξετάσωμεν τώρα, μήπως τὰ ἔσοδα τοῦ ΙΚΑ ἐκ τοῦ ἀσφαλιστροῦ τοῦ κλάδου ἀσθενείας ἐπαρκοῦν διὰ μίαν ἐλευθέραν ἐκλογὴν ἱατροῦ.

Τὸ ἔτος 1957 τὸ ΙΚΑ εἰσέπραξε ἐκ τοῦ κλάδου ἀσθενείας τοῦ ὁποῖου τὸ ἀσφαλιστρον εἶναι 7,5% ποσὸν δοχ. 637 ἑκατομ.

Ἐκ τοῦ ποσοῦ αὐτοῦ ἐδαπανήθησαν⁽⁶⁾:

α) Διὰ νοσοκομειακὴν περιθάλψιν

Δραχ. 164 ἑκατ.

(6) Ἀπολογισμὸς Ι.Κ.Α. ἔτους 1957.

(περιπτώσεως νοσοκ. περιθάλψεως 116.906. Ἄμεσοι 71.076, ἔμμεσοι 45.830. Ἡμέραι νοσηλείας 1.857.437. Μέση διάρκεια νοσηλείας ἡμ. 15,89 κατὰ περίπτωσιν. Βοηθήματα τοκετοῦ 27.807. (Ἄμεσ. ἡσφλ. 7543. Ἐμμέσως 20264). Δαπάνη κατὰ κεφαλήν ἀμέσου ἡσφαλισμένου δικαιουμένου παροχῶν δραχ. 1.264. Ποσοστὸν 25,8% τῶν ἐσόδων τοῦ κλάδου.

β) Διὰ φαρμακευτικὴν περίθαλψιν

Σύνολον ἀναγραφέντων φαρμάκων εἰς τὰς ἐκτελεσθείσας συναγωγὰς 5914135. Μέσον κόστος φαρμάκου 16,42. Κατὰ κεφαλήν ἀμέσου ἡσφαλισμένου δραχ. 73,3. Ποσοστὸν 14,9% τῶν ἐσόδων τοῦ κλάδου.

γ) Πρόσθετος περίθαλψις

Τεχνητοὶ ὀδόντες, ζῶναι, ὀφθαλμοὶ, κηλεπίδες, σινεδρία (ἀκτινοθεραπείαι, διαθερμιαί, ἠλεκτροθεραπείαι, μαλάξεις, ἀκτινοβολία). Λουτροθεραπείαι 4.345, Σανατοριακαὶ περιθάλψεις 3.506 ἄτομα. Ἡμέραι νοσηλείας νέων καὶ παλαιῶν περιπτώσεων 538.062.

Σύνολον δραχ.

318 ἑκατ.

Ἀπένειμε δηλ. ποσὸν 319 περίπου ἑκ. ἵνα διατεθῇ διὰ τὴν ἰατρικὴν περίθαλψιν.

Ἐπραγματοποιήθησαν δὲ καθ' ὅλον τὸ ἔτος 1957 αἱ ἑξῆς ἐπισκέψεις ἀσθενῶν:

Ἐν ἰατροίῳ	6.522.796
Κατ' οἶκον	923.813
Μικροβιολογικαί	681.348
Ἀκτινολογικαί	328.243
Σύνολον	8.456.200

Ἄν ἐπιμερίσωμεν τὸ ποσὸν τῶν 319 ἑκατομμυρίων ἀναλόγως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν πραγματοποιηθεισῶν ἐπισκέψεων θὰ ἴδωμεν, ὅτι δι' ἐκάστην ἐπίσκεψιν κατ' οἶκον ἀντιστοιχεῖ ποσὸν δραχ. 40, δι' ἐκάστην μικροβιολογικὴν ἐξέτασιν ποσὸν δραχ. 50, δι' ἐκάστην ἀκτινολογικὴν ποσὸν δραχ. 50, καὶ δι' ἐκάστην ἐπίσκεψιν ἐν ἰατροίῳ ποσὸν δραχ. 35 περίπου.

Τὸ ποσὸν αὐτὸ ὅμως κατ' ἐπίσκεψιν δὲν εἶναι ἀκριβές, διότι ἂν τὸ ΙΚΑ δὲν εἶχε ἰατροεἰα, ἐργαστήρια, ἰατροὺς θεραπευτὰς, νοσοκόμους, καθαριστρίαις κλπ. θὰ ἦτο ὑποχρεωμένος νὰ διατηρήσῃ τοὺς ἐλεγκτὰς ἰατροὺς διὰ τὴν παρακολούθησιν τῶν ἀσθενῶν τῶν νοσηλευομένων εἰς τὰ νοσοκομεῖα καὶ τὰς κλινικάς, νὰ διατηρήσῃ ἐπίσης τὰ νοσοκομειακὰ αὐτοκίνητα διὰ τὴν περίθαλψιν τοῦ ἀτυχήματος, διὰ τὸν ἔλεγχον τῶν ἰδιωτῶν ἰατρῶν καὶ ἀκόμη μικρὸν ἀριθμὸν ὑπαλλήλων διὰ τὴν διαχείρισιν τοῦ λογαριασμοῦ ἀσθενείας. Ἐπομένως τὸ κατὰ ἐπίσκεψιν ποσὸν δραχμῶν θὰ κατήρχετο εἰς 25 περίπου δραχμὰς.

Καὶ τίθεται ἀμέσως τὸ ἐρώτημα: Ἄν ἦτο ἐλευθέρη ἡ ἐκλογή ἰατροῦ καὶ ὁ ἰατρός ἐγνώριζε, ὅτι ἀπὸ τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ κάθε ἡσφαλισμένου θὰ εἰσέπραττε ποσὸν δραχ. 25, θὰ προσέφερε εἰς τὸν ἡσφαλισμένον τοῦ Ι.Κ.Α. τὴν περιποίησιν καὶ περίθαλψιν τὴν ὅποιαν προσφέρει εἰς τὸν πελάτην του μὲ τὴν συνήθη ἐπίσκεψιν τῶν 60 δραχ.; Ἄσφαλῶς ὄχι.

Διότι δὲν νομίζομεν ὅτι ὑπάρχοντες πολλοὶ ἰατροί, οἱ ὅποιοι θὰ προσέφεραν τὰς ὑπηρεσίας των ἔναντι τόσοσιν χαμηλῆς ἀμοιβῆς μὲ τὴν αὐτὴν προσοχὴν καὶ τὸ αὐτὸ ἐνδιαφέρον, ὅπως καὶ εἰς τοὺς πελάτας των ἐκείνους ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἀμείβονται ἱκανοποιητικῶς.

Εἰς τί θὰ ὠφελήσῃ λοιπὸν τὸν ἡσφαλισμένον ἢ ἀλλαγὴ τοῦ συστήματος;

Μήπως θὰ τὸν ἀπαλλάξῃ ἀπὸ τὸν συνωστισμόν εἰς τὰ ἰατροεἰα;

Ἀντιθέτως, ὅταν εἶναι ἐλευθέρη ἡ ἐκλογή, φυσικὸν εἶναι τὰ πλήθη τῶν ἡσφαλισμένων νὰ καταφεύγουν καὶ νὰ συνωστίζονται εἰς τὰ ἰατροεἰα ἰατρῶν καλῆς φή-

μης, με ἀποτέλεσμα αὐτοὶ νὰ τοὺς βαρύνονται, διότι θὰ εἰσπράττουν μόνον δραχ. 25 ἀπὸ τὴν κάθε ἐπίσκεψιν καὶ νὰ τοὺς δέχονται μόνον οἱ ἰατροὶ ποὺ δὲν ἔχουν φήμην καὶ ἰδιωτικὴ πελατεία.

Τὸ ζήτημα ὁμῶς δὲν τελειώνει μέχρως ἐδῶ. Ἡ ἐλευθέρω ἐκλογή ἰατροῦ θὰ ἔχῃ ὡς ἀποτέλεσμα τὴν αὐξησὶν τῆς δαπάνης τῶν φαρμάκων καὶ ἐπομένως θὰ μειωθῇ ἀκόμη περισσότερο τὸ ποσὸν ποὺ διαθέτει τὸ Ι.Κ.Α. ἐκ τοῦ ἀσφαλιστροῦ 7,5% διὰ τὴν ἰατρικὴν περίθαλψιν καὶ ἐπομένως θὰ κατέλθῃ ἀκόμη ἡ ἀμοιβὴ τῆς ἐπισκέψεως.

Ἐπίσης θὰ αὐξηθῇ διὰ τῆς ἐλευθέρως ἐκλογῆς ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐπισκέψεων καὶ ἐπειδὴ αὐξήσῃ ἐσόδων τοῦ κλάδου δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἔχωμεν, ἐκτὸς ἐὰν αὐξηθῇ τὸ ἀσφάλιστρον, πρᾶγμα ποὺ θὰ ἔχῃ ἄλλας δυσμενεῖς ἐπιδράσεις εἰς τὴν οἰκονομίαν μας, ἡ ἀμοιβὴ ἐκάστης ἐπισκέψεως θὰ πέσῃ πολὺ κάτω τῶν δραχ. 25.

Συμπέρασμα ὄλων αὐτῶν εἶναι ὅτι ἡ ἐλευθέρω ἐκλογή ἰατροῦ ὑπὸ τὰς ὡς ἄνω συνθήκας εἶναι ἐπιζημία διὰ τοὺς ἡσφαλισμένους, διότι με τοιαύτην ἀμοιβὴν κατὰ ἐπίσκεψιν δὲν εἶναι δυνατόν νὰ γίνῃ ἰατρικὴ περίθαλψις ἱκανοποιητικὴ. Ἄρα ἡ ἐλευθέρω ἐκλογή εἶναι ἀπραγματοποίητος, διότι δυστυχῶς δὲν ἐπαρκοῦν τὰ χρήματα ποὺ εἰσπράττει τὸ Ι.Κ.Α. διὰ μίαν ἱκανοποιητικὴν ἰατροφαρμακευτικὴν περίθαλψιν, καὶ αὐτὸ πρέπει νὰ τὸ κατανοήσῃ ὁ κόσμος τῶν ἡσφαλισμένων καὶ τῶν ἐργοδοτῶν καὶ ἡ ἑλληνικὴ κοινωνία, διὰ νὰ περιορίσῃ ἀναλόγως τὰς ἀπαιτήσεις τῆς.

Ἐπομένως πρὸς βελτίωσιν τῆς ἰατρικῆς περιθάλψεως ἀπομένει μόνον ἡ αὐξήσις τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ὑπηρετούντων ἰατρῶν καὶ ἡ αὐξήσις τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἰατρῶν. Τοῦτο εἶναι δυνατόν ἐὰν διατεθοῦν ὅλα τὰ ἔσοδα τοῦ κλάδου ἀσθενείας, διότι ὁμολογουμένως ὁ κλάδος αὐτὸς παρουσιάζει περίσσειμα 14% κατ' ἔτος περίπου ἐπὶ τῶν καθαρῶν ἐσόδων του, τὸ ὁποῖον διατίθεται πρὸς κάλυψιν τοῦ ἐλλείμματος τοῦ κλάδου συντάξεων. Βελτίωσιν τῆς νοσοκομειακῆς περιθάλψεως θὰ ἐπέφερε ἐπίσης ἡ ἱδρυσις ἰδιοκτητῶν Κλινικῶν ἢ καὶ Νοσοκομείων τοῦ Ι.Κ.Α. Τοῦτο πολλάκις ἐπε-

χειρήθη, ἀλλὰ δὲν κατορθώθη. Σήμερον βέβαια δὲν εἶναι δυνατόν νὰ γίνῃ λόγος περὶ ἱδρύσεως νοσοκομείων, διότι ἀποθέματα πλέον δὲν ὑπάρχουν.

Ἄς ἴδωμεν ἤδη ποῖον ποσὸν καταβάλλεται διὰ κάθε ἡσφαλισμένον διὰ τὸν κλάδον ἀσθενείας. Κατὰ τὰ στοιχεῖα τῆς Στατιστικῆς Ὑπηρεσίας τοῦ ΙΚΑ ἡ μέση ἀπασχόλησις δὲν ὑπερβαίνει τὰς 200 ἡμέρας λόγῳ τῆς ὑποαπασχολήσεως τοῦ ἐργατικοῦ δυναμικοῦ τῆς χώρας, τὸ δὲ μέσον ἡμερομίσθιον κυμαίνεται περὶ τὰς 50 ἕως 55 δραχμάς. Ἐπομένως ἐὰν ὑπολογισθῇ ἡμερήσιον ἀσφάλιστρον 4 περίπου δραχμαὶ τεκμαρτόν (50 × 7,5%) τὸ εἰσπραττόμενον ἐτήσιον ἀσφάλιστρον τοῦ κλάδου ἀσθενείας ὑπὸ τοῦ ΙΚΑ δι' ἕκαστον ἀμέσως ἡσφαλισμένον ἀνέρχεται περίπου εἰς 800 δραχμὰς.

Διὰ τῶν 800 αὐτῶν δραχμῶν πρέπει νὰ καλυφθῇ ἡ ἰατρικὴ, ἡ φαρμακευτικὴ, ἡ νοσοκομειακὴ, ἡ μαιευτικὴ καὶ ἡ πρόσθετος περίθαλψις τοῦ ἡσφαλισμένου καὶ ὄχι μόνον αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ τῆς οἰκογενείας του.

Προφανῆς εἶναι ὅτι τὸ ποσὸν εἶναι λίαν χαμηλὸν καὶ οἱ χειρωνακτικῶς ἐργαζόμενοι ἡσφαλισμένοι ἀπολαμβάνουν τὸ μεγαλύτερον μερίδιον τοῦ ἀσφαλιστροῦ, διότι καὶ μεγαλύτεραν νοσηρότητα παρουσιάζουν αὐτοὶ οἰκογενεαὶ των (κακοὶ ὄροι διαβιώσεως, ἐκθεσις εἰς κινδύνους, μορφωτικὸν ἐπίπεδον χαμηλόν) ἀλλὰ καὶ διότι ὑποαπασχολοῦνται καὶ συνήθως δὲν πραγματοποιοῦν οὔτε τὰ 200 ἡμερομίσθια ἐτησίως διὰ νὰ εἰσφέρουν τὰς 800 ὡς ἄνω δραχμάς ἐτησίως ὑπὲρ τῆς ἰατροφαρμακευτικῆς καὶ νοσηλευτικῆς περιθάλψεως των.

Παράπονον ἐπομένως ἡμπορεῖ νὰ ἔχουν οἱ ὑπάλληλοι, διότι αὐτοὶ ἀπασχολοῦνται πλήρως, πραγματοποιοῦντες μέχρι 300 ἡμερ. ἐτησίως (ἐμποροῦπάλληλοι-ἐκτακτοὶ τοῦ δημοσίου, ἰδιωτικοὶ γενικῶς κλπ.) καὶ διότι παρουσιάζουν πολὺ μικροτέραν νοσηρότητα (καλυτέρα διαβίωσις, μόρφωσις, ὑγιεινότεροι χώροι ἐργασίας κλπ.). Αὐτοὶ ὁμῶς εἶναι ἐλάχιστοι ἐν σχέσει με τὴν μάζαν τῶν ἐργατῶν.

Πρέπει ἀκόμη νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν, ὅτι βάσει τοῦ Νόμου ἡ ἰατροφαρμακευτικὴ καὶ νοσοκομειακὴ περίθαλψις παρέχεται

διὰ τῆς πραγματοποιήσεως μόνον 50 ἡμερομισθίων ὑπὸ τοῦ ἠσφαλισμένου κατὰ τὸ προηγούμενον ἔτος ἢ κατὰ τὸ τελευταῖον δεκαπεντάμηνον πρὸ τῆς ἐπαληθεύσεως τῆς ἀσφαλιστικῆς περιπτώσεως, ἀφαιρούμενων τῶν τριῶν τελευταίων μηνῶν καὶ ὅτι ἐπὶ 602.000 ἠσφαλισμένων, πού ἔλαβον ἀσφαλιστικὴν ἰκανότητα τὸ ἔτος 1957, τὰ 20% εἶχον πραγματοποιήσει 50 ἕως 100 ἡμερομισθία.

Εἰσπράττει δηλαδή ἐξ αὐτῶν τὸ ΙΚΑ μόνον περὶ τὰς 200 δραχ. ἐτησίως διὰ τὸν κλάδον ἀσθενείας μὲ βάσιν τὸ ἀνωτέρω μέσον ἡμερομισθιον. Προφανῆς λοιπὸν εἶναι ὅτι δὲν δυνάμεθα νὰ ἔχωμεν ἀπαιτήσεις καὶ ἀξιώσεις πολυτελοῦς ἱατρικῆς, φαρμακευτικῆς καὶ νοσοκομειακῆς περιθάλψεως διὰ τῶν αὐτῶν δραχμῶν.

Ἐνταῦθα ἄς σημειωθῆ, ὅτι τὸ ΙΚΑ ἀμείβει ἰκανοποιητικῶς τοὺς ἰατροὺς του, διότι διὰ ἐργασίαν 4½ ὥρῶν ἡμερησίως δίδει εἰς πρωτοδιοριζόμενον ἰατρὸν μισθὸν δραχ. 3.200. Λέγομεν ἰκανοποιητικῶς συγκρίνοντες τὸν μισθὸν αὐτὸν μὲ ἐκείνον, πού λαμβάνουν ἄλλοι ἐπιστήμονες ὡς ὑπάλληλοι τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους, καθηγηταί, διδάσκαλοι, γεωπόνοι κλπ. καὶ ὄχι βεβαίως αἱ ἐλάχισται ἐξαιρέσεις, ὡς εἶναι π. χ. οἱ πολιτικοὶ μηχανικοί, οἱ ὁποῖοι ὠφελοῦνται διότι εἰσάγονται εἰς τὰ Πολυτεχνεῖα τόσον ὀλίγοι, ὥστε νὰ ὑπάρχη διαρκῆς ἔλλειψις.

Ἐπίσης οἱ ἰατροὶ τοῦ ΙΚΑ λαμβάνουν καὶ ἐπιδόματα 10% ἀνὰ τριετίαν μέχρι 3 τριετιῶν, ἔχουν σύνταξιν ἐκ τοῦ Τ.Σ.Α.Τ., ἐπικουρικὴν σύνταξιν ἐκ τοῦ ἐπικουρικοῦ Ταμείου ὑπαλλήλων Κοιν. Ἀσφαλίσεων καὶ οἱ ἐξ αὐτῶν ἐλεγχταὶ ἔχουν καὶ σύνταξιν ἐκ τοῦ ΙΚΑ, ὡς μόνιμοι ὑπάλληλοι. Ἐχουν μηνιαίαν ἄδειαν, δῶρα Χριστουγέννων καὶ Πάσχα. Τὸ σπουδαιότερον δὲ ἐξ ὅλων εἶναι ὅτι εἶναι μόνιμοι καὶ ἔχουν τὴν δυνατότητα νὰ ἀσκήσουν ἐλευθέρως τὸ ἐπάγγελμα των κατὰ τὰς ἄλλας ὥρας, οἱ δὲ ἐξ αὐτῶν ἐλεγχταὶ ἔχουν βασικὸν μισθὸν 4.600 μηνιαίως. Ἐπομένως ἂν αὐξηθῆ ὀλίγον ὁ ἀριθμὸς των διὰ διαθέσεως τοῦ ἐξ 70 ἑκατομμυρίων πλεονάσματος τοῦ κλάδου ἀσθενείας, τὸ ὁποῖον ἤδη διατίθεται διὰ τὴν κάλυψιν τοῦ ἐλλείμμα-

τος τοῦ κλάδου συντάξεων καὶ αὐξηθῶν τὰ ἱατρεῖα τῶν πόλεων θὰ ἀνέλθῃ ἢ στάθμῃ τῆς περιθάλψεως καὶ θὰ ἀποφευχθῆ ὁ συνωστισμὸς. Πρέπει ὁμως πρὸς τοῦτο νὰ ὑποχρεωθῶν νὰ ἐξετάζου μόνον 4 ἕως 5 ἀσθενεῖς τὴν ὥραν, ὡς εἶναι διεθνῶς καθιερωμένον καὶ νὰ βοηθηθῶν ἀπὸ ὅλους νὰ ἀντιμετωπίσουν τὴν ἱατρικὴν πρᾶξιν ὡς ἓνα ἠηλὸν κοινωνικὸν λειτουργήμα.

Συνήθως δὲν σοβαρευόμεθα καὶ κατὰ τὴν ἄσκησιν κριτικῆς λησμονεῖται τελείως ὁ ἀντικειμενικὸς παράγων, ἐνῶ ὁ ὑποκειμενικὸς, τονισμὸς καὶ ἀπὸ ἓνα ἄκρατον συναισθηματισμὸν, διὰ νὰ μὴ εἴπωμεν νοσηρόν, εὐρίσκεται ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν εἰς τὴν ἐπιφάνειαν.

2) **Συντάξεις γήρατος καὶ ἀναπηρίας.**

Ὁ κλάδος συντάξεων γήρατος καὶ ἀναπηρίας σκοπὸν ἔχει νὰ ἐξασφάλισῃ εἰς τὸν ἐργαζόμενον τὸ εἰσόδημα, τὸ ὁποῖον στερεῖται, εἰς περίπτωσιν πού θὰ τὸν καταλάβῃ τὸ γῆρας ἢ θὰ τοῦ συμβῆ μία σωματικὴ ἢ πνευματικὴ ἀναπηρία.

Πρόκειται περὶ μιᾶς ἀναγκαστικῆς ἀποταμεύσεως εἰς τὴν ὁποίαν ὑποβάλλονται ὑποχρεωτικῶς ὅλοι οἱ ἐργαζόμενοι ὅταν αἱ δυνάμεις των εἶναι ἀκμαῖαι διὰ νὰ τύχουν περιθάλψεως, ὅταν αἱ δυνάμεις αὐταὶ θὰ τοὺς ἐγκαταλείβουν. Μάλιστα τὸ βάρος διὰ τὴν συνταξιοδότησιν μιᾶς γενεᾶς τὸ ἐπιφορτίζεται σχεδὸν ἢ ἐπερχομένη. Οἱ νέοι πληρώνουν μὲ τὰς κρατήσεις ἐπὶ τοῦ μισθοῦ των τὰς συντάξεις τῶν γερόντων, οἱ ὁποῖοι κατὰ τὴν νεότητά των δὲν ἠδυνήθησαν νὰ προσφέρουν, διότι δὲν εἶχε τεθῆ εἰς λειτουργίαν ὁ θεσμός. Δι' αὐτοὺς δὲ τοὺς ἤδη νέους θὰ εἰσφέρουν πάλιν ἄλλοι, ἢ ἐπερχομένη γενεά. Πραγματοποιεῖται λοιπὸν διὰ τοῦ θεσμοῦ μία συναδελφικὴ ἔνωσις ὅλων πρὸς ἀντιμετώπισιν τῶν κοινῶν κινδύνων καὶ οὕτω ὁ θεσμὸς παρουσιάζεται ὡς ὑπέροχον παράδειγμα κοινωνικῆς ἀλληλεγγύης καὶ ὡς μία ἐξαιρετικὴ περίπτωση πρακτικῆς ἐφαρμογῆς τῆς ἐντολῆς τοῦ Εὐαγγελίου «ἀλλήλων τὰ βάρη βαστάζετε» μέσα εἰς τὴν τόσον συμφεροντολογικὴν κοινωνίαν μας.

Ἄς μὴ λησμονῶμεν ἀκόμη, ὅτι διὰ τὸν ἄνθρωπον μένει ἄνευ ἀξίας ἢ δυνατότης

παρατάσεως τοῦ ὁρίου τῆς ἐπαγείου ζωῆς του, πού ἐπέτυχε διὰ τῶν προόδων τῆς ἡ ιατρικῆ ἐπιστήμης καὶ ἡ βιολογία, ἐφ' ὅσον τὰ ἔτη τὰ ὁποῖα προστίθενται εἰς τὴν ζωὴν παρατείνουσι ἀπλῶς μίαν ἀθλίαν ὑπαρξίν, ἐξηρητημένην ἀπὸ τὸ ἔλεος τῶν συγγενῶν, τῶν φίλων ἢ τῶν γειτόνων. Τὸ νὰ προσθέτωμεν ἔτη εἰς τὴν ζωὴν εἶναι κάτι ὠραῖον. Ἀλλὰ πρέπει ἐπίσης νὰ προσθέσωμεν ζωὴν εἰς τὰ ἔτη. Ἐὰν δὲν εἴμεθα εἰς θέσιν νὰ πράξωμεν τοῦτο δὲν κάμνομεν τίποτε ἄλλο ἀπὸ τοῦ νὰ καταδικάζωμεν ἕνα μεγάλο μέρος τοῦ πληθυσμοῦ νὰ δίδῃ ἀπλῶς τὸ παρὸν εἰς τὴν ζωὴν ἐν ἀναμονῇ τῆς εὐλογημένης στιγμῆς τοῦ θανάτου. Αὐτὸ ὅμως ἀποτελεῖ ὄχι μόνον ἀτομικὴν ἀλλὰ ἀκόμη καὶ ἐθνικὴν τραγωδίαν⁽⁷⁾.

Τὸ ΙΚΑ λοιπὸν διὰ τοῦ κλάδου συντάξεων ἐπιδιώκει νὰ ἀποτρέψῃ τὴν τραγωδίαν αὐτὴν καὶ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν ἀξιοπρέπειαν καὶ τὴν ἀνεξαρτησίαν εἰς ὅλους τοὺς ἀπομάχους τῆς ἐργασίας, οἱ ὅποιοι εὐρίσκονται εἰς τὰς δυσμὰς τοῦ βίου των ἢ εἰς ἐκεῖνα τὰ πρόσωπα πού ἔχασαν τὸν προστάτην των ἢ εἰς ἐκείνους πού κατέστησαν ἀνάπηροι, θυσίασαντες τὰ μέλη τοῦ σώματός των καὶ γενικῶς τὴν ὑγίαν των χάριν τῆς παραγωγῆς τῶν ἀγαθῶν καὶ τῆς προόδου τῆς ἐθνικῆς μας οἰκονομίας.

Ἄς ἴδωμεν ἤδη ἐν συντομίᾳ μερικὰς πλευρὰς τῆς λειτουργίας τοῦ κλάδου αὐτοῦ.

Εἰς τὸν τομέα αὐτὸν τὸ ΙΚΑ ἔχει μεταβληθῆ ἀπὸ Ἰδρυμα Ἀσφαλίσεων ὡς τὸ ἠθέληεν ὁ ἰδρυτικὸς νόμος του εἰς Ἰδρυμα Προνοίας. Τοῦτο ἀποδεικνύεται ἐκ τῶν ἐξῆς δεδομένων.

α) Προϋποθέσεις συνταξιοδοτικῆς ἀσφάλιστρον.

Ἐχει ὑπολογισθῆ ὅτι ἕνας ἠσφαλισμένος ἡλικίας π. χ. 30 ἐτῶν διὰ νὰ λάβῃ σύνταξιν κατὰ τὸ 55ον ἔτος τῆς ἡλικίας του καὶ ἴσην μόνον πρὸς τὰ 50% τοῦ κατὰ τὴν ἡλικίαν τῶν 55 ἐτῶν μισθοῦ του πρέπει νὰ καταβάλῃ κατὰ τὰ 25 ἔτη τῆς

ἐργασίας του τὸ 20% ἐκ τοῦ μισθοῦ του⁽⁸⁾.

Τὸ παράδειγμα αὐτὸ εἶναι πολὺ ἀπογοητευτικὸν ἐὰν ληφθῆ ὑπ' ὄψιν ὅτι τὸ ΙΚΑ κατέβαλλεν μέχρι τοῦδε συντάξεις μὲ ἀσφάλιστρον μόνον 7,5% καὶ μὲ ἡμερομίσθια 2.500 (8 $\frac{1}{3}$ ἔτη ἐργασίας) ἐν συνόλῳ ἢ 500 ἐν συνόλῳ ἡμερομίσθια πραγματοποιηθέντα ἀνὰ ἑκατὸν καθ' ἕκαστον ἔτος τῆς τελευταίας πενταετίας πρὸ τῆς συμπληρώσεως τοῦ 65ου ἔτους τῆς ἡλικίας τοῦ ἠσφαλισμένου ἢ τῆς ἐπελεύσεως τῆς ἀναπηρίας του. Ἐπίσης κατέβαλλε συντάξεις καὶ μετὰ τὴν συμπλήρωσιν τοῦ 65ου ἔτους τῆς ἡλικίας, ἐφ' ὅσον ὁ ἠσφαλισμένος καθ' ἕκαστον ἔτος τῆς πενταετίας συνεπλήρωσε 750 ἐν συνόλῳ ἡμερομίσθια, ἀλλὰ ἀνὰ 150 καθ' ἕκαστον ἔτος τῆς πρὸ τῆς ὑποβολῆς τῆς αἰτήσεως πενταετίας.

Λέγομεν ἀπογοητευτικὸν διότι αἱ τὸσον αὐταὶ χαμηλαὶ προϋποθέσεις καὶ τὸ χαμηλὸν ἀσφάλιστρον δημιουργοῦν κατ' ἔτος τεράστιον ἔλλειμμα εἰς τὸν κλάδον συντάξεων, ἐξαντλοῦν τὰ ἀσφαλιστικὰ ἀποθεματικά τοῦ Ὄργανισμοῦ καὶ τὸν ὀδηγοῦν εἰς οἰκονομικὸν ἀδιέξοδον.

Ὅταν βέβαια ἕνας Ἀσφαλιστικὸς Ὄργανισμὸς εὐρίσκειται εἰς τὰ πρῶτα ἔτη τῆς ζωῆς του εἶναι δυνατὸν νὰ χορηγήσῃ συντάξεις μὲ πολὺ μικρὰς προϋποθέσεις καὶ τὸ ΙΚΑ ἐχορήγει τοιαύτας μέχρι τοῦ 1951 μὲ 750 μόνον ἡμερομίσθια σκοπίμως, ἵνα δικαιωθῆ συντάξεως καὶ ἡ ἀπερχομένη γενεά. Τοῦτο ὅμως δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ διατηρηθῆ ἐπ' ἀπειρον ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὸ ἐξῆς ἀπλούστατον παράδειγμα:

Ἄς ὑποθέσωμεν, ὅτι ἕνας Ἀσφαλιστικὸς Ὄργανισμὸς ἰδρύεται σήμερον καὶ ἀσφαλίζει μισθοῦτος ἡλικίας 20 ἕως 65 ἐτῶν. Οἱ ὑπαγόμενοι εἰς τὴν ἀσφάλισιν ἀνέρχονται εἰς 45 ἡλικίας καὶ ὅλοι προσφέρουν τὰς εἰσφορὰς των διὰ τὴν συνταξιοδοτήσιν μόνον μιᾶς ἡλικίας, δηλαδὴ ἐκείνων, οἱ ὅποιοι μετὰ ἐν ἔτος ἀπὸ τῆς λειτουργίας τοῦ ὀργανισμοῦ θὰ συμπληρώσουν τὸ 65ον ἔτος τῆς ἡλικίας των. Κατὰ

(7) Π. Πυλαρινοῦ: Αἱ συνέπειαι ἐκ τῆς προοδευτικῆς αὐξήσεως τοῦ γεροντικοῦ μας πληθυσμοῦ εἰς Δελτ. Ι.Κ.Α. 1959 σελ. 482.

(8) Τρ. Κεραμιδᾶ: Οἰκονομικο-ἀσφαλιστικὴ ἔκθεσις καταστάσεως Ι.Κ.Α. εἰς Δελτίον Ι.Κ.Α. 1958 σελ. 577.

τὸ τρίτον ἔτος λειτουργίας θὰ προστεθῇ καὶ δευτέρα ἡλικία συνταξιούχων, τὸ τέταρτον τρίτη ἡλικία κ.ο.κ. Κατ' ἔτος δηλαδή ἐνῶ θὰ αὐξάνουν αἱ ἡλικίαι (κλάσεις) τῶν συνταξιοδοτούμενων, ἀντιθέτως αἱ ἡλικίαι τῶν ἠσφαλισμένων, ποὺ θὰ προσφέρουν τὰς εισφορὰς τῶν θὰ παραμένουν σταθεραί. Εἰς τὸ παράδειγμά μας θὰ εἶναι πάντοτε 45.

Ἐπομένως κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη ὁ ἀσφαλιστικὸς ὀργανισμὸς θὰ εισπράττει ἀσφάλιστρα ἀπὸ 45 ἡλικίας καὶ θὰ δίδῃ σύνταξιν εἰς ὀλίγας ἡλικίας. Θὰ εισπράττει δηλαδή πολὺ περισσότερα ἀπὸ ὅσα θὰ δίδῃ καὶ ὡς ἐκ τούτου δύναται νὰ χορηγήσῃ σύνταξεις μὲ μικρὸν ἀριθμὸν ἡμερῶν ἐργασίας (μὲ ὀλίγα ἔτη ἀσφαλίσεως) καὶ μὲ μικρὸν ἀσφάλιστρον. Προοδευτικῶς ὅμως κατ' ἔτος πρέπει νὰ αὐξάνῃ τὸ ἀσφάλιστρον καὶ νὰ αὐξάνουν αἱ προϋποθέσεις διὰ νὰ δημιουργηθῇ καὶ τὸ ἀπαραίτητον ἀσφαλιστικὸν ἀπόθεμα, διότι εἰς τὸ παράδειγμά μας μετὰ πάροδον 45 ἐτῶν ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως τοῦ Ὄργανισμοῦ θὰ ἐπέληθῃ σταθεροποίησις τῶν ἡλικιῶν (τοῦ ἀριθμοῦ) τῶν συνταξιούχων καὶ τῶν ἡλικιῶν τῶν ἠσφαλισμένων.

Ἀκριβῶς εἰς τὸν λόγον αὐτὸν ὀφείλεται ἡ εὐκολία ἰδρύσεως νέων ἀσφαλιστικῶν ταμείων.

Τὸ ἐξαγόμενον λοιπὸν συμπέρασμα εἶναι ὅτι τὸ ΙΚΑ δίδει σύνταξεις μὲ ἐλαχίστας χρονικὰς προϋποθέσεις ἀσφαλίσεως, δηλαδή μὲ ἐλάχιστα ἡμερομίσθια καὶ μάλιστα πολὺ ὑψηλὰ καὶ κατὰ πολὺ μεγαλύτερας ἀπὸ ὅλα τὰ Ἀσφαλιστικὰ Ταμεία τῆς χώρας καὶ ἀπὸ τὸ Δημόσιον, ἐν συγκρίσει μὲ τὰ ἔτη ἀσφαλίσεως καὶ τὸ ὕψος τοῦ ἀσφάλιστρον.

Εὐτυχῶς ποὺ τὸ Ν. Δ. 4104)1960 μετέβαλε τὸ καθεστῶς αὐτὸ καὶ ἤρξησε κάπως τὸν ἀριθμὸν ἡμερῶν ἐργασίας ἀπὸ 2.500 εἰς 4.050 οὐχὶ ἀποτόμως ἀλλὰ προοδευτικῶς, διότι προσέθεσεν ἀπὸ 1 Ἰανουαρίου 1962 κατὰ μέσον ὄρον κατ' ἔτος 175 ἡμέρας ἐργασίας μέχρι συμπληρώσεως τοῦ ἀριθμοῦ 4.050.

Διετηρήθη ὅμως καὶ ἡ δυνατότης συνταξιοδοτήσεως μὲ μικρὸν ἀριθμὸν ἡμερῶν

ἐργασίας διὰ τοὺς ἤδη ἠσφαλισμένους τοὺς ἔχοντας ἡλικίαν 48 ἐτῶν.

Περὶ τῶν ἀνωτέρω πείθει καὶ τὸ γεγονός, ὅτι εἰς ἄλλα ταμεία αἱ προϋποθέσεις ἀπονομῆς συντάξεων εἶναι πολὺ ἀσθηραί. Π. χ. ἓνας δημόσιος ὑπάλληλος διὰ νὰ λάβῃ τὸ ἡμισυ τῆς συντάξεώς του, δηλαδή τὰ 25)50 αὐτῆς ἦτοι τὰ 40% τοῦ τελευταίου μισθοῦ του πρέπει νὰ ἐργασθῇ ἐπὶ 25 ἔτη, δηλαδή νὰ πραγματοποιήσῃ ἡμερομίσθια 7.500, τὸ δὲ ἀσφάλιστρον εἶναι 10%. Διὰ νὰ λάβῃ δὲ σύνταξιν πλήρη, ἦτοι τὰ 80% τοῦ μισθοῦ του πρέπει νὰ ἐργασθῇ ἐπὶ 35 ἔτη, δηλαδή 10.000 ἡμερομίσθια. Ἐξαίρεσιν ἀποτελοῦν αἱ γυναῖκες δημόσιοι ὑπάλληλοι, ἔγγαμοι μετὰ ἢ ἀνευ τέκνων, ἀλλὰ καὶ αὐταὶ διὰ νὰ ἀποκτήσουν δικαίωμα συνταξιοδοτήσεως πρέπει νὰ ὑπηρετήσουν ἐπὶ 15 ἔτη ἦτοι νὰ πραγματοποιήσουν 4.500 ἡμερομίσθια, ὁπότε θὰ λάβουν τὰ 15)50 τῆς συντάξεώς των δηλαδή τὰ 24% τοῦ μισθοῦ των.

Τοιαύτας ὑψηλὰς προϋποθέσεις ἔχουν καὶ τὰ ταμεία νομικῶν, τραπεζικῶν, ὑγειονομικῶν, τυπογράφων, Σ.Ε.Κ., παρ' ὅλον ὅτι τὰ ἐν λόγω ταμεία ἔχουν καὶ κοινωνικοὺς πόρους (τὰ γνωστὰ ἐνσημα) καὶ πολὺ μεγαλύτερον ἀσφάλιστρον κλάδου συντάξεων π. χ. Ταμείον Ἀγροτικῆς Τραπεζῆς 10%, Ταμείον ὑπαλλήλων ἐθνικῆς 8% καὶ ἐπιχορήγησιν ὑπὸ τοῦ ἐργοδότη (τῶν Τραπεζῶν), ταμείον Σ.Ε.Κ. 12% κλπ.

Ἄλλὰ καὶ εἰς ἄλλα κράτη τὸ ἀσφάλιστρον κλάδου συντάξεων καὶ αἱ προϋποθέσεις συνταξιοδοτήσεως εἶναι πολὺ μεγαλύτεραι⁽⁹⁾.

Δυτικὴ Γερμανία 14% Σύνταξις 60% τοῦ μισθοῦ μετὰ 40 ἔτη ἀσφαλίσεως καὶ 75% ἐπὶ τοῦ μισθοῦ μετὰ 50 ἔτη ἀσφαλίσεως. Δηλαδή 12.000 ἢ 15.000 ἡμερ.

Γιουγκοσλαβία. Σύνταξις 60% μετὰ 30 ἢ 25 ἔτη ἀσφαλίσεως.

Εἰς ὅλας ὅμως αὐτὰς τὰς χώρας συνεισφέρει καὶ τὸ κράτος καὶ τὰ ἔσοδα τῆς ἀσφαλίσεως εἶναι πολὺ ὑψηλότερα κατὰ ἠσφαλισμένον ἐκ τοῦ λόγου ὅτι ὑπάρχει πλή-

(9) Μ. Π. Γούτου: Τὰ βάρη τῆς κοιν. ἀσφαλίσεως εἰς Δελτ. Ι.Κ.Α. 1958 σελ. 609.

ρης ἀπασχόλησις καὶ τὰ ἡμερομίσθια εἶναι μεγάλα.

β) Ποσὸν συντάξεων.

Τὸ κατώτατον ὄριον συντάξεως τοῦ ΙΚΑ εἶναι δραχ. 625 ἐφ' ὅσον ὁ ἡσφαλισμένος ἔχει πραγματοποιήσει ἄνω τῶν 1.200 ἡμερῶν ἐργασίας ἢ ἡ συνταξιοδότησις του γίνεται λόγω ἀναπηρίας ἐξ ἀτυχήματος καὶ 550 δραχ. ἐφ' ὅσον ἔχει κάτω τῶν 1.200 ἡμερῶν. Τὸ κατώτατον ὄριον συντάξεως θανάτου εἶναι δραχ. 474 ἢ 458 δραχ. κατὰ τὴν ἀνωτέρω διάκρισιν.

Τὸ ὕψος τῆς συντάξεως, ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἡμερομισθίων καὶ τοῦ μισθοῦ τοῦ ἡσφαλισμένου κατὰ τὰ δύο τελευταῖα ἔτη τῆς ἀσφαλίσεώς του, ἐφ' ὅσον δὲ ἐκ τοῦ ὑπολογισμοῦ αὐτοῦ ἡ σύνταξις εἶναι κατωτέρα τῶν ὡς ἄνω ὀρίων, καταβάλλονται τὰ κατώτατα αὐτὰ ὄρια.

Ἐπὶ ἀναπηρίας ἐξ ἀτυχήματος ἀρκεῖ πρὸς συνταξιοδότησιν καὶ μία μόνον ἡμέρα ἐργασίας καὶ ἡ σύνταξις οὐδέποτε εἶναι μικρότερα τῶν 60% τοῦ ἡμερομισθίου τῆς ἡμέρας τοῦ ἀτυχήματος, πολλαπλασιαζομένου ἐπὶ 25.

Διὰ τὴν σύζυγον παρέχεται καὶ ἐπίδομα 287 δραχ. Ἐπίσης παρέχεται ἐπίδομα 20% διὰ τὸ πρῶτον τέκνον, 15% διὰ τὸ δεύτερον καὶ 10% διὰ τὸ τρίτον.

Ἡ βασικὴ σύνταξις κυμαίνεται ἀπὸ 28% τοῦ τεκμαρτοῦ ἡμερομισθίου τῆς μισθολογικῆς κλάσεως εἰς τὴν ὁποίαν ἀνήκει ὁ ἡσφαλισμένος κατὰ τὰ δύο τελευταῖα ἔτη πολλαπλασιαζόμενον ἐπὶ 25 μέχρι 98%. Τὸ 28% δίδεται εἰς τοὺς ἡσφαλισμένους τῆς 1ης μισθολογικῆς κλάσεως (τεκμαρτοῦ ἡμερομισθίου 210 δραχ.) καὶ τὸ ποσοστὸν αὐτὸ ἀνέρχεται προοδευτικῶς κατὰ κλάσιν καθὼς κατέρχεται ἡ κλίμαξ τῆς κλάσεως μέχρι τοῦ ποσοστοῦ 98% διὰ τὴν 1ην κλάσιν (τεκμαρτὸν ἡμερομίσθιον 20 δραχ.). Εἰς ἡμερομίσθιον π. χ. 50 δραχ. καὶ 4.200 ἡμερομισθίων (14 ἔτη ἐργασίας) ἀντιστοιχεῖ σύνταξις 670 δραχ. σὺν 287 ἐπίδ. συζύγου. Συνολ. σύνταξις δραχ. 957. Εἰς μισθὸν 2000 δραχ. μετὰ τὰ αὐτὰ ἔτη ἐργασίας ἀντιστοιχεῖ σύνταξις 1.010 δραχ. σὺν ἐπίδ. συζύγου 287 συνολ. σύνταξις 1.297 δραχ.

Βεβαίως τὸ ποσὸν τῆς συντάξεως δὲν συνδέεται αὐστηρῶς μετὰ τὸ ποσὸν τῶν ἀσφαλιστικῶν εἰσφορῶν, διότι ἐὰν συνεδέετο, τότε οἱ ἔχοντες μεγάλους μισθοὺς καὶ σταθερότητα ἀπασχολήσεως θὰ ἐδικαιούνητο μεγάλων συντάξεων, ἐνῶ πολλοὶ πιθανὸν νὰ μὴ ἤξιοῦντο νὰ λάβουν ποτὲ τίποτε. Διὰ τοῦτο ἡ ἀναλογιστικὴ θεμελίωσις τῆς κοινωνικῆς ἀσφαλίσεως εἶναι τοιαύτη, ὥστε οἱ πτωχότεροι νὰ τυγχάνουν γενναιοτέρας μεταχειρίσεως καὶ νὰ λαμβάνουν περισσότερα ἀπὸ ὅσα θὰ ἐλάμβανον βάσει τῶν ὅσων εἰσέφερον. Τὸ χαρακτηριστικὸν αὐτὸ εἶναι κοινὸν εἰς ὅλα τὰ συστήματα τῆς κοινωνικῆς ἀσφαλίσεως ὅλων ἀνεξαιρέτως τῶν κρατῶν καὶ ὑποβοηθεῖ εἰς τὴν ἀναδιανομὴν τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος.

γ) Ἀριθμὸς συνταξιούχων καὶ κατανομὴ αὐτῶν βάσει πραγματοποιηθέντων ἡμερομισθίων.

Ὁ ἀριθμὸς τῶν συνταξιούχων ἀνῆρχετο τὸ παρελθὸν ἔτος εἰς 85.000. Ἐξ αὐτῶν τὰ 36% εἶχον συνταξιοδοτηθῆ μετὰ ὀλιγώτερα τῶν 1.200 ἡμερομισθίων (4 ἐτῶν ἐργασίας), 34% μετὰ ἡμερομίσθια 1.200 ἕως 2.500 (4-6 1)2 ἔτη ἐργασίας), 26% μετὰ 2.500 ἕως 4.500 ἡμερομίσθια (6 1)2 ἕως 15 ἔτη ἐργασίας) καὶ μόνον τὰ 4% τῶν συνταξιούχων εἶχον χρόνον ἀσφαλίσεως ἄνω τῶν 4.500 ἡμερομισθίων μέχρι 6.600 ἡμερομισθίων δηλαδὴ ἀσφάλισιν 15 ἕως 22 ἐτῶν. Σήμερον δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ὑπάρχη ἡσφαλισμένος πλήρως καὶ συνεχῶς ἀπασχολούμενος ὁ ὁποῖος νὰ ἔχη πλέον τῶν 6.900 ἡμερῶν ἐργασίας, διότι ἀπὸ τῆς ιδρύσεως τοῦ ΙΚΑ ἔχον παρελθεῖ μόνον 23 ἔτη (23×300 ἡμ.). Αὐτὸ δὲ τὸ μικρὸν ποσοστὸν τῶν συνταξιούχων ἴσως εἶναι τὸ μόνον, τὸ ὁποῖον δικαίως συνταξιοδοτεῖται βάσει τῆς ἀσφαλιστικῆς ἀρχῆς καὶ πρέπει νὰ ἔχη παράπονον διὰ τὸ ὕψος τῆς συνταξιοδοτήσεώς του, ἐὰν βεβαίως οἱ εἰς τὸ ποσοστὸν αὐτῶν ἀνήκοντες συνταξιούχοι εἶχον μεγάλων μισθῶν⁽¹⁰⁾.

(10) Δ. Ζαπατίνα: Ἐκθεσις στατιστικῶν στοιχείων ἐπὶ τοῦ ἔργου τοῦ Ι.Κ.Α. εἰς Δελτ. Ι.Κ.Α. 1959 σελ. 212.

V. Μειονεκτήματα τῆς ἑλληνικῆς κοινωνικῆς ἀσφάλισως.

Ὅπως εἶναι ὀργανωμένη ἡ κοινωνικὴ ἀσφάλισις παρ' ἡμῖν παρουσιάζει μειονεκτήματα, ὡς κάτωθι:

1) Διασπορὰν τῆς ἀσφάλισως εἰς μέγαν ἀριθμὸν ἀσφαλιστικῶν φορέων (περίπου 200) πολλοὶ τῶν ὁποίων εἶναι ὄχι μόνον ἀντιοικονομικοί, ἀλλὰ στεροῦνται καὶ ἀναλογιστικῶν βάσεων. Οἱ πλείστοι ἐξ αὐτῶν ἔχουν ἀτελῆ ὀργανώσιν, ὑψηλὰ ἀσφάλιστρα καὶ ὑψηλὰ ἔξοδα διοικήσεως καὶ ἐπομένως μικρὰς παροχάς⁽¹¹⁾. Ἀντιθέτως, τὰ ἔξοδα διοικήσεως τοῦ ΙΚΑ ἔχουν φθάσει μέχρι τοῦδε μόνου εἰς 8,51% ἐπὶ τῶν ἐσόδων, ἐνῶ ὑπὸ τοῦ νόμου καθορίζονται κατ' ἀνώτατον ὄριον εἰς 10%⁽¹²⁾.

Θὰ ἦτο δυνατόν νὰ ἐνοποιηθῶν ὅλα τὰ ἀσφαλιστικὰ Ταμεῖα καὶ ὅλα αἱ ὑγειονομικαὶ ὑπηρεσίαι τοῦ κράτους εἰς δύο ὀργανισμούς, ἓνα διὰ τὴν παροχὴν συντάξεων καὶ ἓνα διὰ τὴν παροχὴν ἰατροφαρμακευτικῆς καὶ νοσοκομειακῆς περιθάλψεως, εἰς τοὺς ὁποίους νὰ ὑπάγονται ὅλοι ἀνεξαιρέτως οἱ Ἕλληνες.

2) Μεγάλην ἀνομοιομορφίαν τόσον εἰς τὸ ὕψος καὶ τὰς προϋποθέσεις ἀπονομῆς παροχῶν, καθὼς καὶ εἰς τὸν κύκλον δικαιουμένων προσώπων καὶ ἐκεῖ ἀκόμη ὅπου αἱ συνθήκαι εἶναι αἱ αὐταί.

3) Ἄδικον κατανομὴν τῶν κοινωνικῶν πόρων καὶ μάλιστα κατὰ τρόπον ἀντίστροφον πρὸς τὴν ἀπορίαν τῶν κοινωνικῶν στρωμάτων. Τοὺς κοινωνικοὺς αὐτοὺς πόρους, οἱ ὁποῖοι ἐπιπίπτουν ἐπὶ τῆς ὀλίγητος, τοὺς καρποῦνται μόνον ὀλίγα ταμεῖα εἰς τὰ ὁποῖα εἶναι ἠσφαλισμένοι ἐλεύθεροι ἐπαγγελματίαι ἢ καὶ ὑπάλληλοι, ἂν καὶ τοὺς καταβάλλουν, λόγω τῆς καθολικότητός των, καὶ οἱ ἄποροι ἀκόμη.

Π. χ. ἔχουν καθιερωθῆ ἔνσημα ὑπὲρ τοῦ Ταμεῖου Συντάξεων Νομικῶν (δικηγό-

ρων-δικαστῶν κλπ.), ὑπὲρ τοῦ Ταμεῖου Συντάξεων καὶ Ἀσφάλισως Ὑγειονομικῶν (ιατρῶν, φαρμακοποιῶν, ἐπιστημόνων μαιῶν) ὑπὲρ τοῦ Ταμεῖου Συντάξεων Μηχανικῶν, ὑπὲρ τοῦ Ταμεῖου Ἀσφάλισως Κλήρου Ἑλλάδος, ὑπὲρ τοῦ Μετοχικοῦ Ταμεῖου Στρατοῦ, ὑπὲρ τοῦ Ταμεῖου Συντάξεων τῶν ἀνδρῶν τῆς Ἑλληνικῆς Βασιλικῆς Χωροφυλακῆς κλπ.

Ἐκτὸς τῶν ἐνσήμων ἔχει θεσπισθῆ καὶ εἰδικὸν τέλος, εἰδικὴ δηλαδὴ φορολογία ὑπὲρ ὀρισμένων ταμείων ὅπως ὑπὲρ τοῦ Γ.Σ.Α.Τ. ἐπὶ τῆς ἀξίας τῶν εἰσαγομένων καὶ κυκλοφορούντων ἰδιοσκευασμάτων, ὑπὲρ τοῦ Ταμεῖου Τυπογράφων ἐπὶ τῆς παραγωγῆς τοῦ χαρτοῦ, ὑπὲρ τοῦ Ταμεῖου Αὐτοκινητιστῶν ἐπὶ τῆς καταναλισκομένης βενζίνης, ὑπὲρ τοῦ Ταμεῖου Σ.Ε.Κ. ἐπὶ τῶν εἰσιτηρίων, ὑπὲρ τοῦ Ταμεῖου Ἀρτεργατῶν ἐφ' ἐκάστης ὁκῆς ἀλεθόμενου σίτου καὶ παραγομένου ἄρτου κλπ.

Οὕτω παρουσιάζεται τὸ παράδοξον φαινόμενον, πτωχότατος ἀγρότης τῆς παραμεθορίου περιοχῆς, ὅστις καίτοι εἶναι πιθανὸν οὐδέποτε νὰ παραστῆ ἀνάγκη νὰ καταφύγῃ εἰς δικηγορικὴν συνδρομὴν, ἐν τούτοις νὰ πληρῶνῃ διὰ τὴν σύνταξιν τῶν εἰς τὰς πόλεις διαμενόντων δικηγόρων, διότι π. χ. δὲν ἐκδίδεται ληξιαρχικὴ πράξις γεννήσεως τοῦ τέκνου του ἀνευ χαρτοσημάνσεως διὰ ἔνσημον τοῦ Ταμεῖου Συντάξεων Νομικῶν. Ἐπίσης καταβάλλει διὰ τὴν σύνταξιν τοῦ ἱατροῦ, φαρμακοποιοῦ, μηχανικοῦ τῆς ἐπαρχίας του καίτοι συμβάλλεται ἐλευθέρως μὲ ὀρισμένους ἐξ αὐτῶν καὶ παρ' ὅλον ὅτι ἐπὶ τέλους πάντες οὗτοι ἀνήκουν εἰς τὴν τάξιν τῶν ἐλευθέρων ἐπαγγελματιῶν καὶ θὰ ἠδύναντο, λόγω τῆς οἰκονομικῆς των θέσεως, νὰ καταβάλλουν ἐξ ἰδίων καὶ μάλιστα εὐκόλως τὰς εἰσφορὰς διὰ τὴν σύνταξιν των. Ἀποτελέσμα τῆς τακτικῆς αὐτῆς εἶναι νὰ συντελῆται ἡ ἀναδιανομὴ τοῦ εἰσοδήματος ὑπὲρ τῶν οἰκονομικῶς ἰσχυροτέρων.

Πάντως διὰ τὴν μᾶζαν τῶν ἐργατῶν ποὺ ἀσφαλίζονται εἰς τὸ ΙΚΑ οὐδεμία ὑπάρχει κοινωνικὴ εἰσφορὰ ἢ κρατικὴ ἐνίσχυσις καὶ ὅλα τὰ ἔσοδα τοῦ ΙΚΑ προέρχονται ἐκ τῶν κρατήσεων ἐπὶ τῶν μι-

(11) Β. Βογιατζῆ: Παραδόσεις ἐφηρμοσμένης κοινωνικῆς πολιτικῆς.

(12) Τὰ ἔξοδα διοικήσεως τοῦ Ι.Κ.Α. ἀνῆλθον τὸ ἔτος 1951 εἰς 8,49%, τὸ 1956 εἰς 8,47%, τὸ 1958 εἰς 8,51%, τὸ 1959 εἰς 8,45% καὶ τὸ 1960 κατῆλθον εἰς 7,54%. (Ἐπιθεώρησις Δικαίου Κοιν. Ἀσφάλισως 1961, σ. 216).

σθῶν τῶν ἠσφαλισμένων του, δηλαδή ἐκ τοῦ ἰδρώτος των⁽¹³⁾.

4) Ὑποαπασχόλησις ἥτις μειώνει σημαντικῶς τὰ ἔσοδα τῆς ἀσφαλίσεως. Ὁ κάθε ἠσφαλισμένος πραγματοποιεῖ ἐτησίως μόνον περὶ τὰ 200 ἡμερ. ἀντὶ τῶν 300.

5) Χαμηλὰ ἡμερομίσθια. Τὸ μέσον ἡμερομίσθιον εἶναι δραχ. 50-55. Εἰς ἄλλας χώρας ὅπου βλέπομεν νὰ εὐδοκιοῦν καλύτερον αἱ κοινωνικὰ ἀσφαλίσεις καὶ πλήρης ἀπασχόλησις ὑπάρχει καὶ μεγάλα εἶναι τὰ ἡμερομίσθια καὶ τὸ κράτος συνεισφέρει.

6) Δὲν εἰσφέρουν τὰ πλούσια κοινωνικὰ στρώματα. Εἰς ἄλλα κράτη φορολογοῦνται ὅλα τὰ εἰσοδήματα πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν κοινωνικῶν ἀσφαλίσεων, διότι ἔχει κατανοηθῆ, ὅτι ἡ λειτουργία τῆς κοινωνικῆς ἀσφαλίσεως ἀποτελεῖ ἐθνικὴν ἀνάγκην. Εἰς τὴν πατρίδα μας οὐδόλως συμμετέχουν εἰς τὰ βάρη τῆς κοινωνικῆς ἀσφαλίσεως οἱ ἀπασχολούμενοι εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις των περισσότερον κεφάλαιον καὶ ὄχι ἐργασίαν.

(13) Ὁ μόνος κοινωνικὸς πόρος ὑπὲρ τοῦ Ι.Κ.Α. εἶναι α) 0,25 λεπτὰ ἐπὶ τῆς τιμῆς τοῦ ἄλατος, τῆν ὁποῖαν ἄλλοτε εἰσέπραττε τὸ Ταμεῖον μεταλλευτῶν καὶ διετηρήθη πρὸς ἀντιμετώπισιν τῆς ἐπιβαρύνσεως τοῦ Ι.Κ.Α. ἐκ τῆς συγχωνεύσεως τοῦ ταμεῖου αὐτοῦ κατὰ τὸ ἔτος 1956. β) 1% ἐπὶ ἐξαγομένου καὶ καταναλισκόμενου καπνοῦ, ὡς καὶ ἐπὶ τοῦ ἐνιαίου φόρου καπνοῦ πρὸς ἀντιμετώπισιν τῆς ἐπιβαρύνσεως ἐκ τῆς συγχωνεύσεως τοῦ ταμεῖου Καπνεργατῶν καὶ γ) 0,05 ἐπὶ τῆς τιμῆς τῶν εἰσιτηρίων λεωφορείων Η.Ε.Μ. πρὸς ἀντιμετώπισιν τῆς ἐπιβαρύνσεως τοῦ Ι.Κ.Α. ἐκ τῆς συγχωνεύσεως τοῦ ταμεῖου προσωπικοῦ Η.Ε.Μ.

Ἀντιθέτως τὰ 47% τῶν ἐσόδων τοῦ ΤΣΑ Ὑγειονομικῶν, τὰ 65% τοῦ Τ.Σ. Νομικῶν, τὰ 36% τοῦ Ταμεῖου Προνοίας δικηγόρων Ἀθηνῶν (καὶ κατ' ἀναλογίαν καὶ τῶν ἄλλων Πρωτοδικείων) τὰ 11% τῶν ἐσόδων τοῦ Ταμεῖου Συντάξεων Μηχανικῶν, τὰ 53% τῶν ἐσόδων τοῦ Ταμεῖου Ὑπαλλήλων Ἀστυνομίας Πόλεων καὶ τὸ πλεῖστον τῶν ἐσόδων πολλῶν ἄλλων Ταμείων προέρχονται ἐκ τῆς ἐπιβαρύνσεως τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου διὰ τῆς καθιερώσεως τῶν γνωστῶν ἰατροσήμων, μηχανοσήμων, εἰδικῶν ἐνοσήμων τῶν ἐνόπλων δυνάμεων, Μ.Τ.Σ., Ἀστυνομίας πόλεων, Τ. Σ. Νομικῶν, Τ.Ε.Β.Ε. καὶ ἄ. (Βλ. Ἰωάννου Φράγκου «Οἱ φόροι ὑπὲρ τρίτων ἐν Ἑλλάδι» Ἀθήναι 1960 σελ. 42 ἐπ. καὶ Ι. Ν. Κούλη, Εἰσαγωγή εἰς τὴν σύγχρονον θεωρίαν περὶ φόρου).

Ἄλλαι δυσχέρειαι δὲ μαλῆς λειτουργίας τοῦ Ι.Κ.Α.

Πλὴν τῶν ὡς ἄνω παγίων καὶ γενικῆς φύσεως μειονεκτημάτων ποὺ παρουσιάζει ἡ Κοινωνικὴ ἀσφάλις εἰς τὴν Πατρίδα μας διὰ τὸ Ι.Κ.Α. παρουσιάσθησαν καὶ αἱ κάτωθι δυσχέρειαι, αἱ ὁποῖαι ἠμπόδισαν τὴν κανονικὴν λειτουργίαν του⁽¹⁴⁾.

1) Συγχώνευσις 15 χρεωκοπημένων ἀσφαλιστικῶν ταμείων μὲ ἀποτέλεσμα χωρὶς σχεδὸν καμμίαν ἀναπαροχὴν νὰ ἀναλάβῃ τὸ Ι.Κ.Α. τὴν συνταξιοδότησιν χιλιάδων συνταξιούχων τῶν ταμείων αὐτῶν. Μόνον ἡ ἐκ τῆς συγχωνεύσεως τοῦ Τ.Α.Κ. ἐπιβαρύνσις ἀνέρχεται ἐτησίως εἰς 82 ἑκατ. ἐναντι ἐσόδων 32 ἑκατ. τοῦ κλάδου τούτου.

2) Συγχώνευσις εἰς τὸ Ι.Κ.Α. τοῦ ταμείου Ἄνεργίας τὸ ἔτος 1951. Ὁ κλάδος οὗτος συγχωνευθεὶς εἰς τὸ Ι.Κ.Α. ἀπὸ τοῦ ἔτους 1951 ἕως 1954 ἄφησε ἔλλειμμα 50 ἑκατ. δραχμῶν.

3) Ὑποχρεωτικὴ κατάθεσις τῶν ἀποθεματικῶν του κατὰ τὸ παρελθὸν εἰς τὴν Τράπεζαν τῆς Ἑλλάδος ἐναντι τοῦ ἐξουτελιστικοῦ ἐπιτοκίου τῶν 4%. Τοιοῦτοτρόπως τὸ Ι.Κ.Α. ἐπιστοδότησε τὴν οἰκονομίαν, ἀλλὰ οὐδὲν μέτρον ἐλήφθη διὰ τὴν ἀξιοποίησιν τῶν ἀποθεμάτων του ἢ διὰ τὴν διατήρησιν τῆς ἀγοραστικῆς ἀξίας των. Εἰς ἄλλα ὅμοια Κράτη ὡς σημειωθῆ διὰ τὴν ἀποθεμάτων τῶν ἀσφαλ. ὁργανισμῶν ἔχει ἰδρυθῆ ἐιδικὴ Τράπεζα, π. χ. Τράπεζα ἐργαζομένων καὶ μὲ τὰ κέρδη διαχειρίσεως τῶν χρημάτων βελτιώνονται αἱ συντάξεις καὶ αἱ ἄλλαι παροχαί, ἢ ἀντιμετωπιζοῦνται τὰ ἔξοδα ἀποκαταστάσεως τῶν ἀναπήρων. Ἡ χρηματοδοτοῦνται ὠρισμένα παραγωγικὰ ἔργα ἢ ἐπιχειρήσεις κοινῆς ὠφελείας. Πάντως τώρα ἀποθεματικὰ δὲν ὑπάρχουν καὶ διὰ τὸν λόγον αὐτὸν τὸ ζήτημα ἔχει χάσει τὴν σημασίαν του⁽¹⁵⁾.

4) Κατὰ τὸν πόλεμον 1940-41 ἔθεσε εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ ἔθνους 450 ἑκατ. δραχμῶν.

(14) Σύντομος ἀπολογισμὸς πεπραγμένων Ι.Κ.Α. εἰς Δελτ. Ι.Κ.Α. 1959 σελ. 194.

15) Εὐάγ. Τσουκάτου: Κοινωνικὰ Ἀσφαλίσεις καὶ Συντάξεις εἰς Δελτ. Ι.Κ.Α. 1959 σελ. 101.

5) Ἐξανέμισις ἀποθεματικῶν λόγων τῆς κατοχῆς, ὥστε εἰς τὴν πραγματικότητά τοῦ ΙΚΑ νὰ ἔχη ἔσοδα 15 μόνον ἐτῶν, ὑποχρεώσεις ὅμως ἀσφαλιστικοῦ ὄργανισμοῦ 22 ἐτῶν.

6) Ὑποτίμησις τῆς δραχμῆς κατὰ τὸ ἔτος 1953, ἥτις τὸ ἐξημίωσε περὶ τὰ 200 ἑκατομ.

7) Τὸ μέγεθος τῶν κατὰ τὴν τελευταίαν ὀκταετίαν καθυστερημένων ἀσφαλιστικῶν εἰσφορῶν ἐκ μέρους τῶν ἐργοδοτῶν ἀνερχόμενον εἰς 600 ἑκατομμύρια δραχμῶν.

8) Χαριστικά διατάξεις συνταξιοδοτήσεως. Χαλαρότης ἀναγνώρισεως ἡμερομισθίων.

9) Ἐλλειψις οἰασδήποτε μέχρι σήμερον κρατικῆς ἐνισχύσεως παρ' ὅλον ὅτι διὰ τοῦ Α. Ν. 1846)51 (ἄρθρ. 24) ἐθεσπίσθη ὀπως ἀπὸ τοῦ οἰκονομικοῦ ἔτους 1953-1954 ἀναγράφεται εἰς τὸν κρατικὸν προϋπολογισμὸν εἰδικὴ πίστωσις ἀποτελοῦσα εἰσφορὰν τοῦ κράτους ὑπὲρ τοῦ ΙΚΑ.

Τελικὸν Συμπέρασμα.

Ὁ θεσμός τῶν κοινωνικῶν ἀσφαλίσεων εἶναι ἐπωφελῆς δι' ὁλόκληρον τὸ ἔθνος, διότι καταμερίζει εἰς τὸ σύνολον τῆς κοινωνίας τὸν κίνδυνον, τὸν ὅποιον διατρέχει τὸ ἄτομον νὰ στερηθῇ τοῦ εἰσοδήματός του εἴτε προσωρινῶς, λόγῳ ἀσθενείας καὶ ἀναπηρίας, εἴτε διαρκῶς λόγῳ γήρατος καὶ μονίμου ἀναπηρίας.

Ἐπίσης, ὡς εἶναι ὀργανωμένη παρ' ἡμῶν ἡ κοινωνικὴ ἀσφάλις, προστατεῖ τὴν ὑγείαν τῶν ἐργαζομένων με ἀποτέλεσμα νὰ ἀποβαίῃ τοῦτο ἐπωφελῆς διὰ τὴν ἐθνικὴν οἰκονομίαν. Ἐὰν ἔλειπαν αἱ κοινωνικαὶ ἀσφαλίσεις, αἱ χιλιάδες τῶν ἀναπήρων, τῶν ἀσθενῶν καὶ τῶν συνταξιούχων θὰ κατέληγαν εἰς τὴν κοινωνικὴν πρόνοιαν με ὅλας τὰς ἐνδεχομένας διὰ τὸ φιλότιμόν των μειώσεις. Με τὴν δικαστικῶς προστατευομένην ἀξίωσιν πρὸς περιθάλψιν, συνταξιοδότησιν καὶ γενικῶς συνδρομῆν, τὴν ὅποιαν καθιεροῦν αἱ κοινωνικαὶ ἀσφαλίσεις, τὰ πλήθη τῶν ἐργατικῶν μαζῶν δὲν εὐρίσκονται εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ ταπεινοῦνται ὅπως ἄλλοτε καὶ νὰ ἐκλιπαροῦν ὡς πένητες μίαν βοήθειαν. Δὲν ἐξαρτῶνται πλέον ἀπὸ τὰ ἐ-

πισφαλῆ φιλάνθρωπα αἰσθήματα τῶν οἰκονομικῶς ἰσχυροτέρων εἰς τὰς δυσκόλους στιγμὰς τῆς ζωῆς των καὶ δὲν αἰσθάνονται ὡς παρὰ ἐν μέσῳ τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου.

Διὰ τῶν παροχῶν τῶν κοινωνικῶν ἀσφαλίσεων γίνεται ἀναδιανομὴ τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος καὶ ὑπὲρ τῶν ἀπομάχων τῆς ἐργασίας ἐξασφαλίζεται ἓνα ἐλάχιστον ὄριον συντηρήσεως.

Γενικῶς κοινωνικὴ ἀσφάλις σημαίνει ἀγάπη πρὸς τὸν ἄνθρωπον. Ὁ θεσμός εἶναι καθ' ὁλοκληρίαν χριστιανικός, ἀφοῦ εἶναι συνέπεια τῆς κοινωνικῆς ἀλληλεγγύης, τοῦ σεβασμοῦ τῆς ἀνθρωπίνης ἀξιοπρεπειᾶς, τῆς ἀρχῆς τῆς ἰσότητος καὶ πραγματοποιήσεως τῆς ἰδέας τῆς κοινωνικῆς δικαιοσύνης⁽¹⁶⁾.

Πρὸς εὐδόωσιν τοῦ σκοποῦ πρέπει νὰ πρυστανεύσιν ἰδανικὰ κοινωνικά, πνεῦμα κοινωνικόν, δηλαδή πνεῦμα χριστιανικόν εἰς τὴν θέσιν τοῦ ἐπικρατοῦντος σήμερον ἀτομιστικοῦ πνεύματος.

Ἄλλωστε ἡ ἐπαφὴ με τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Κυρίου, τὸ ὅποιον εἶναι κήρυγμα ἀγάπης, δὲν ἠμπορεῖ νὰ δικαιολογήσῃ τὴν κοινωνικὴν μας ἀδιαφορίαν καὶ οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας μας, οἱ πρῶτοι αὐτοὶ ἀνθρωπισταί, τὸ ἀπέδειξαν διὰ τῶν πράξεών των⁽¹⁷⁾.

Καιρὸς εἶναι πλέον καὶ οἱ σύγχρονοι χριστιανοί, καὶ μάλιστα οἱ Ἕλληνες χριστιανοί, νὰ τεθοῦν πρωτοπόροι τῶν κοινωνικῶν ἰδανικῶν καὶ σταυροφόροι παρομοίων θεσμῶν τοὺς ὁποίους νὰ φροντίσουν νὰ ἐμπνεύσουν καὶ νὰ ἐνισχύσουν με τὸ εὐαγγελικὸν μήνυμα τῆς ἀγάπης εἰς ὅλας τὼν τὰς ἐκδηλώσεις.

Κ. Δ. ΑΡΓΥΡΙΟΥ

(16) Σωτ. Ἀγαπητῆδη: Τὰ χριστιανικὰ πλαίσια τῆς οἰκονομικῆς πολιτικῆς. Περιοδικὸν «Ἀκτίνας», 1956, σελ. 397.

(17) Χρ. Ἀγαλλοπούλου: Οἱ Τρεῖς Ἱεράρχαι καὶ ἡ κοινωνικὴ πολιτικὴ. Βλέπε ὑπόσ. I εἰς I μέρος τοῦ ἀρθροῦ, δημοσιευθὲν εἰς προηγούμενον τεύχος, σελ. 220.

Ἰανουάριος τοῦ 1945. Ἡ Ἑλλάδα ἔχει πιά ἐλευθερωθῆ ἀπὸ τὴν ἐχθρική Κατοχή. Ἐχει γλυτώσει καὶ ἀπὸ τὸν «πρῶτο γύρο» τῆς κομμουνιστικῆς ἐπιθέσεως.

Μένει ὁμως τοῦτος ὁ πολύπαθος λαὸς ὄρφανός ἀπὸ κάθε λογῆς πνευματικῆ ἡγεσία. Πεντάρφανος. Κανένας ἀπὸ ἐκείνους ποὺ διεκδικοῦσαν (στοὺς ἡσυχούς καιροὺς) τὸν τίτλο τοῦ «πνευματικοῦ ἡγέτη» δὲν βρίσκεται τώρα κοντά του. Γιὰ νὰ τοῦ δώση, ἄλλωστε, τί; Ὡς τώρα ἡ «πνευματικῆ ἡγεσία» ἦταν δούλη στὸν ὕλισμό, στὴν ἄρνησι κάθε πνευματικῆς ἀξίας καὶ ἐπομένως στείρα.

Ἐπῆρχαν ὁμως οἱ «χριστιανοὶ» τῆς Ἑλλάδας. Ἐπῆρχε τὸ λαμπρὸ ἔργο τῆς χριστιανικῆς ἀναγεννήσεως, ποὺ εἶδαμε στὰ προηγούμενα δημοσιεύματα τούτης τῆς στήλης. Ἐπῆρχε καὶ ἡ ἐπιστροφή τοῦ λαοῦ μας στὴν πίστι τῶν πατέρων του. Δὲν θᾶπρεπε λοιπὸν αὐτοὶ οἱ «πιστοὶ» νὰ ἡγηθοῦν τῶν «καλῶν ἔργων» τῆς πολιτιστικῆς ἀνοικοδομήσεως;

★

Ἡ ἡγεσία τῶν «Ἀκτίνων», εἶχε ἀπὸ πολλὰ χρόνια προετοιμάσει τὴν θεωρία γιὰ ἓνα χριστιανικὸ πολιτισμὸ. Οἱ ἰδέες ποὺ βρῆκαν τὸ 1949, θερμοτάτη διεθνή ἀπήχησι, διατυπωμένες στὸ βιβλίον «Towards a Christian Civilisation» ἦσαν ἤδη ἀπὸ τὸ 1945, στὴ διάθεσι τῆς ἑλληνικῆς χριστιανικῆς προσπάθειας. Ἐπῆρχε ἡ θεωρία, γιὰ νὰ θεμελιωθῆ σ' αὐτὴ τὸ ἔργο ποὺ ζητοῦσε ἡ καινούργια ἐποχή.

Βλέποντας αὐτὲς τὶς εἰννοϊκὲς περιστάσεις, οἱ «Ἀκτίνες» εἰσηγήθησαν στὸ χριστιανικὸ ἔργο μιὰν εἰδικὴν προσπάθεια βοήθειας στὸν λαὸ μας. Ὁνομάσθηκε «Κίνησις χριστιανικοῦ πολιτισμοῦ» (Κ. Χ. Π.). Σκοπὸς τῆς ἦταν ἡ ἐπιστράτευσις τῶν χριστιανῶν στὸ ἔργο τῆς πολιτιστικῆς ἀνοικοδομήσεως τῆς ἑλληνικῆς πατρίδας ποὺ ἐπέστρεψε πάλι στὴν Πίστι.

«...Κάθε Χριστιανὸς εἶναι ὑπεύθυνος νὰ συντελέσῃ εἰς τὴν διαμόρφωσιν ἑνὸς πολιτισμοῦ βασιζομένου, πράγματι, εἰς τὰς χριστιανικὰς ἀρχάς, ἑνὸς πράγματι χριστιανικοῦ πολιτισμοῦ...

Κάθε χριστιανὸς εἶτε ἄνδρας εἶτε γυναῖκα, εἶτε παιδάκι, εἶτε σοφός, εἶτε χειρῶναξ ἔχει ὄχι μόνον τὴν ὑποχρέωσιν ἀλλὰ καὶ τὴν δυνατότητα νὰ γίνῃ ἐργάτης χριστιανικοῦ πολιτισμοῦ καὶ μὲ αὐτὸ ἐργάτης τῆς σωτηρίας τῆς πατρίδος του, διὰ τοῦ μόνου Σωτῆρος, τοῦ Χριστοῦ...

...Διὰ νὰ στερεωθῇ καὶ ὀλοκληρωθῇ ἡ ἐπιστροφή. Διὰ νὰ γίνῃ ζωντανὴ καὶ ἐμπρακτος καὶ νὰ ὀδηγήσῃ ἀνάμεσα ἀπὸ τὰς δυσχερεῖας τῶν καιρῶν, εἰς τὴν λύτρωσιν, εἰς τὴν ζωὴν καὶ τὴν εὐτυχίαν ποὺ ταιριάζει εἰς τὸν νέον ἄνθρωπον, τὸν κατὰ Χριστὸν ἄνθρωπον...».

Μὲ τούτα τὰ λόγια καὶ ἄλλα γεμᾶτα πόθο γιὰ τὴν καινούργια Ἑλλάδα ἐκυκλοφόρησε, γραμμένη ἀπὸ τὸν Μελίτη μίᾳ πρόσκλησις θὰ τὴν ἐλέγαμε, πρὸς τὸν χριστιανικὸ κόσμον τῆς Ἑλλάδας. Δημοσιεύθηκε πρῶτα ἀνώνυμα, μὲ τὸν τίτλον «Συνεργοὶ Θεοῦ» στὸ φύλλον τοῦ Φεβρουαρίου τῆς «Ζωῆς». Ἐπειτα ἀνάτυπο τοῦ κεϊμένου μοιράσθηκε ἀπὸ εἰδικούς ἀπεσταλμένους (ποὺ ἔδιναν καὶ προφορικὰς ἐξηγήσεις) στοὺς ἀναγνώστες τῆς «Ζωῆς» καὶ τῶν «Ἀκτίνων» ἑνὸς τομέως τῶν Ἀθηνῶν. Κατὰ τεκμήριον, ὅσοι παρακολουθοῦσαν τὸν χριστιανικὸ τύπον, ἔπρεπε νὰ ἦσαν καὶ πνευματικὰ ὀριμώτεροι γιὰ ἓνα τέτοιο ξεκίνημα. Ἀπὸ τὸ σύνολον τῶν Ἀθηναίων ἀναγνωστῶν, ἐκλήθησαν, μὲ τὸν παραπάνω τρόπο, δοκιμαστικά, μόνον ὅσοι κατοικοῦσαν στὶς συνοικίες Ἰπποκράτους, Ἐξαρχείων, Νεαπόλεως.

Ἐπειτα, στὰ πρόσωπα αὐτὰ, καθὼς καὶ στοὺς ἄλλους, τακτικούς συνεργάτας τοῦ χριστιανικοῦ ἔργου, ἐδόθηκε μιὰ μορφωτικὴ σχετικὴ εὐκαιρία. Μποροῦσαν νὰ παρακολουθήσουν μιὰ σειρὰ διαλέξεων τοῦ Π. Μελίτη, μὲ κεντρικὸν θέμα τὴν χριστιανικὴν ἀποψιν στὰ προβλήματα τοῦ πολιτισμοῦ. Ἐνας μεγάλος ἀριθμὸς ἐπιστημῶ-

νων παρηκολούθησαν τὶς ὁμιλίες ἐκεῖνες.

Μετὰ τὴν γενικὴ θεώρησι τῆς ἐποχῆς μας τὴν αἰτιολόγησι τῆς διεθνοῦς καταστροφῆς καὶ τὴν κριτικὴ τοῦ Χριστιανισμοῦ, παρουσιάζονταν στὸν ἀκροατὴ τὰ στοιχεῖα τοῦ χαρακτηριζόντων τὸν ἔμπροσθο, συγχρονισμένο, καθοδηγητικὸ Χριστιανισμό. Ἐμελετήθησαν ἔπειτα εἰδικώτερα θέματα, ἢ διαμόρφωσις τῆς χριστιανικῆς προσωπικότητος, οἱ ἀξίες τοῦ πολιτισμοῦ κάτω ἀπὸ τὸ χριστιανικὸ φῶς.

Ἄλλοι συνεργάτες ἀνέλαβαν νὰ ἐνημερώσουν σχετικὰ τὶς ὑπόλοιπες κατηγορίαι τῶν φίλων τοῦ χριστιανικοῦ ἔργου. Κοντὰ στίς θεωρητικὰς αὐτὰς εὐκαιρίας, ὅσοι ἐδήλωναν τὴν ἐπιθυμίαν τους νὰ δουλέψουν μετὰ αὐτὸ τὸ πνεῦμα, μποροῦσαν νὰ ἐνταχθοῦν σὲ «κύκλους πολιτιστικῶν ἔργων» ἀνάλογα μετὰ τὰ ἐνδιαφέροντά τους.

Ἐνας λεπτομερὴς κατάλογος τέτοιων ἔργων καὶ τὸ «γραφεῖο κινήσεως χριστιανικοῦ πολιτισμοῦ» τοὺς βοηθοῦσαν στὴν ἐκλογή. Ἐπῆρχαν τομεῖς «κοινωνικῶν ἔργων», (πρόνοια γιὰ τὴν οἰκογένεια, τὸ γῆρας, τὴν ἀσθένεια, τὰ ὀρφανὰ, τοὺς φυλακισμένους καὶ ἀποφυλακισμένους. Συνεταιρισμοὶ μετὰ χριστιανικὸ πνεῦμα. Διαφωτίσις ἐπαγγελματικῶν προσανατολισμοῦ τῶν νέων—ἐξύψωσις καὶ ἀγάπη τῆς χειρωνακτικῆς ἐργασίας, τῆς ἀγροτικῆς—ἐκπολιτισμὸς τῶν κέντρων ἐξυπηρετήσεως τοῦ κοινοῦ—ἐξύψωσις τῆς ὑπηρετίας—διδασκαλία εἰς τοὺς ἀναλφαβήτους καὶ ἄλλα), τομεῖς πολιτιστικῶν ἔργων γιὰ τὴν ἀγωγή τῆς Νεότητος (φίλοι καλοῦ ἐντύπου, τοῦ ὑγινοῦς θεάματος, σωματικῆς ἀγωγῆς, προσκοπισμοῦ, κατασκηνώσεων, φίλοι φοιτητικῶν ἰδρυμάτων καὶ συλλόγων, μελέτης παιδαγωγικῶν προβλημάτων καὶ ἄλλοι). Τομεῖς ἐπιστήμης, γραμμάτων, τέχνης, (βιβλιοθήκαι καὶ ἀναγνωστήρια, ἐπιστημονικαὶ συγκεντρώσεις, ὑγιῆς τύπος, ὑγιῆς ἐκδοτικὸν ἔργον, θέαμα, λαϊκὴ τέχνη, μελέται λαογραφικαί, καλὴ μουσικὴ κλπ.). Τομεῖς ψυχαγωγίας, (οἰκογενειακὴ ψυχαγωγία, ἀξιοποίησις τοῦ ὑπαίθρου, ἑλληνικὰ ἔθιμα καὶ ἑορταί, σπὸρ, χρησίμες τεχνικῆς γνώσεως κλπ.). Τομεῖς «κοινωνικῆς ἀγωγῆς», (ἐκλαίκευσις ὑγιεινῆς, ὑγιεινῆς λαϊκῆς κατωικίας, κοινωνικῆς ὑγιεινῆς, προληπτικῆς ὑ-

γιεινῆς, ἐνίσχυσις ἀσθενικῶν, μειονεκτικῶν παιδιῶν κλπ.). Τομεῖς φεμινιστικὸς (ἐξύψωσις τῆς θέσεως τῆς γυναικός, ἢ μητέρα, μελέτη γιὰ τὴν ἀπλούστευσι τῶν οἰκιακῶν ἐργασιῶν, προπαρασκευὴ τῆς νέας γιὰ τὸ γάμο καὶ τὴ μητρότητα). Τομεῖς «θρησκευτικῆς ἀγωγῆς», «φίλων τοῦ στρατιώτου», «φίλων τῆς ἐπαρχίας», με εἰδικώτερες κατηγορίαι ἔργων.

Ἡ ἀπαροριθμησις αὐτῆ, ποὺ δὲν ἦταν καὶ πλήρης, ἔδινε μὰ εἰκόνα τοῦ ἐκτεταμένου ἔργου ποὺ ἀπαιτοῦσε μιὰ σοβαρὰ πολιτιστικὴ προσπάθεια. Τὸ ἔργον αὐτὸ κάποτε ἔπρεπε νὰ ἀρχίσῃ, ἀνάλογα μετὰ τὶς δυνατότητες τῶν ἐργατῶν του. Ἄλλὰ ἢ ἀπόδοσι τοῦ θά ἦταν ἀποφασιστικῆς σημασίας. Τὸ κείμενον τῆς «προσκήσεως» μιλοῦσε γιὰ τὴν μεγάλη αὐτὴ προσδοκία:

«Τέτοια προσπάθεια, τέτοιοι κύκλοι ἐμπράκτου ἐκδηλώσεως τῆς χριστιανικῆς ἀγάπης καὶ τοῦ χριστιανικοῦ πολιτισμοῦ, θὰ ἔχουν διὰ τὴν κοινωνίαν μας καὶ διὰ τὴν πνευματικὴν ἐξύψωσιν τοῦ ἔθνους μας ἀσυγκρίτως μεγαλυτέραν ἀποτελεσματικότητα παρὰ σοφὰ βιβλία καὶ ἰδρύματα μετὰ πολυδαπάνους προὔπολογισμοῦ καὶ σχέδια μεγαλόσχημα. Θὰ εἶναι ἀκριβῶς αὐτὸ ποὺ ἔχει ἀνάγκη τὸ ἔθνος μας. Ὁ χριστιανικὸς πολιτισμὸς ὄχι ὡς ἰδανικόν, ἀλλ' ὡς πραγματικότης. Ὑπὸ ἓνα ὅμως ὄρον, ἀξιὸν ἰδιαίτερας προσοχῆς. Ὅτι ἢ πῆστις εἰς τὸν Κύριον καὶ ἢ ἐξ αὐτῆς πηγάζουσα ἀγάπη, ἢ ἀνιδιοτελεῆς καὶ ἔτοιμη διὰ θυσίας ἀγάπη, θὰ εἶναι τὸ μοναδικόν μας ἐλατήριον...».

★

Ποιὰ ἦταν ἡ ἀπὸ τῆς, στὸ εὐρύτερον «θρησκευτικὸ κοινόν», τῆς προσκήσεως ἐκείνης;

Ἐνα ἐλάχιστον, μηδαμινὸν ποσοστὸ ἀπὸ τοὺς προσκεκλημένους, ἐδήλωσε συμμετοχὴ. Ἄλλὰ καὶ στὸ ὑπόλοιπον «θρησκευτικὸ ἔργον» δὲν ὑπῆρξε ἡ ἀπαραίτητη κατανόησις τῆς σημασίας ἐνὸς ὀργανωμένου χριστιανικοῦ πολιτιστικοῦ ἔργου. Ἡ «κρούσις» ἐκεῖνη ἀπέδειξε ὅτι ὁ «θρησκευτικὸς» Ἕλληνας τοῦ 1945 δὲν ἦταν ὄριμος γι' αὐτὸ τὸ εὐρὸν ἕκκίνημα καὶ ὅτι μόλις πέρασε ἢ ἀγωνία τῆς Κατοχῆς καὶ τῶν «Δεκεμβριανῶν» τὸν λόγο ἔλαβε πάλι τὸ «ἐγὼ» μας.

Ἡ προσέλευσις στὴν πίστι, εἶναι πολὺς φορὲς μιὰ, συνειδητὰ ἢ ἀσυνειδητὰ ἐ-

γωϊστική «τακτοποίησις τοῦ ἀτόμου μας» μὲ τὸν Θεό. Ἐκεί καὶ πέρα, ἢ ἐπιστράτευσις στὸν ἀγῶνα γιὰ νὰ ἔλθῃ «ἐπὶ τῆς γῆς» χριστιανικὸς πολιτισμὸς, ἀπαιτεῖ ἀ γ ά π η, πολλὴ καὶ ἀκούραστη ἀγάπη γιὰ τὸν διπλανὸ ἄνθρωπο. Γιὰ νὰ τὸν ἀνεβάσῃ, νὰ τὸν ξαλαφρώσῃ ἀπὸ τὰ βάσινα, μὲ τὴν παντοδυναμία ποὺ χαρίζει ἢ πίστις. Αὐτὸ ὅμως προϋποθέτει βασικὴ αὐταπάρνησις, ὅπως τὸ ζητοῦσε καὶ ἡ «πρόσκληρις» στὸ τέλος τοῦ κειμένου τῆς:

«...Θὰ βάλωμε λοιπὸν ὡς βᾶσιν τὸν Χριστόν. Βᾶσιν τὸ «ὡς ἐξ εἰλικρινείας, ὡς ἐκ Θεοῦ, κατενώπιον Θεοῦ», βᾶσιν τὸν σταυρὸν τοῦ Χριστοῦ, διὰ νὰ εἰσφέρωμεν εἰς τὸ ἔργον τῆς σωτηρίας τὸ ὕψιστον ποὺ ἔχομεν νὰ εἰσφέρωμεν τὸν ἰδικὸν μας σταυρὸν. Θὰ σταυρώσωμεν τὸν ἐγωϊσμὸν μας, τὰ ἐλατήρια ποὺ δὲν εἶναι χριστιανικά, συμφέροντα, βλέψεις, ὑπολογισμούς, φιλοδοξίας...».

★

Πάλι θὰ θυμηθοῦμε ὅσα γράφτηκαν στὴν στήλη αὐτῆ, τὸν περασμένο Δεκέμβριο. Ἄν τὸ κίνημα ἐκεῖνο, γενικώτερα τὸ χριστιανικὸ πολιτιστικὸ ἔργο τῶν «Ἀκτίνων» γινώτανε ἀποδεκτό, ἂν οἱ «πιστοὶ» τῆς Ἑλλάδας γινώμαστε ἐργάτες πολιτισμοῦ, θὰ συναντούσαμε στὸ πολιτιστικὸ πεδίο τὸν καλοπροαίρετο Ἕλληνα, ποὺ ἐνῶ «δὲν γνωρίζει τὸν Νόμο» γίνεται τηρητῆς του. Κι' ἐμεῖς θὰ γινώμαστε μαθητῆς του στὴν ἀπλότητα, τὴν καλωσύνη, τὴν ἰσορροπία κι' ἐκεῖνος θὰ ἀλατιζότανε μὲ τὸ ἀλάτι τῆς Πίστεως.

Ἡ δοκιμὴ ὅμως ἀπέδειξε ὅτι ὁ «νέος ἄνθρωπος», ὁ «καλὸς κάγαθος» καὶ σινάμα ὁ ἀγαπῶν, ὁ ἀληθινὰ καὶ μὲ συνέπεια «πιστός», ὁ ἐργάτης πολιτισμοῦ, θὰ ἔμενε ἀκόμα ἀντικείμενο ἐλπίδος μακρῶς καὶ προσμονῆς ὑπομονητικῆς.

ΟΥΤΙΣ

ΨΑΛΜΟΣ ΡΚΖ' (127)

Ὁδὴ τῶν ἀναβαθμῶν

Εὐτυχισμένοι εἶν' ὅλοι αὐτοὶ τὸν Κύριο ποὺ φοβοῦνται,
ἐκεῖνοι ποὺ πορεύονται στοὺς δρόμους τοὺς δικούς του.
Τοὺς κόπους τῶν χειρῶν σου τρῶς· εὐτυχισμένος εἶσαι,
κι' ὅλα θὰ σοῦ ἔρχονται καλά. Θὰ ἴναι ἡ γυναῖκα σου ὅπως
μὰ καρπερὴ κληματαριὰ στὰ πλάγια τοῦ σπιτιοῦ σου·
οἱ γιοὶ σου ὡς νιόφυτες ἐλιές τριγύρω στὸ τραπέζι.
Ἔτσι εὐλογεῖται ὁ ἄνθρωπος τὸν Κύριο ποὺ φοβάται.
Ὁ Κύριος ἀπ' τῆ Σιών θὰ σ' εὐλογήσῃ ἐσένα,
τὰ πλούτη τῆς Ἱερουσαλήμ θὰ χαίρεσαι ὅσο ζῆσης
καὶ τῶν παιδιῶν σου γιουὺς θὰ ἴδῃς. Στὸν Ἰσραὴλ εἰρήνη.

Μετάφρ. Τ. Α. ΣΙΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΑΠΟΨΕΙΣ

ΑΠΑΡΑΔΕΚΤΟΝ

Τούτον τὸν τελευταῖον καιρὸν παρουσιάζονται ἐκδηλώσεις ἰδιαίτερου ἐνδιαφέροντος διὰ τοὺς Πατέρας τῆς Ἐκκλησίας, τὴν μελέτην καὶ τὴν διδασκαλίαν των. Αἱ ἐκδηλώσεις θὰ ἦσαν πάσης χαρᾶς πρόξενοι, ἐὰν ὑπῆρχεν ἡ σταθερότης καὶ ἡ συνέπεια. Ἀλλὰ δυστυχῶς τὸ ἐνδιαφέρον ἐκδηλοῦται κατὰ τρόπον περιεργον... Ἐμφανίζεται, δηλαδή, κάθε πού θὰ γίνῃ λόγος περὶ τῆς σπουδῆς τῶς ἀρχαίων Ἑλλήνων συγγραφέων. Τότε στερεοτύπως θὰ γίνουσι τρία πράγματα: θὰ ἀρχίσουν διαμαρτυρίαι καὶ κατηγορίαι ἐναντίον τῶν Ἑλλήνων συγγραφέων, θὰ ἀκουσθῶν κατόπιν παράπονα, διότι δὲν διαβάζονται καὶ δὲν διδάσκονται οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας, ὅλα αὐτὰ μὲ ὀξύτητα ὕφους ὑβριστικῆν. Καὶ τρίτον, στερεότυπον καὶ αὐτό, θὰ λησμονηθῶν πάλιν οἱ Πατέρες μέχρις ὅτου κάποιος θὰ εὑρεθῇ πάλιν νὰ εἴπῃ ἕνα καλὸν λόγον διὰ τοὺς ἀρχαίους Ἑλληνας συγγραφεῖς διὰ νὰ ἐπαναληφθῇ στερεοτύπως πάλιν ἡ τριλογία. Περιττὸν νὰ εἴπωμεν ὅτι μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον ἴδεν εἶναι νοητὸν ὅτι θὰ δημιουργηθῇ εἰς τὴν κοινὴν γνώμην ἕνα ἀληθινὰ χριστιανικὸν καὶ γνησίως ὀρθόδοξον ἐνδιαφέρον διὰ τοὺς Πατέρας τῆς Ἐκκλησίας.

Ἄς τὸ ξεκαθαρίσωμεν λοιπὸν μιά γιὰ πάντα: Αὐτό, τὸ νὰ κατηγοροῦμεν τοὺς ἀρχαίους Ἑλληνας συγγραφεῖς εἰς τοὺς ὁποίους, ἐπὶ τέλους, κατὰ μέγα μέρος ὀφείλομεν τὴν ἐπιτυχίαν τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 καὶ τὴν ἐλευθερίαν μας καὶ νὰ λέγωμεν ὅτι εἶναι.. αἰσχρολόγοι, αὐτὸ οὔτε ἀλήθεια εἶναι οὔτε δεῖγμα Χριστιανισμοῦ ἀποτελεῖ. Βεβαίως μεταξὺ τῶν ἔργων τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων συγγραφέων ὑπάρχουν καὶ ἐκεῖνα

τὰ ὁποῖα δὲν εἶναι παιδαγωγικῶς χρησιμα καὶ δὲν προσφέρονται εἰς τὴν νεολαίαν. Ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς Πατέρας τῆς Ἐκκλησίας ὑπάρχουν χωρία μὴ προσφερόμενα διὰ τὴν νεολαίαν καὶ σελίδες ὀλόκληροι. Οὐδεὶς ὑπευθύνως θὰ ἠδύνατο νὰ ὑποστηρίξῃ τὸ ἀντίθετον, ἐκτός, βεβαίως, ἐὰν πρόκειται — ὅπως συνήθως — περὶ προσώπων τὰ ὁποῖα δὲν ἔχουν ἀνοίξει ποτὲ εἰς τὴν ζωὴν των κείμενα Πατερικά. Ἄλλωστε δὰ ἀπὸ τῶν στηλῶν τοῦ παρόντος περιοδικοῦ ἐπιστολογράφος ἀπετόλμησε τὸν ἰσχυρισμόν, ὅτι αὐτῆς τῆς Ἁγίας Γραφῆς τὰ κείμενα δὲν διαφέρουν ἀπὸ τὸν Ἄριστοφάνη καὶ δὲν πρέπει ἡμεῖς νὰ διαμαρτυρῶμεθα διὰ τὴν δημοσίαν ἀπὸ κρατικῆς θεατρικῆς σκηνῆς ἐμφάνισιν κωμωδιῶν του· τί Ἁγία Γραφή, τί Ἄριστοφάνης, τὸ ἴδιον εἶναι! Ὅταν δὲ αἱ «Ἀκτίνες» ἀπήντησαν ἀντικροῦσαι τοιοῦτον ἀπίστευτον, αὐτόχρημα φρικώδη ἰσχυρισμόν, ἐδέχθημεν βροχὴν διαμαρτυριῶν ὑπὲρ ἐκείνου ὁ ὁποῖος διέπραξε τὴν τοιαύτην ἀσέβειαν παραλληλίζων Ἁγίαν Γραφήν καὶ Ἄριστοφάνη. Οἱ δὲ σήμερον διαμαρτυρόμενοι κατὰ τῆς μελέτης τῶν ἀρχαίων συγγραφέων δὲν ἐνθυμούμεθα νὰ μᾶς εἶχαν γράψει τότε ὑποστηρίζοντες ἡμᾶς εἰς τὸν ἀγῶνα ἐναντίον τῆς... «Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Φίλων τοῦ Ἄριστοφάνους», ὅπως τὴν εἶχομεν ὀνομάσει τότε! Θὰ μᾶς ἐπιτραπῇ λοιπὸν νὰ εἴπωμεν ὅτι δὲν δεχόμεθα ὑποδείξεις τώρα ἀπὸ ἐκείνους οἱ ὁποῖοι δὲν ἐβοήθησαν, ὅταν ἔπρεπε νὰ βοηθήσουν, τότε!

ΠΟΙΟΣ ΗΜΠΟΔΙΣΕ;

Καὶ τώρα, δεύτερον, κάτι περὶ τῆς μελέτης τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας. Καιρὸς εἶναι νὰ ἐπιδειχθῇ ἐμπράκτως

καί κατά τρόπον σοβαρόν ὁ πρὸς τοὺς Πατέρας τῆς Ἐκκλησίας σεβασμός. Καί ὁ σεβασμός αὐτὸς ἐπιβάλλει οἱ Πατέρες νὰ μὴ θεωροῦνται ὡς ἕνα εἶδος «άντι» — κατὰ τὸ πρότυπον τοῦ παλαιοῦ ἀντιβενιζελισμοῦ. Δὲν εἶναι ἀντι-αρχαῖοι οἱ Πατέρες. Ἀποτελοῦν ἀξίαν καθ' ἑαυτοὺς καὶ θησαυρὸν ἀνεκτίμητον καὶ διὰ τὴν Πίστιν μας καὶ διὰ τὸ Ἔθνος μας, θησαυρὸν τοῦ ὁποίου τὴν ἀξίαν πρέπει νὰ ἔχωμεν ὑπ' ὄψιν μας, ἀνεξαρτήτως τοῦ ἀν μελετῶνται ἢ δὲν μελετῶνται οἱ ἀρχαῖοι συγγραφεῖς.

Καί ἡ ὀφειλομένη πρὸς τοὺς Πατέρας τῆς Ἐκκλησίας εὐλάβεια μᾶς ὑποχρεώνει νὰ μὴ καταπιανώμεθα μὲ αὐτούς, παρὰ μόνον ἐὰν σοβαρῶς καὶ ὄντως μέσα μας αἰσθανώμεθα τὴν θείαν ἔφεσιν νὰ βοηθήσωμεν διὰ νὰ φέρωμεν τὸν ἑλληνικὸν λαὸν πλησιέστερον πρὸς τὰ ἀθάνατα συγγράμματά των.

Παρακαλοῦμεν ἐπομένως πολὺ τοὺς διαφόρους ἐπιστολογράφους μας, οἱ ὅποιοι κάθε τόσον παίρνουν χαρτί καὶ καλαμάρι καὶ τάχα ἐν ὀνόματι τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας λέγουν κυριολεκτικῶς ὅτι τοὺς κατεβῆ, νὰ ἔχουν ὑπ' ὄψιν των ὅτι ἡμποροῦν κάλλιστα νὰ βοηθήσουν διὰ τὴν μελέτην αὐτὴν ὡς ἑξῆς: Νὰ ἀφήσουν τὴν ἐπιστολογραφίαν καὶ τὰς ὑβρεῖς καὶ τὰς ὑποδείξεις καὶ τὰς διδασκαλίας καὶ νὰ βοηθήσουν ἐνεργῶς, νὰ διακοινοῦν εἰς τὴν προσπάθειαν νὰ γνωρίσῃ ὁ ἑλληνικὸς λαὸς τοὺς Πατέρας.

Πολλοὶ εἶναι οἱ τρόποι, αἱ δυνατότητες ποὺ προσφέρονται διὰ μίαν τοιαύτην θετικὴν καὶ δημιουργικὴν διακονίαν. Φερ' εἰπεῖν: Ἡ «Ἀποστολικὴ Διακονία» τῆς Ἐκκλησίας ἔχει ἐκδόσει ἤδη μίαν σειρὰν ἀπὸ τόμους τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας. Ἄς ἀγοράσουν τοὺς ἐκδοθέντας τόμους οἱ ἐπιστολογράφοι μας. Ἄς τοὺς ἀγοράσουν καὶ διὰ τὸν ἑαυτὸν των καὶ διὰ τοὺς φίλους των καὶ ἄς φροντίσουν νὰ διαδώσουν τὰς ἐκδόσεις αὐτάς μέσα εἰς τὸν κύκλον τῶν γνωστῶν των. Μία τοιαύτη σειρὰ κειμένων Πατερικῶν μέσα εἰς ἕνα ἑλληνικὸν σπῆτι εἶναι ἀσυγκρίτως

σπουδαιότερα συμβολὴ ἀπὸ δέκα ἐπιστολάς ποὺ γράφονται ἀκόπως ἐν ὀνόματι τάχα τῆς Ὀρθοδοξίας. Βεβαίως τὸ πρῶτον, ἡ διάδοσις τῶν κειμένων εἶναι δυσκολώτερον, ἀλλὰ καὶ οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας δὲν εἶχαν διαλέξει τὸν εὐκολώτερον δρόμον εἰς τὴν ζωὴν των.

Λοιπὸν; Διατί δὲν γίνεται αὐτό; Ποῖος ἠμπόδισε τοὺς ὑπὲρ τῆς μελέτης τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας κοπτομένους νὰ ἐργασθοῦν διὰ τὴν ἐπιτυχίαν ἐνὸς τοιοῦτου ἱεροῦ πράγματι σκοποῦ;

ΕΤΣΙ ΘΑ ΓΙΝΗ!

Συνήθεια τῆς παρουσίας στήλης ἦτο κατ' ἔτος, ἀρχομένων τῶν θερινῶν διακοπῶν, νὰ ὑπεθυμίζῃ τὴν ἀνάγκην νὰ ὀργανωθῇ, εἰδικῶς διὰ τοὺς παραθεριστάς καὶ κατασκηνωτάς, σειρὰ πνευματικῶν εὐκαιριῶν ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας. Καὶ ἴδη, πρῶτον μὲν μυστηριακῶν, ὑπὸ τὴν ἔννοιαν μιᾶς λειτουργικῆς προσπαθείας εἰδικῶς διὰ τοὺς παραθερίζοντας ἢ τοὺς ζῶντας εἰς κατασκηνώσεις καί, δεύτερον, διδασκτικῶν, ὑπὸ τὴν ἔννοιαν εἰδικῆς σειρᾶς ὁμιλιῶν καὶ ἄλλων παρομοίων πνευματικῶν εὐκαιριῶν. Τοιαύτη ἔκκλησις ἀπηρῆνετο στερεοῦτως ἀπὸ τὴν στήλην αὐτὴν εἴκοσι χρόνια τώρα.

Ἴσως, λοιπὸν, ὁ ἀναγνώστης θὰ περιμένη νὰ ἴδῃ καὶ ἐφέτος εἰς τὴν παρούσαν στήλην τὴν ἔκκλησιν αὐτὴν. Ἄλλὰ ἐφέτος θὰ ζητήσωμεν κάτι ἄλλο, τὸ ἐκ διαμέτρου ἀντίθετον. Θὰ ζητήσωμεν νὰ μὴ γίνῃ καμμία εἰδικὴ λειτουργικὴ προσπάθεια, νὰ μὴ ληφθῇ καμμία πρόνοια οὔτε διὰ τοὺς παραθεριστάς, οὔτε διὰ τοὺς κατασκηνωτάς, νὰ μὴ ἐνδιαφερθῶμεν δι' αὐτούς καὶ εἰς τὸ τέλος μόνον νὰ τοὺς ὑβρίσωμεν ἢ νὰ τοὺς λιθοβολήσωμεν πότε διὰ τὴν περιβολὴν των, πότε διὰ τὴν ἀδιαφορίαν των, πότε διὰ τὴν πνευματικὴν ξηρασίαν τὴν ὁποίαν ὑφίστανται καὶ τῆς ὁποίας κατὰ μέγα μέρος εἴμεθα ἡμεῖς ὑπεύθυνοι. Αὐτὸ ἔχουμεν διὰ τὸ ἔτος αὐτὸ νὰ ζητήσωμεν.

Θὰ ἐρωτήσετε, διατί τὸ ζητοῦμεν. Ἡ ἀπάντησις εἶναι ἀπλῆ. Εἴκοσι χρόνια

τώρα ἐζητούσαμεν τὸ ἀντίθετον καὶ δὲν ἐγίνετο. Ἄς ζητήσωμεν αὐτὴν τὴν φορὰν κἀτί, τὸ ὁποῖον ἐξάπαντος θὰ γίνη!

ΑΣ ΤΟΝΩΘΗ

Ἡ προσπάθεια τοῦ «Ἑλληνικοῦ Φωτὸς» διὰ τὴν ἀνακούφισιν τῶν θλιβομένων καὶ τῶν δυστυχῶν συνεχίζεται, βεβαίως, ἀλλὰ θὰ ἠθέλαμεν νὰ υποδείξωμεν εἰς τὴν τόσον καλῶς ἐργαζομένην «Πρόνοιαν» τοῦ Σωματείου τοῦτου ἓνα τομέα, ὃ ὁποῖος δὲν ἔχει τύχει ἀκόμη τῆς δεούσης προσοχῆς. Καὶ ἀντὶ πολλῶν ἐπεξηγήσεων θὰ πάρωμεν ἐκ τοῦ φυσικοῦ τὸ πρότυπον τὸ ὁποῖον μᾶς προσφέρεται ἀπὸ τὸ Παρίσι, τὴν πόλιν τῆς πολλῆς ἀμαρτίας, ἴσως, ἀλλὰ καὶ τοῦ πολλοῦ ζωντανοῦ Χριστιανισμοῦ.

Μᾶς εἶχεν ἦδη δοθῆ εἰς τὸ παρελθὸν ἡ εὐκαιρία νὰ ἀναφέρωμεν τὸ γεγονός ὅτι ὀργανοῦται εἰς τὸ Παρίσι σύστημα ἐπισκέψεων εἰς κυρίας ἡλικιωμένας ποὺ εἶναι μόναι εἰς τὴν ζωὴν. Κάθε παρισινή ἐνορία ἐπιστρατεύει χριστιανικῶν ἀρχῶν κοπέλλες, αἱ ὁποῖαι ἔρχονται εἰς ἐπαφὴν μὲ τοιαύτας ἡλικιωμένας κυρίας, χήρας κλπ. αἱ ὁποῖαι εἶναι μόναι, πτωχαί, ἢ ἴσως καὶ πλούσιαι, ἀλλὰ πένητες κατὰ τὴν συντροφίαν. Τὰς γνωρίζουν καὶ τὰς ἐπισκέπτονται μίαν φορὰν τὴν ἑβδομάδα, εἰς τρόπον ὥστε αὐτὴ ἡ κυρία γνωρίζει ὅτι ἡ μόνωσίς της θὰ διακόπτεται ἐν πάσῃ περιπτώσει τοῦλάχιστον μίαν φορὰν τὴν ἑβδομάδα. Αὐτὴ δὲ ἡ διακοπὴ κάνει τὴν μόνωσιν φορητὴν.

Λοιπόν, αὐτὸ τὸ ἔργον, θεάρεστον ὄντως ἔργον, ἔχει, φαίνεται, ὄντως «πιᾶσει» ἔκτοτε. Τώρα ἔχομεν ἓνα ἄλλο νὰ ἀναφέρωμεν. Ἐπισκέψεις, δηλαδή, εἰς τὰ νοσοκομεῖα ὀργανοῦνται, εἰδικώτερον, χάριν προσώπων τὰ ὁποῖα ἔχουν προοπτικὴν νοσηλείας μεγάλης διαρκείας μέχρι καὶ τῶν ἀνιάτων. Αἱ δὲ ἐπισκέψεις γίνονται συστηματικαί, εἰς τακτὰς ὥρας, ἀπὸ τὰ αὐτὰ πρόσωπα πρὸς τὰ αὐτὰ πρόσωπα. Ἀναπτύσσεται κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον μίαν φιλίαν, ἢ ὁποῖα ὀδηγεῖ εἰς μίαν συντροφίαν,

ποὺ κάνει ὑποφερτὸν τὸν σταυρὸν τοῦ ἀσθενοῦς. Φυσικὰ οἱ ἐπισκέπται ὠφελοῦνται περισσότερο ἀπὸ ἐκείνους ποὺ δέχονται τὰς ἐπισκέψεις. Ἐν πάσῃ περιπτώσει ἡ ἐργασία αὐτὴ καὶ διὰ τοὺς μὲν καὶ διὰ τοὺς δὲ φέρει ἄριστα ἀποτελέσματα.

Ἄλλὰ, νὰ εἰμεθα ἐξηγημένοι! Αἱ ἐπισκέψεις αὐταὶ γίνονται ἀποκλειστικῶς ὡς πράξεις ἀγάπης. Ὅχι ὡς μέσα προπαγάνδας, ἔστω καὶ ὑπὸ τὴν ἱερωτέραν ἔννοιαν τοῦ ὄρου. Οὔτε ἐὰν ἐξομολογοῦνται ἐρωτῶνται οἱ ἀσθενεῖς, οὔτε ἐὰν κοινοῦν, τίποτε ἀπὸ αὐτὰ. Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον βλέπουν οἱ ἀσθενεῖς εἶναι ὅτι ὑπάρχει ἡ ἀγάπη, ἡ ὁποία ἐκδηλοῦται τόσον ἐμπράκτως καὶ ἡ ὁποία προέλευσίν της ἔχει τὴν χριστιανικὴν Πίστιν.

Γνωρίζομεν ὅτι, ἐὰν τὸ πρῶτον ἐξ ἐκείνων ποὺ ἀνεφέραμεν, δηλαδή ἡ ἐπαφή μὲ τὰς ἡλικιωμένας μόναις κυρίας δὲν γίνεται, ἄστυχῶς, ἀκόμη εἰς τὰς Ἀθήνας, τὸ δεύτερον, αἱ ἐπισκέψεις εἰς τὰ νοσοκομεῖα εἶναι πραγματικότης. Ἄλλ' ἀκόμη μένει πολὺ - πολὺ νὰ ἐπιτελεσθῇ ἰδίως ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῆς συστηματικότητος. Ἐμπρός, λοιπόν, ἄς τὸνώσωμεν τὸ ἔργον αὐτό, διότι εἶναι ἀνάγκη καὶ διότι εἶναι εὐλογία.

Η ΟΛΗ ΖΩΗ

Ἡ συγκίνησις εἰς τοὺς χριστιανικοὺς κύκλους διὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἁγίου Θέρου, συγκίνησις, τῆς ὁποίας φορεὺς ὑπῆρξε καὶ τὸ παρὸν περιοδικὸν εἰς ἄλλας στήλας, εἶναι πλήρως δικαιολογημένη. Εἰς ὅσα ἐλέχθησαν ἀπὸ ἄλλους καὶ δὴ ἀρμοδιωτέρους, ἢ παροῦσα στήλη ἓνα ἡμπορεῖ νὰ προσθέσῃ. Δὲν πρέπει, δηλαδή, νὰ νομισθῇ ὅτι ὁ Ἁγιος Θέρος ἐζήσεν εἰς τὴν ἀρχὴν μίαν ζωὴν ἀντιχριστιανικὴν καὶ εἰς τὸ τέλος ἐπέστρεψεν εἰς τὸν Χριστόν. Ἀντιθέτως πάντοτε ὁ Ἁγιος Θέρος ἠκολούθει τὴν χριστιανικὴν ἀρχὴν τῆς ἐκτελέσεως τοῦ καθήκοντός του. Ὅλη του ἡ ζωὴ ἦτο ζωὴ αὐστηρᾶς ἀφιερώσεως εἰς τὸ καθήκον του. Βεβαίως, ὅπως ὁ κ. Μελλῆς Νικολαΐδης εἰς τὸ παρασπόμενον φύλλον τῶν «Ἀκτίνων» παρετήρησεν, ἡ ἀπα-

σχόλησις τοῦ Ἁγίου Θεοῦ εἰς πολλοὺς συγχρόνως τομεῖς πολιτικούς, κοινωνικούς, πνευματικούς, ἔκαμεν ὥστε αἱ χριστιανικαὶ ἐκδηλώσεις τῆς ζωῆς του νὰ παραμερίζωνται, ἀλλὰ πάντοτε ὑπῆρξεν ἡ, λανθάνουσα ἔστω, παρουσία τοῦ χριστιανικοῦ πνεύματος ὑπὸ τὴν μορφήν τῶν ἀγνῶν αἰσθημάτων, τῶν καθαρῶν προθέσεων καὶ τῶν εὐγενικῶν πράξεων.

Καὶ τοῦτο ἔχει θεβαίως τὴν σημασίαν του. Τέτοιο ὠραῖον δειλινόν, ὅπως τοῦ Ἁγίου Θεοῦ, κατέστη δυνατόν μόνον διότι ὁλος ὁ βίος του ἦτο προετοιμασία διὰ τὸ θειλινόν αὐτό. Ὁ Ἁγίος Θεὸς μαχητὴς τῆς κοινωνικῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς ἀληθινῆς δημοκρατίας ἔκλειε μέσα του τὸν χριστιανόν. Καὶ ὅταν οἱ εἰς τοὺς ἄλλους τομεῖς ἀγῶνες του ἐσταμάτησαν, ἐξεπήδησε πλέον καὶ εἰς τὴν ἐπιφάνειαν ἡ χριστιανικὴ δύναμις, ἡ ὁποία τὴν ὅλην του κοινωνικὴν δράσιν εἶχε καταστήσει καὶ δυνατὴν καὶ ἐπιτυχὴ καὶ ὠραίαν.

ΓΝΩΡΙΖΕΤΕ ΟΤΙ...

Μίαν ἰδιατέρως εὐπρόσδεκτον καὶ ἐνθαρρυντικὴν ὑπόδειξιν προεκάλεσεν «ἄποψις» τοῦ προηγουμένου μας φύλλου, σχετικὴ πρὸς ἐπιτελούμενα ἔργα ἀγάπης καὶ ἀρχίζουσα μὲ τὸ «γνωρίζε-

τε ὅτι...». Μᾶς ὑποδεικνύεται, λοιπόν, ὅτι μία τοιαύτη ἐμφάνισις τῶν ἔργων τῆς ἀγάπης ὑπ' αὐτὸν τὸν τύπον, καλὸν θὰ ἦτο νὰ συνεχισθῇ καὶ οὕτως εἰπεῖν νὰ μονιμοποιηθῇ ἀπὸ τῆς παρουσίας στήλης... εἰς τὸ κάτω - κάτω δὲν εἶναι ἀνάγκη αὐτὴ ἡ ἐρώτησις «ἂν γνωρίζωμεν ὅτι» νὰ μείνῃ ἀποκλειστικὸν προνόμιον τῶν κοκταίηλ - πάρτυ καὶ τῶν τουαλετῶν ποὺ φοροῦνται εἰς αὐτά.

Σπεύδομεν νὰ δεχθῶμεν τὴν ὀρθοτάτην αὐτὴν σκέψιν καὶ νὰ τὴν διαβιβάσωμεν εἰς τοὺς ἀναγνώστας τῆς παρουσίας στήλης. Αὐτοὶ θὰ μᾶς ἴδουν τὸ ὕλικόν. Καὶ πρέπει νὰ μᾶς τὸ δίδουν. Ὅπου ὑπάρχει ἔργον ἐμπράκτου ἀγάπης, μὲ ὀλίγα λόγια, ἀλλὰ μὲ συγκεκριμένα στοιχεῖα, ἃς μᾶς ἀνακοινοῦται καὶ ἡ στήλη αὐτὴ θὰ φροντίζῃ τὸ γεγονός νὰ μὴ κρύπτεται «ὑπὸ τὸν μόδιον».

Καὶ ἅς μὴ φοβηθοῦν οἱ γράφοντες τὸ «μὴ γνώτω ἡ ἀριστερά σου τί ποιεῖ ἡ δεξιὰ σου». Βεβαίως αἱ πρὸς ἡμᾶς ἐπιστολαὶ πρέπει νὰ εἶναι ἐνυπόγραφοι, μὲ πλήρη διεύθυνσιν, ὥστε νὰ γίνεται, διότι θὰ γίνεται, ἔλεγχος καὶ ἐξακριβώσις. Τὸ δημοσιεύμενον ὅμως θὰ εἶναι ὅλως ἀνώνυμον.

Καὶ τώρα πλέον τὸν λόγον ἔχει ὁ ἀναγνώστης.

Z. N.

Η ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΑΙ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΖΩΗ ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ

ΜΙΑ ΑΡΤΙΑ ΠΑΡΑΣΤΑΣΙΣ ΚΑΙ ΜΙΑ ΩΡΑΙΑ ΕΚΔΗΛΩΣΙΣ ΤΟΥ ΛΑΟΥ

Τὸ ἐφετεινὸ «Φεστιβάλ Ἐπιδαύρου» ἄρχισε μὲ τὴν παράστασιν τῆς «Ἠλέκτρας» τοῦ Σοφοκλέους. Καὶ εἶναι πολὺ εὐχάριστο ποὺ μποροῦμε νὰ διαπιστώσουμε τὴν ἐξαιρετικὴ ἐπιτυχία τῆς παραστάσεως, ποὺ ἦταν, χωρὶς ἀμφιβολία, εὐστοχα δλοκληρωμένη, τόσο ἀπὸ τὴν ἀποψη γενικά τῆς σκηνοθεσίας, ὅσο καὶ ἀπὸ τὴν ἀποψη τῆς ἐρμηνείας. Ὅλοι οἱ παράγοντες τῆς τελευταίας — οἱ ἠθοποιοὶ καὶ προπάντων οἱ δύο πρωταγωνισταί, ὁ χορὸς τῶν γυναικῶν, ἡ μουσικὴ ὑπόκρουσις, οἱ ἐνδυμασίαις, ἡ σκηνογραφία —, στενὰ καὶ ἀρμονικὰ συντονισμένοι μεταξὺ τους, ἔδωσαν ἓνα λαμπρὸ καλλιτεχνικὸ σύνολο, ποὺ ζωντάνεψε μὲ τὸν πῶ παραστατικὸ καὶ ἐπιβλητικὸ τρόπο τῆ συγκλονιστικῆς τραγωδίας.

Ὅταν μάλιστα λάβῃ κανεὶς ὑπ' ὄψει ὅτι ἡ χριστιανικὴ μᾶς συνειδήσις ἀποκρούει καὶ ἀντιπαθεῖ τὸ κεντρικὸ θέμα τοῦ ἔργου, ποὺ εἶναι τὸ ἀπαισιό μῖσος καὶ ἡ φοβερὴ μαγία ἐκδικήσεως, ποὺ ἐμπνεόντων τὴν ἡρώϊδα τῆς τραγωδίας ἐναντίον τῆς ἔστοι καὶ ἔνοχης μητέρας τῆς, καὶ καταλήγουν στὴν τρομερὴν μητροκτονία, γιὰ νὰ ἐκπληρωθῇ τάχα ἓνας παλαιὸς χρησμός, ἀντιλαμβάνεται καλύτερα τὴ δύναμιν καὶ τὴν ἐπιβολὴν τῆς μεγάλης τέχνης τοῦ ἀρχαίου τραγικοῦ ποιητοῦ, ἀλλὰ μαζὶ καὶ τὴν ἐπιτυχία τῆς παραστάσεως, ποὺ μᾶς ἔκαμαν νὰ ἀνεχθοῦμε — ὄχι βέβαια καὶ νὰ παραδεχθῶμε — τὶς ἀπάνθρωπες αὐτὲς ἀντιχριστιανικὲς ἀντιλήψεις καὶ πάθη.

Καὶ σ' αὐτὸ ἀκριβῶς τὸ σημεῖο ἐπιθυμοῦμε νὰ ἐξάroume ἰδιαιτέρως μιὰν ἀυθόρητη ἐκδήλωση τῆς μεγάλης μᾶζας τοῦ λαοῦ, ποὺ παρακολούθησε τὴν παράστασιν. Ἐνῶ εἶχε προσηλωθεὶ ὅλη τὴν προσοχὴν καὶ τὸ ἐνδιαφέρον του στὸ ἔργο καὶ στὴν παράστασιν, κρατῶντας καὶ τὴν ἀναπνοὴν τοῦ ἀκόμα, ξαφνικὰ, ἐκεῖ ποὺ ἡ Ἠλέκτρα παρορμᾷ καὶ σπρώχνει τὸν ἀδελφὸ τῆς νὰ μπῆ μέσα στὰ ἀνάκτορα καὶ νὰ σκοτώσῃ τὴν μητέρα τους, ἓνας ὑπόκοφος σοριστικὸς ἤχος, μιὰ πνιγμένη καὶ ταραγμένη βουή, κατὶ σὰν στεναγμὸς πόνου καὶ σὰν γογγυσμὸς δυσφορίας ἀναδύθηκε μὲ μιᾶς ἀπὸ τὶς κερκίδες — ἀπὸ τὶς ἀνώτερες προπάντων ποὺ ὅσο πῶ ψηλὰ ἀνεβαίνουν, τόσο πῶ γνήσια ἐκφράζουσαν τὴν ψυχὴ τοῦ λαοῦ — καὶ γέμισε καὶ δόνησε τὴν ἀτμόσφαιρα. Ἦταν ἡ πῆγαια, ἡ ἀτόματη — γι' αὐτὸ καὶ ἀπόλυτα ἀληθινή — ἐκδήλωση τῆς ἀποδοκιμασίας καὶ τῆς διαμαρτυρίας τῆς λαϊκῆς ψυχῆς γιὰ τὴν ἀνόσια σκέψη καὶ τὴν ἀποτρόπαιον πράξιν.

Ὁ λαὸς μᾶς ἔδειξε γιὰ μιὰν ἀκόμη φορὰ ὅ-

τι, ἐνῶ παρακολουθεῖ μὲ χαρὰ καὶ μὲ τιμὴ τὴν ἔθνικὴ πνευματικὴ κληρονομία του, δὲν παύει ποτὲ — οὔτε καὶ στὶς πῶ συναρπαστικὲς στιγμὲς ψυχικῆς ἐξάρσεως — νὰ κρατῇ πάντα στὸ βάθος τῆς συνειδήσεως του ζωντανὴ καὶ σταθερὴ τὴ γνήσια χριστιανικὴ του πίστη.

ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΗΣ ΝΕΟΤΗΤΟΣ

Τὸ σημείωμα τῆς στήλης αὐτῆς στὸ προηγούμενο φύλλο τῶν «Ἀκτίνων» σχετικὰ μὲ τὴν ἀνακοίνωση τῆς Ἐταιρίας Ἑλλήνων Λογοτεχνῶν γιὰ τὸν κίνδυνον, ποὺ ἐξένα ἦθη καὶ τρώποι συμπεριφορᾶς, ἀντίθετα στὸν φυλετικὸ χαρακτηριστῆρα καὶ στὶς γνήσιες λαϊκὲς μᾶς παραδόσεις» δημιουργοῦν γιὰ τὴ νεολαία μᾶς, ποὺ «τείνουν νὰ τὴν ξεστρατίσουν ἀπὸ τὸν δρόμον τῆς Ἑλληνικῆς ἀρετῆς», ἔδωσαν τὴν ἀφορμὴν σὲ τρεῖς σοβαρὲς καὶ ἔγκυρες ὁργανώσεις — τὴ Συνομοσπονδία Γονέων Ἑλλάδος, τὴν Ἐνωσὴν Πολυτέκνων Ἀθηνῶν καὶ τὴν Ὁμοσπονδία Λειτουργῶν Μέσης Ἐκπαιδεύσεως Ἑλλάδος — ν' ἀπευθύνουν στὴν Ἐταιρία Ἑλλήνων Λογοτεχνῶν ἔγγραφο, μὲ τὸ ὁποῖον ἐπικαλοῦνται τὴν ἠθικὴν συμπαράστασιν τῆς στὴν κοινὴ προσπάθεια τῶν ὁργανώσεων αὐτῶν γιὰ τὴν προστασία τῆς νεολαίας «ἀπὸ τῶν φθοροποιῶν καὶ λίαν ἐπικινδύνων ἐπιδράσεων τοῦ ἀνηθικοῦ καὶ ἐγκληματικοῦ περιεχομένου τῶν κινηματογραφικῶν ταινιῶν».

Προσυπογράφουμε κ' εἰμῆς μὲ θερμὴ προθυμία τὸ ἔγγραφο τῶν τριῶν ὁργανώσεων καὶ ἐκφράζουμε τὴν εὐχὴν καὶ τὴν ἐλπίδα ὅτι ὄχι μόνον ἡ Ἐταιρία Ἑλλήνων Λογοτεχνῶν, ποὺ μὲ τὴν ἀνακοίνωσιν τῆς ἔκαμε μιὰν ἀριστη ἀρχή, ἀλλὰ καὶ τὰ ἄλλα ἐσυνεργαζόμενα λογοτεχνικὰ σωματεία, ποὺ εἴμαστε βέβαιοι πῶς ἐμφοροῦνται ἀπὸ τὴν ἴδια συναίσθησιν εὐθύνης γιὰ τὴν ἠθικὴν καὶ πνευματικὴν ὑγείαν τῆς νεολαίας, θὰ ἐνδιαφεροῦνται μὲ προθυμία καὶ ζῆσιν γιὰ τὸ σοβαρώτατον αὐτὸ ζήτημα καὶ θὰ προβοῦν στὶς κατάλληλες ἐνέργειαις καὶ φροντίδαις.

Σύμφωνα μάλιστα μὲ τὴν ἀνακοίνωσιν τῆς Ἐταιρίας Ἑλλήνων Λογοτεχνῶν, ἡ ὁποία, ἐκτὸς ἀπὸ τὸν φθοροποιὸν κινηματογράφον, θεωρεῖ ὡς ἀφορμὲς τοῦ «ἠθικοῦ ἀδιεξόδου τῆς νέας γενεᾶς» καὶ «τὰ διάφορα ὑποπτα ἔντυπα καὶ τὴ συστηματικὴν παραγάνδα τῶν ἐνοστικῶν», θὰ μπορούσαν, νομίζουμε — καὶ θὰ ἔπρεπε — τὰ συνεργαζόμενα λογοτεχνικὰ σωματεία νὰ μελετήσουν εὐρύτερα τὸ ὅλον θέμα τῆς ἠθικῆς καὶ πνευματικῆς προστασίας τῆς νεολαίας, μὲ τὴν βεβαιότητα ὅτι οἱ διαπιστώσεις καὶ τὰ συμπεράσματα τοῦ λογοτεχνικοῦ κόσμου θὰ βοηθοῦσαν πολὺ στὴν παραγματοποίηση τοῦ ὑψηλοῦ αὐτοῦ πολιτιστικοῦ σκοποῦ.

ΤΟ ΚΡΑΤΙΚΟ ΘΕΑΤΡΟ ΒΟΡΕΙΟΥ ΕΛΛΑΔΟΣ

Με προσοχή, σοβαρότητα καὶ θετικότητα σπερδόνει τὶς βάσεις του τὸ Κρατικὸ Θέατρο Βορείου Ἑλλάδος. Οἱ πληροφορίες καὶ οἱ ἐντυπώσεις, ποὺ μᾶς ἔρχονται ἀπὸ τὴ Θεσσαλονίκη, ἐπιβεβαιώνουν ὅτι γίνεται ἐκεῖ πάνω μελετημένη καὶ γερῆ θεμελιακὴ ἐργασία, ποὺ θὰ δώσῃ ἀσφαλῶς μὲ τὸν καιρὸ πλοῦσια καὶ πολὺτιμη καρποφορία.

Ὁ νέος καλλιτεχνικὸς ὀργανισμὸς — εἶπε στὸν προγραμματικὸν του λόγο κατὰ τὰ ἔγκαῖνα τοῦ ἰδρυάτου ὁ Πρόεδρος τοῦ Διοικητικοῦ του Συμβουλίου — θὰ ἔχῃ διαφόρους σκοποὺς. Θὰ δίνῃ παραστάσεις στὴ Θεσσαλονικὴ περὶπου τὸν μισὸ χρόνον. Θὰ ὀργανώσῃ τὸ καλοκαίρι παραστάσεις ἀρχαίου δράματος στὸ ὠραιότατο ἀρχαῖο θέατρο τῶν Φιλίππων, ποὺ ἀποκαταστάθηκε τὰ τελευταῖα χρόνια ἀπὸ τὴν ἀρχαιολογικὴ μᾶς ὑπηρεσία. Ἐπίσης ἐπὶ μερικῶν μῆνες καθέ χρόνο θὰ περιοδεύῃ ὑποχρεωτικὰ στὶς πόλεις τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Θράκης καί, καθὼς ἐλπίζουμε, καὶ ἄλλων ἐπαρχιῶν. Θὰ διδάσκῃ συστηματικὰ τοὺς ἀρχαίους καὶ νεωτέρους κλασσικούς, καθὼς καὶ ἀντιπροσωπευτικὰ ἔργα συγχρόνου διεθνοῦς δραματολογίου καὶ θὰ δίνῃ ξεχωριστὴ θέσι στὸ νεοελληνικὸ μᾶς δραματολόγιον. Πρέπει νὰ προσθέσω ὅτι αὐτὰ ἀποτελοῦν σχέδια μακροπρόθεσμα. Ἐνα κρατικὸ θέατρο δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἀποδώσῃ τοὺς καρπούς του ἀμέσως. Ἄς μὴ περιμένῃ κανεὶς πυροτέχνημα. Ἐδῶ χρειάζεται χρόνος, σοβαρὰ καὶ ὑπομονητικὴ ἐργασία καὶ πολλὴ ἐπιμονή. Ἐκεῖνο ποὺ ἔχει σημασία τώρα εἶναι νὰ μποῦν καλές, στερεές, ὕγιεινές βάσεις, ἀπάνω στὶς ὁποῖες θὰ ὑψωθῇ μὲ τὰ χρόνια ὁ νέος αὐτὸς ὀργανισμὸς ποὺ πιστεύουμε ὅτι προορίζεται νὰ γνωρίσῃ ἕνα μεγάλο καὶ ἔνδοξο μέλλον.

Τὸ πιστεύουμε καὶ τὸ προβλέπουμε κ' ἐμεῖς μ' ἐμπιστοσύνη.

ΑΠΑΡΑΙΤΗΤΕΣ ΠΡΟ-ΥΠΟΘΕΣΕΙΣ

Δὲν ἐπιθυμοῦμε ν' ἀρνηθοῦμε στὶς ἀνώτατες στρατιωτικὰς ἀρχὰς τὸ δικαίωμα νὰ ἐπιβλέπουν καὶ νὰ ἐλέγχουν τὸ περιεχόμενον τῶν βιβλίων, ποὺ διαβάζονται ἀπὸ τοὺς στρατιώτες. Βιβλία προπαγανδιστικὰ καὶ ἄλλα, ποὺ ἀποβλέπουν ἢ μποροῦν νὰ φθείρουν τὴν πατριωτικὴ καὶ ἠθικὴ συνείδηση τῶν στρατιωτῶν, εἶναι, χωρὶς ἀμφιβολία, ἐπικίνδυνα γιὰ τὴν ἐκπλή-

ρωση τῆς ἐθνικῆς ἀποπολιτῆς τοῦ Στρατοῦ. Ἀλλὰ ἡ ἀφορμὴ τοῦ δικαιώματος αὐτοῦ προϋποθέτει σοβαρὰ προσοχή, λεπτὴ ἀντίληψη καὶ ἀληθινὴ πνευματικὴ ἀντίληψη καὶ ἀληθινὴ πνευματικὴ ἀντίληψη καὶ ἀντιμετακίνησις καὶ ὑπεύθυνη ἀσκηση τοῦ ἐλέγχου. Καὶ οἱ προϋποθέσεις αὐτὲς δὲν ἴσχυσαν δυστυχῶς στὴν πρόσφατὴ περιήλωση τῶν 36 βιβλίων, ποὺ ἡ κυκλοφορία τους στὸν Στρατὸ ἔχει ἀπαγορευθῆ καὶ ποὺ ἀνάμεσα τοὺς βρισκονται τὸ Θεόριον καὶ ἄλλα ἔργα τοῦ Ρήγα Φερραίου, ἡ Προσευχὴ στὴν Ἀκρόπολιν τοῦ Ἐρνέστου Ρενάν, τὰ αἰσθηματικὰ παραληρήματα τοῦ Κωστή Παλαμᾶ, ἡ ἐπιστημονικὴ μελέτη τοῦ ψυχιάτρου Α. Ἀσιώτη γιὰ τὰ αἰσθήματα μειονεκτικότητος καὶ ἄλλες λογοτεχνικὰς καὶ ἱστορικὰς μελέτες.

Ἡ ἔντονη ἀντίδρασις, ποὺ προκάλεσε στὴ Βουλὴ καὶ στὸν Ὑπόπῃ ἡ ἀπαγόρευσις αὐτῆ, ἦταν ἀσφαλῶς δικαιολογημένη, καὶ πιστεύουμε ὅτι θὰ δώσῃ τὴν ἀφορμὴν στὶς ἀρμοδίους ἀρχὰς ὄχι μόνον ν' ἀνακαλέσουν τὴν ἀπόφασίν τους γιὰ τὰ βιβλία αὐτὰ, ἀλλὰ καὶ ν' ἀναθεωρήσουν γενικώτερα τὶς ἀποφάσεις τους γιὰ τὸ λεπτὸ καὶ εὐαίσθητο αὐτὸ ζήτημα.

ΜΙΑ ΑΚΑΤΑΝΟ ΗΤΗ ΑΡΝΗΣΙΣ

Εἶναι πραγματικὰ ἀκατανόητη καὶ ἀδικαιολόγητη ἡ ἀρνήσις τῆς ἀρμοδίας κρατικῆς ὑπηρεσίας νὰ ἐπιτρέψῃ στὸ «Πειραικὸν Θέατρον» νὰ δώσῃ παραστάσεις ἀρχαίας τραγωδίας στὸ θέατρο τῶν Δελφῶν. Οἱ πολὺτιμες ὑπηρεσίες, ποὺ εἶχε προσφέρει στὸ Ἐθνικὸ μᾶς θέατρο ὁ ἰδρυτὴς καὶ ἐμπνευστὴς τοῦ Πειραικοῦ Θεάτρου, καὶ οἱ ἐξ Ἰσου σοβαρὰς ὑπηρεσίες, ποὺ ἐξακολοῦθεῖ νὰ προσφέρῃ στὸ ἑλληνικὸ θέατρο καὶ τὸ ἑλληνικὸ ὄνομα μὲ τὶς θριαμβευτικὰς παραστάσεις τοῦ θιάσου του στὸ ἑξωτερικόν, τοῦ δίδουν ἀναμφισβήτητα τὸ δικαίωμα νὰ χρησιμοποιήσῃ τὰ ἀρχαῖα θέατρα τῆς πατρίδος του — καὶ ἀνάμεσα σ' αὐτὰ τὸ θέατρο τῶν Δελφῶν — γιὰ νὰ χαρίξῃ καὶ στὸ ἑλληνικὸ κοινὸν τὴν ἴδια καλλιτεχνικὴν ἀποφορὰν.

Ἡ δικαιολογία ὅτι γίνονται στὸ θέατρο ἐπισκευὰς δὲν εἶναι ἐπαρκής. Προχθὲς ἀκόμη παραχωρήθηκε σὲ διήμερες γιορτὰς καὶ παραστάσεις. Ἀλλὰ καὶ ἂν ἀκόμη γίνονται ἐπισκευὰς — μικρὰς ἐκτάσεως ἀσφαλῶς — θὰ ἔπρεπε, πιστεύουμε, νὰ ἀνασταλοῦν, γιὰ νὰ δώσῃ παραστάσεις ἕνα τόσο ἀξιόλογο καὶ σοβαρὸν — ἔθνικόν θὰ μπορούσε νὰ πῆ κανεὶς — καλλιτεχνικὸν συγκροτήμα.

ΜΕΛΗΣ ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ

ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΜΑΣ ΚΙ ΕΜΕΙΣ

ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΚΑΙ ΣΧΟΛΙΑ

Τὰ μαθήματα πέλειωσαν και μαζί τους ό πο-νοκέφαλος τών δασκάλων. Τώρα περισσότερες εϋδύνες αναλαμβάνουν οι γονείς. Τι θα κάνουν τὰ παιδιά τους τρεις μήνες; Μία λύσις είναι οι κατασκηνώσεις. 'Αλλ' αυτές στην 'Ελλάδα βρίσκονται ακόμη σε πολλές περιπτώσεις — χωρίς να λείπουν και οι τιμητικές εξαιρέσεις — σε έμβρυόδη κατάσταση, γιατί οργανώνονται, πλην ελαχίστων εξαιρέσεων, από πρόσωπα αναρμόδια και ακατάλληλα χωρίς ψυχολογική πείρα του παιδιού και του νέου και τó χειρότερο, χωρίς αγάπη. 'Ετσι τὰ παιδιά μετά την κατασκηνώσει μπορεί να έχουν πάρει μερικά κιλά κρέας παραπάνω, αλλά έχουν αποκτήσει και έλαστώματα που διαταράσσουν την ψυχική ισορροπία και ξεφεύγουν από την υμάλότητα.

Τὰ παιδιά τώρα τó καλοκαίρι έχουν ανάγκη από απασχόληση, εύχάριστο παιχνίδι, δημοφή ψυχαγωγία. Και τούς γονείς τούς βλέπω πολύ μόνους στο δύσκολο έργο τους. Θα χροιασθῆ να όπλισθουν με άσάλινα νεύρα, πολλή αγάπη, μεγάλη κατανόηση και ανεξάντλητη έφευρετικότητα για να διατηρήσουν τó ήθος τών παιδιών τους. Εϋθύνη και ιδρώτας.

*

Δέν μπορώ να καταλάβω την παντελή έλλειψη αίσθήματος δικαιοσύνης από την Πολιτεία και τó Πανεπιστήμιό μας. 'Αλλοτε οι άρμόδιοι στις εισαγωγικές εξετάσεις γίνονται άφάνταστα σκληροί και άτεγκτοι και δέν δέχονται στις πανεπιστημιακές σχολές ύποψηφιους που συνεκέντρωσαν πολλές μονάδες πάνω από τó είκοσι. 'Αλλοτε πάλι, όπως τώρα τελευταία, άνοιξαν τις πόλες και έμπασαν όχι μόνο τούς έπιλαχόντας, αλλά και τούς άποτυχόντας.

Καταλαβαίνετε την άρρυθμία και την άνωμαλία που προκαλείται με την άπτότημ εισροή στις πανεπιστημιακές σχολές μίας ή δύο έκατοντάδων ύποψηφίων. Καταλαβαίνετε την πικρία τών παλαιότερων που ώρωσαν, για να μπουν ή κάποιων άλλων που συνεκέντρωσαν 23 και 24 μονάδες και έμειναν άπ' έξω. Και τώρα παρά την άποτυχία τους πολλοί μύρωσαν και μπήκαν. Αυτά όλα είναι άλλοπρόσάλλα και δείχνουν έλλειψη σοβαρότητος.

Πριν λίγες μέρες πέθανε ό Karl Jung, ό πατέρας της ψυχολογίας του βάθους. Στους άναγνώστας τών «'Ακτίνων» ό μεγάλος αυτός ψυχίατρος είναι γνωστός από άρθρα που κατά καιρούς δημοσιεύθηκαν, αλλά και από τις εκδόσεις του «'Ινστιτούτου 'Ιατρικής Ψυχολογίας και Ψυχικής 'Υγιεινής».

'Από τόν χαρακτήρα του Jung δύο εκδηλώσεις έχω θαυμάσει: την ειλικρίνειά του να παραδεχθῆ την θεωρία περι άσυνειδήτου του Freud, αλλά και τó θάρρος του να άπορρίψη τη μονόπλευρη έρμηνεία περι libido. Στόν Freud απέδωσε αυτό που του άξιζε.

'Η μεγάλη συμβολή του Jung στην ψυχιατρική και την ψυχολογία συνίσταται στην παραδοχή της ψυχής ως παράγοντος που επηρεάζει τó σωμα και την ύγεια. 'Η ύγεια της ψυχής οικοδομεί την ύγεια του σώματος και θεμελιώνει την ψυχική ισορροπία του άνθρώπου. 'Αλλ' ή άληθινή ψυχική ύγεια έπιτυγχάνεται με την έρευνα, μελέτη, άνάλυσι και άνασύνθεσι του όμαδικού και άτομικού άσυνειδήτου μας που κρύβεται στις άπάτατες ίνες της ψυχικής μας ύπάρξεως. 'Ερευνα και έξυγιάνισι του βάθους μας, σε συνδιασμό με τόν τυπολογικό μας καθορισμό, σημαίνει γνωριμία και βοήθεια του έαυτού μας προς την ώριμάνισι και την εϋτυχία. 'Ο Jung χωρίς να είναι χριστιανός είχε την ειλικρίνεια να δεχθῆ τη χριστιανική άλήθεια περι ψυχής' γι' αυτό και πολύ ώφέλησε.

*

Διαβάσω στις εφημερίδες ότι τó 'Υπουργείο άπεφάσισε και άλλα γυμνάσια να μετατραπούν σε πρακτικά λύκεια. 'Αλλά με ποιους καθηγητάς, με ποιά τεχνικά μέσα, με ποιά διβλία; Γιατί δέν κάνουν δύο τρία πειραματικά ύποδειγματικά σχολεία και άν αυτά πιάσουν, τότε να έπεκτείνη τó σχέδιο και σ' άλλα σχολεία; 'Απορώ διότι ή εκπαιδευτική όμοσπονδία δέν έχει κινηθῆ δραστηρίως πάνω σ' αυτό τó θέμα και έξισταμαι διότι οι γονείς είναι παγερά άδιάφοροι. 'Ετσι ή εκπαιδευσις στην 'Ελλάδα είναι ένα πρόβλημα.

ΣΧΟΛΙΑΣΤΗΣ

ΕΛΗΦΘΗΣΑΝ

—Γεωργίου Θ. Ζώρα, καθηγητοῦ τῶν Πανεπιστημίων Ἀθηνῶν καὶ Ρώμης: «Ἑπτανησιακὰ μελετήματα. Α'. Εἰσαγωγή εἰς τὴν ἑπτανησιακὴν σχολὴν — Οἱ ἐκπρόσωποι τῆς ἑπτανησιακῆς σχολῆς — Ἑπτανησίων δοκίμια περὶ γλώσσης». Ἀθήναι 1960.

—Τοῦ Ἰδίου: «Ο Πουλλολόγος» (κατὰ τὸν ἀθηναϊκὸν κώδικα 701). Ἀθήναι 1960.

—Τοῦ Ἰδίου: «Ἀνδρέου Κάλβου, ὧδὴ εἰς Ἴονιους καὶ ἄλλα μελετήματα». Ἀθήναι 1960.

—Τοῦ Ἰδίου: «Αἱ συνομιλαὶ μεταξὺ Ἡλίου καὶ Ἰησοῦ» (κατὰ τὸν Βατικανὸν κώδικα 2566). Ἀθήναι 1960.

—Τοῦ Ἰδίου: «Ἀνδρέας Κάλβος» (βιογραφία, ἐργογραφία, πρώτες κριτικές, αἰ ὠδαί). Ἀθήναι 1960.

—Νικολάου Β. Τώμαδάκη, καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου: «Κωνσταντῖνος Ι. Ἀμαντος» (1874 - 1960). Ἀνάτυπον ἐκ τοῦ ΕΓ' τόμου τοῦ περιοδ. «Ἀθηνᾶ», ἐν Ἀθήναις 1959.

—Τοῦ Ἰδίου: «Ἡ βυζαντινὴ φιλολογία». Ἀπὸ τῆς ἱστορικῆς ἐρευνῆς εἰς τὴν αἰσθητικὴν ἐρμηνείαν. Α' Ἡ ἔρευνα: κατάλογος, ἐκδόσεις, κείμενα. Β' Ἡ αἰσθητικὴ καταξίωσις. Ἀνατύπωσις ἐκ τῆς Ε.Ε. τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστ. Ἀθηνῶν τοῦ ἔτους 1959 - 1960.

—Ἰωάν. Καλογήρου, καθηγητοῦ τοῦ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου: «Τὸ διεθνὲς συνέδριον οἰκουμενικῆς Θεολογίας ἐν τῷ Οἰκουμηνικῷ Ἰνστιτούτῳ τοῦ Bossey» (Ἀνάτυπον ἐκ τοῦ «Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ». Θεσσαλονίκη 1960.

—Τοῦ Ἰδίου: «Περὶ τὸν χαρακτῆρα τῆς ὀρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας κατὰ τὰς ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ θεμελιώδεις σωτηριολογικὰς ἀρχάς». Ἀθήναι 1961.

—Τοῦ Ἰδίου: «Ἡ ἐνότης ἐν τῇ οἰκουμηνικότητι τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας κατὰ τὰς θεμελιώδεις ἐκκλησιολογικὰς ἀρχάς». Θεσσαλονίκη 1960.

—Τοῦ Ἰδίου: «Ἡ κίνησις «Una sancta» κατὰ παλαιοκαθολικὴν θεώρησιν». Ἀθήναι 1959.

—Τοῦ Ἰδίου: «Τὸ διεθνὲς συνέδριον ἐπὶ τῆς χριστιανικῆς δράσεως ἐν τῇ ταχείᾳ κοινωνικῇ ἀλλαγῇ» (Χρονικὸν - ὀρθόδοξος κριτικὴ θεώρησις). Ἀθήναι 1960.

—Τοῦ Ἰδίου: «Οἱ παλαιοκαθολικοὶ καὶ ἡ σύγχρονος οἰκουμενικὴ κίνησις» (Ἀνάτυπον

ἐκ τοῦ «Γρηγορίου Παλαμᾶ». Θεσσαλονίκη 1959.

—Τοῦ Ἰδίου: «Ἡ ἐν Ρόδῳ συνέλευσις τῆς κεντρικῆς ἐπιτροπῆς τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν» (19-27 Αὐγούστου 1959) (Ἀνάτυπον ἐκ τοῦ Περιοδικοῦ «Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς»). Θεσσαλονίκη 1960.

—Τοῦ Ἰδίου: «Ὁ εὐαγγελικὸς λόγος εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς ἐλευθερίας τῶν Ἑλλήνων». Θεσσαλονίκη 1960.

—Θ. Γ. Κουγιουμτζέλη, καθηγητοῦ Ε. Μ. Πολυτεχνείου καὶ Σ. Γ. Περσιστεράκη, Ἐπιμελητοῦ: «Στοιχεῖα Φυσικῆς. Τόμ. Ι. Μηχανικὴ - Θεωρίης». Ἀθήναι 1960, σ. 550, σχῆμ. 709, εἰκ. 17 — Ἔργον ἐγκυκλοπαιδικόν ὑπὸ τοῦ Ἐπιμελητοῦ Παιδείας καὶ ἰσὺν κατάλληλον διὰ τὴν προπαρασκευὴν τῶν ὑποψηφίων τῶν Ἀνωτάτων Σχολῶν τοῦ Κράτους.

—Χριστοφῶρου Διακοπούλου: «Τὸ κυκλοφορὸν κεφάλαιον τῶν βιομηχανικῶν ἐπιχειρήσεων». Διατριβὴ ἐπὶ διδασκαλίᾳ ἐγκριθεῖσα ὑπὸ τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀνωτάτης Σχολῆς Οἰκονομικῶν καὶ Ἐμπορικῶν Ἐπιστημῶν. Ἀθήναι 1961.

—Κλ. Παυλίδου, φιλολόγου - ψυχολόγου: «Τὸ παιδί». Ἀθήναι 1960.

—Ν. Π. Δελιάλη, ἐφόρου Δημ. Βιβλιοθήκης Κοζάνης: «Συμβολαὶ εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν τῆς Κοζάνης Γ' Ἀρχιερατικὰ ἱερὰ σκευὴ τῆς ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Νικολάου Κοζάνης. Δ' Τὰ οἰκονομικὰ τῆς ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Νικολάου Κοζάνης τῶν ἐτῶν 1746-1782. Κοζάνη 1960.

—Ἀν. Πιερίου: «Συνοπτικὰ περὶ Θεοῦ, ψυχῆς καὶ θρησκειῶν, καὶ περὶ τῆς ἐξιδιασμένης ἀποστολῆς τοῦ Ἑλληνισμοῦ». Β' ἔκδοσις. Ἀθήναι 1961.

—Ἰω. Σ. Μαρκαντωνίου: «Ἡ σχέσις μεταξὺ ἐπιδόσεως ἐν τῷ Γυμνασίῳ καὶ ἐξελίξεως ἐν τῷ βίῳ». Ἐναῖσιμος ἐπὶ διδασκαλίᾳ διατριβὴ ἐγκριθεῖσα ὑπὸ τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. Ἀθήναι 1961.

—Νέστορος Καμαριανοῦ: «Ἡ συλλογὴ πατριωτικῶν τραγουδιῶν. «Ἄσματα καὶ ποιήματα διαφόρων». Ἀνάτυπον ἐκ τοῦ ΙΔ' (1960) τόμου τοῦ Δελτίου τῆς Ἰστ. καὶ Ἐθνολ. Ἐταιρείας πτῆς Ἑλλάδος, σελ. 342-370.

—Δ. Σαλαμάγα: «Ἐλένη Ἀγγελίνα Λούκανα» (ἡ τραγικὴ μορφὴ μᾶς ἠπειρωτοπούλας πριγκηπέσσας). Γιάννινα 1961.

Μηνιαῖον Περιοδικὸν «Ἀκτίνες», ὄργανον τῆς «Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐπιστημόνων Ἐκδοσις Χριστ. Ἐνώσεως «Ἀκτίνες». Γραφεῖα: ὁδὸς Καρύτση 14, Ἀθήναι (Τηλ. 35-023).— Θεσσαλονίκης: Ἀγ. Σοφίας 38. — Ὑπεύθυνος: Γ. Δ. Ἰατρίδης, κατοικία Ἀριστοφάνους 10 Ἀθήναι (1). — Ἐτησίαι συνδρομὴ δρχ. 45, ἐξωτ. δολλ. 3 — Προϊστ. τυπογραφείου: Δ. Πηπακωνσταντίνου, Μαυρομιχάλη 176.—Χειρόγραφα, δημοσιεύματα ἢ μὴ, δὲν ἐπιστρέφονται.